

BETÆNKNING OM ARBEJDSANSTALTERNE

AFGIVET AF UDVALGET
ANGÅENDE FORSORGEN FOR DE I FORSORGSLOVENS
KAPITLER XXIV-XXVII OMHANDLEDE PERSONER

BETÆNKNING NR. 220

1959

Udvalget angående forsorgen for de i forsorgslovens kapitler XXIV-XXVII omhandlede personer har afgivet følgende betænkninger:

- 1) Betænkning afgivet af udvalget angående forsorgen for de i forsorgslovens kapitler XXIV-XXVII omhandlede personer, 1. del. (København 1952).
- 2) Klientellet på arbejdsanstalterne. (Betænkning nr. 102, 1955).
- 3) Forsorgen for alkohollidende. (Betænkning nr. 208, 1958).
- 4) Betænkning om arbejdsanstalterne (Betænkning nr. 220, 1959).

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1.

INLÆDNING

- A. Udvalgets opgaver og hidtidige arbejde
- B. Nærværende betænkning

Kapitel 2.

DE BESTÅENDE ARBEJDSANSTALTER

- A. Arter af afdelinger 8
 - (a. Tvangsafdelinger, b. arbejdsafdelinger, c. forsørgelsesafdelinger, d. sygeafdelinger, e. plejeafdelinger, f. kvindeafdelinger).
- B. Anstaltens område 9
 - (a. Tvangsafdelinger, b. øvrige afdelinger).
- C. Anstaltens størrelse, benyttelse m. v. 11
- D. Lukkede afdelinger 12
- E. Anstaltens standard 12
- F. Reglementer og spørgsmål i forbindelse hermed 13
 - 1. Det nye reglement for Sundholm og erfaringerne med dette 13
 - 2. Reglementer for anstalter uden for København 14
 - 3. Psykiatrisk tilsyn m. v. ved arbejdsanstalten Sundholm 14
 - 4. Psykiatrisk tilsyn m. v. ved arbejdsanstalten i Århus 15

Kapitel 3.

ARBEJDSANSTALTENES NUVÆRENDE KLIENTEL

- A. Belægningsstørrelse 16
- B. Aldersfordeling 16
- C. Klientellets størrelse 17
- D. Legemlige og psykiske defekter 17
- E. Drikfældighed 17
- F. Almindelig sammenfatning 18
- G. Nogle specielle grupper inden for klientellet 18
 - 1. Folke- og invalidepensionister m. fl. 18
 - 2. De unge 19
 - (a. Klientelundersøgelsen, b. en Sundholmundersøgelse, c. unge på nogle andre institutioner)
 - 3. Kvinderne 20

Kapitel 4.

FORSKELLIGE INSTITUTIONER MED ET KLIENTEL, SOM ER BESLÆGTET MED ARBEJDSANSTALTSKLIENTELLET

- A. Herberger og arbejdshjem 22
 - 1. Herberger og arbejdshjem i København, der samarbejder med centralkontoret for hjemløse mænd 22
 - 2. »Himmelekspressen« 23
- B. Møltrup optagelseshjem 24
- C. »Arbejde Adler«s hjem 24

- D. Københavns politis sociale hjælpetjeneste . . 24
- E. Klientellet på Kofoeds Træningskole 26

Kapitel 5.

DET FORVENTEDE FREMTIDIGE BEHOV FOR PLADSER

I ARBEJDSANSTALT

- 1. Ændringer i befolkningstallet 27
- 2. Forskydninger i befolkningens aldersfordeling 27
- 3. Beskæftigelsesforholdene 27
- 4. Lovgivningen m. m 28
- 5. Sammenfatning 28

Kapitel 6.

FOREBYGGELSE

- A. Almindelige bemærkninger 29
- B. Særlige problemer vedrørende de unge 30
- C. Særlige problemer vedrørende den tilflyttede ungdom 32

Kapitel 7.

SORTERING AF DET NUVÆRENDE KLIENTEL

- A. De gamle 34
- B. De unge 34
- C. De kronisk syge 34
- D. De sindssyge m. fl. 35
 - 1. Sindslidende 35
 - 2. Psykopatisk prægede 36
 - 3. Sinker og åndssvage 36
- E. Afsluttende bemærkninger om frasortering . 37

Kapitel 8.

FORSLAG OM ARBEJDSANSTALTENES FREMTIDIGE

INDRETNING, VIRKEMÅDE M. V.

- A. Almindelige synspunkter om behov for øgede behandlingsmæssige muligheder 38
 - 1. Overlæge Stürups udkast 38
 - 2. Udvalgets drøftelser 39
- B. Klientelundersøgelsens forslag om en rationel opbygning af anstalterne som behandlingsinstitutioner 39
- C. Udvalgets forslag om arbejdsanstaltens indretning 41
- D. Særlige bemærkninger om de nuværende tvangsarbejdsanstalter og om behovet for lukkede afdelinger 43
- E. Forslag om ordensmæssige bestemmelser . . 44
- F. Forskellige særlige spørgsmål 48
 - 1. Muligheden for at anvende Møltrup optagelseshjem og »Arbejde Adler«s hjem som arbejdskolonier 48
 - 2. De unge 49
 - 3. Kvinderne 49
 - 4. Bortgang i utide 49
 - 5. Efterforsorg m. v. 50
 - 6. Herbergernes forhold 50

Kapitel 9.

FINANSIERINGEN AF ARBEJDSANSTALTERNES DRIFT

A. <i>Gældende regler</i>	52
li. <i>Sammenligning med takstreglerne for alderdomshjem og plejehjem for kronisk syge</i>	53
C. <i>Kritik af de gældende regler</i>	53
D. <i>Udvalgets forslag om finansieringen</i>	54

Kapitel 10.

FORSLAG TIL REGLER OM INDLÆGGELSE

A. <i>Oversigt over de gældende regler om indlæggelse i arbejdsanstalt</i>	57
B. <i>Domstolsprøvelse</i>	58
C. <i>Udvalgets overvejelser</i>	58
1. <i>Reglerne om henvisning til anstaltsforsorg og indlæggelse af personligt understøttede i sygdomstilfælde (§ 30, jfr. § 45)</i>	58
2. <i>Forsømmelige bidragsskyldige og forsørgere (§§ 200, stk. 3, 311 og 313)</i>	58
3. <i>Særlige bemærkninger om forsømmelige bidragsskyldige (§ 200, stk. 3, jfr. § 214)</i>	59
4. <i>Særlige bemærkninger om forsømmelige forsørgere (§§ 311-313)</i>	59
a. <i>Nugældende regler</i>	59
b. <i>Forholdet til bidragsreglerne</i>	60
c. <i>Straffelovens regler om forsømmelige forsørgere</i>	60
d. <i>Spørgsmål om en ændret affattelse af kapitel XXV (§§ 311-313)</i>	61
e. <i>Praksis efter indførelse af domstolskontrollen (herunder om kravet om klage fra hustruen og om bidragspåleggelse, når der ikke er aktuel arbejdsintægt)</i>	62
f. <i>Følger af forslagene om ændring af arbejdsanstaltnes struktur</i>	64
5. <i>Alkohollidende (§§ 316-317)</i>	64
6. <i>Erhvervs- og subsistensløse (§§ 321-322)</i>	64
a. <i>Området for § 321 (begrebet erhvervs- og subsistensløs)</i>	64
b. <i>Forelæggelser for amtet af sager om indlæggelse efter § 321</i>	66
c. <i>Følger af forslagene om ændring af arbejdsanstaltnes struktur</i>	66
d. <i>Ophævelse af § 322</i>	67
7. <i>Fattighjælpvirkning af hjælp til anstaltsophold m. v.</i>	68

Kapitel 11.

FORSKELLIGE FORSLAG OM FREMGANGSMADEN VED INDLÆGGELSER OG OM LÆGEUNDERSØGELSER, INDBERETNINGER, OPBEVARING AF AKTER M. M.

A. <i>De indlæggende myndigheder</i>	69
B. <i>Anstaltarnes opgaver ved modtagelsen</i>	69
C. <i>Registrering i centralt kartotek</i>	70
D. <i>Aktpakker eller lægelig journal</i>	71
E. <i>Resocialiseringsforanstaltninger under opholdet</i>	72

Kapitel 12.

LOVFORSLAG	73
----------------------	----

Kapitel 13.

RESUMÉ	77
------------------	----

Bilag 1.

FORSORGSLOVENS BESTEMMELSER VEDRØRENDE ARBEJDSANSTALTER OG TVANGSARBEJDSANSTALTER M. V.	83
---	----

Bilag 2.

DET GÆLDENDE REGLEMENT FOR ARBEJDSANSTALTEN SUNDHOLM	95
--	----

Bilag 3.

UDKAST TIL MØNSTERREGLEMENT	98
---------------------------------------	----

Bilag 4.

UDVALGETS SKRIVELSE AF 29. DECEMBER 1955 TIL POLITIDIREKTØREN I KØBENHAVN	103
---	-----

Bilag 5.

UDVALGETS SKRIVELSE AF 29. DECEMBER 1955 TIL KØBENHAVNS MAGISTRAT	104
---	-----

Bilag 6.

SKRIVELSE AF 27. MARTS 1956 FRA KØBENHAVNS POLITI	105
---	-----

Bilag 7.

SKRIVELSE AF 20. OKTOBER 1956 FRA KØBENHAVNS MAGISTRATS 3. AFDELING	107
---	-----

Bilag 8.

UDVALGETS SKRIVELSE AF 20. NOVEMBER 1956 TIL JUSTITSMINISTERIET	110
---	-----

Bilag 9.

JUSTITSMINISTERIETS SKRIVELSE AF 6. DECEMBER 1957	111
---	-----

Kapitel 1.

Indledning.

A. Udvalgets opgaver og hidtidige arbejde.

I den første betænkning, der i 1952 blev afgivet af udvalget angående forsorgen for de i forsorgslovens kapitler XXIV-XXVII omhandlede personer, er aftrykt socialministeriets skrivelse af 30. april 1948 om udvalgets nedsættelse.

I skrivelsen omtales, at baggrunden var den kritik, der fra forskellig side var fremsat mod de foranstaltninger, som efter den gældende lovgivning kunne iværksættes med hensyn til arbejdsmodvillige personer, alkoholister, løsgængere og iøvrigt personer, som viser asociale træk. Om enkeltheder i kritikken henvises iøvrigt til skrivelser.

Udvalgets opgave var herefter at iværksætte en nærmere undersøgelse af de kritiserede forhold og at fremkomme med forslag til en nyordning. Ved sine overvejelser, herunder om iværksættelsen af foranstaltninger til en effektiv genrejsning af de omhandlede personer, skulle udvalget ikke være bundet af de i forsorgslovens §§ 36 og 40-42 opregnede anstaltsformer, ligesom udvalget kunne drøfte muligheden for etablering af forsorg uden anstaltsanbringelse. Endvidere burde udvalget i det hele tage stilling til, hvorvidt og i hvilket omfang der måtte være anledning til at ændre de nugældende regler for inddragelse under forsorg af de heromhandlede persongrupper.

Udvalgets formand og medlemmer beskikkedes den 16. juni 1948, jfr. den fortegnelse over de daværende medlemmer, der findes i udvalgets første betænkning.

Siden denne betænkning blev afgivet, er inspektør V. Christophersen, kordegn Chr. Kofoed, bestyrer Oluf Pedersen og pastor M. N. Randkær afgået ved døden. Af udvalget er endvidere udtrådt daværende eks-

peditionssekretær, nu afdelingschef i arbejdsministeriet, dr. jur. Tyge Haarløv og daværende kontorchef, nu direktør for børne- og ungdomsforsorgen H. Horsten.

Til medlemmer af udvalget er dels i stedet for de nævnte dels iøvrigt beskikket nye medlemmer. Af disse er senere udtrådt inspektør Felix Poulsen, og udvalget består herefter af følgende:

Amtmand V. F. baron Wedell-Wedellsborg
(formand),

pastor Børge Andersen som repræsentant for afholdsforeningen Det Blå Kors, ekspeditionssekretær i socialministeriet H. Antonsen,

amtsrådsmedlem Rich. Bech som repræsentant for De samvirkende sognerådsforeninger,

overlæge dr. med. Carl Clemmesen som repræsentant for sundhedsstyrelsen, socialdirektør, cand. jur. Rud. Conrad som repræsentant for Københavns magistrats 3. afdeling,

præst ved arbejdsanstalten Sundholm, pastor Harald Flensmark,

amtmand P. Holck, Randers, socialdirektør Orla Jensen, Århus, sognerådsformand J. Jespersen, Farum, som

repræsentant for Bymæssige kommuner, kontorchef i socialministeriet W. Johannsen,

forstander for Kofoeds Skole, pastor Erhard Jørgensen,

direktør for universitetets arvebiologiske institut, professor, dr. med. Tage Kemp, inspektør ved arbejdsanstalten Skansegården Hans Larsen,

landsdommer Chr. Ludvigsen som repræsentant for justitsministeriet,

kontorchef i indenrigsministeriet Fl. Martensen-Larsen,

rådmand Chr. Nielsen som repræsentant for Den danske Købstadforening, fhv. socialinspektør O. V. Nielsen, Aalborg, overregistrator Axel Roelsen som repræsentant for handelsministeriet, inspektør ved arbejdsanstalten Sundholm Max Sanddahl, overlæge ved psykopatanstalten i Herstedvester, dr. med. G. K. Stürup, gårdejer Chr. Thomsen, Brænderup, som repræsentant for amtsrådsforeningen.

Sekretærarbejdet har for nærværende betænkning været fordelt mellem: Ekspeditionssekretær i socialministeriet, fungerende kontorchef i ankenævnet for invalideforsikringsretten fru B. Weis Bentzon.

fuldmægtig Fl. Lerche, socialministeriet, fuldmægtig H. Koldby Nielsen, socialministeriet og fuldmægtig Kirsten Rudfeld, socialministeriet.

I udvalgets første betænkning er der gjort rede for en række forhold vedrørende anstaltsforsorgen, og der blev stillet forslag om ændringer i forsorgsloven med henblik på en eventuel ratifikation af Europarådets konvention om menneskerettigheder. Ved lov nr. 33 af 25. februar 1953 gennemførtes de af udvalget stillede forslag med visse ændringer, og konventionen blev herefter ratificeret.

Efter grundloven af 5. juni 1953 gennemførtes der ved lov nr. 176 af 11. juni 1954 forskellige ændringer i forsorgsloven, hvorefter beslutninger om tvangsmæssig anbringelse på arbejdsanstalt, tvangsarbejdsanstalt, arbejdskoloni eller afvæningshjem eller eventuelt (i medfør af forsorgslovens § 30, stk. 4, jfr. § 45, stk. 3) på andre anstalter, kan indbringes for domstolene til prøvelse af lovligheden af den pågældende frihedsberøvelse.

I udvalgets fortsatte arbejde har man som nævnt i første betænkning særlig lagt vægt på at lade foretage en social-psykologisk undersøgelse af klientellet på arbejdsanstalterne. Udvalget har udsendt en redegørelse om denne undersøgelses resultater under titlen: »Klientellet på arbejdsanstalterne« (betænkning nr. 102, 1955). Redegørelsen er udarbejdet ved kriminalpsyko-

log cand. psych. Karen Berntsen, bistået af tjenestemænd i socialministeriet. Den benævnes i det følgende som »klientelundersøgelsen«.

Under hensyn til den centrale betydning, alkoholismen - som påvist i udvalgets første betænkning - har for anbringelse af personer på arbejdsanstalterne, har udvalget endvidere nedsat et underudvalg med den opgave at gå nærmere ind på spørgsmålet om alkoholmisbrugenes betydning i social henseende og at udarbejde forslag til en tidssvarende forsorg for alkoholiidende. Til deltagelse i dette underudvalgs arbejde tilkaldtes forskellige sagkyndige. Underudvalgets betænkning er afgivet i 1958 under titlen: »Forsorgen for alkoholiidende« (betænkning nr. 208).

B. Nærværende betænkning.

I udvalgets første betænkning er bl. a. gjort rede for den historiske udvikling af forsorgen for asociale personer.

Som det fremgår deraf, har dette forsorgsområde altid givet vanskelige problemer for forsorgsmyndighederne, og forsorgen har skiftet karakter mange gange, enten som følge af forandringer i samfundsforholdene eller i synet på, i hvilken udstrækning der skulle knyttes retsvirkninger til modtagelse af offentlig hjælp. Tillige har det antagelig ofte spillet en rolle, at man ikke har haft tilstrækkeligt kendskab til mange af de menneskelige forhold, der har været baggrunden for de understøttedes asociale levevis.

Udvalget har derfor - som nævnt foran - lagt megen vægt på foretagelsen af klientelundersøgelsen, og den hermed foreliggende betænkning tager hovedsagelig sit udgangspunkt i denne undersøgelse og i de behandlingsmæssige overvejelser, som overlæge dr. med. Georg K. Stürup har føjet til redegørelsen (klientelundersøgelsen side 263 ff).

Det følger af klientelundersøgelsens beskrivende karakter, at de resultater, den indeholder, ikke kan give direkte anvisning på metoder til at forhindre, at mennesker bliver asociale, eller på de foranstaltninger, der bør træffes for at søge at genrejse dem, der allerede er blevet asociale.

Til belysning af denne begrænsning kan nævnes, at der i flere tilfælde ved undersøgelsen blev påvist vanskeligheder og misforhold, der ikke kan ændres af det offentlige ved en anstaltsforsorg, medmindre man i væsentligt videre omfang end hidtil lader det offentlige gribe ind i personlige forhold. Dette gælder således, hvor en social deroute udløses af rent personlige, f. eks. familiemæssige forhold, idet en social deroute i en sådan situation snarere kunne tænkes hindret gennem et enkelt andet menneskes eller nogle enkelte andre menneskers adfærd end ved en offentlig myndigheds indgriben.

På den anden side vil det også for sådanne tilfælde være af værdi, at eventuelle forholdsregler fra det offentlige og fra institutioners side er egnede til bedst muligt at modvirke en deroute, selv om man ikke kan vente, at disse forholdsregler vil være tilstrækkelige i sig selv. Trods den nævnte begrænsning kan det ved klientelundersøgelsen tilvejebragte materiale derfor give værdifulde oplysninger til brug ved overvejelserne om forsorgens indretning.

Udvalget er af de nævnte grunde klar over, at de forholdsregler, om hvilke der med udgangspunkt i det nævnte materiale kan stilles forslag i denne betænkning, vil have en begrænset betydning. Man er derfor også klar over, at en kommende udvikling inden for den sociale forsorg vil kun-

ne samle opmærksomheden om helt andre forholdsregler end dem, der her kan foreslås. Muligvis vil det også spille en rolle, at det klientel, der er tale om, ikke er særlig stort, hvilket i forbindelse med en hensyntagen til behovet for andre påtrængende sociale foranstaltninger vil gøre det vanskeligt at opnå de nødvendige bevillinger til større investeringer i de nye institutioner, som måtte indrettes, hvis forsorgen skulle omlægges væsentligt. Selv om udviklingen måtte forme sig således, vil klientelundersøgelsens resultater dog inden for deres begrænsede felt af forsorgsområdet bevare deres store værdi, og resultaterne vil formentlig også have betydning for mere almene socialpolitiske overvejelser.

I nærværende betænkning gives en kort redegørelse om de bestående forhold og om de foreliggende problemer, og der stilles forskellige forslag om anstaltsforsorgens fremtidige tilrettelæggelse og om ændringer i forsorgslovens regler om indlæggelse i arbejdsanstalt.

Den beskrivende del af betænkningen (kapitlerne 2-5) fremtræder i et vist omfang som resumé af dele af udvalgets første betænkning og klientelundersøgelsen og i et vist omfang som et supplement til de beskrivelser, der er givet i disse.

Med afgivelsen af denne betænkning betragter udvalget sit arbejde som afsluttet.

København, februar 1959.

BØRGE E. ANDERSEN H. ANTONSEN RICH. BECH CARL CLEMMESSEN RUD. CONRAD
HARALD FLENSMARK P. HOLCK ORLA JENSEN J. JESPERSEN W. JOHANNSEN
ERHARD JØRGENSEN TAGE KEMP HANS LARSEN CHR. LUDVIGSEN
FL. MARTENSEN-LARSEN CHR. NIELSEN O. V. NIELSEN AXEL ROELSEN
MAX SANDDAHL G. K. STURUP CHR. THOMSEN V. WEDELL-WEDELLSBORG
formand

B. W. Bentzon Fl. Lerche H. Koldby Nielsen Kirsten Rudfeld

Kapitel 2.

De bestående arbejdsanstalter m« v.

A. Arter af afdelinger.

Forsorgsloven forudsætter, at der findes følgende slags anstaltsafdelinger, jfr. §§ 36, 40 og 43 (der er aftrykt som bilag 1 til denne betænkning):

a. *Tvangsal delinger* (jfr. § 40, stk. 1).

Disse afdelinger er bestemt til anbringelse af personer, der efter forsorgsloven skal anses med tvangsarbejde, jfr. de nedenfor i kapitel 10 omtalte bestemmelser, som hjemler sådan anbringelse.

b. *Arbejdsafdelinger* (jfr. § 36, stk. 1).

Disse afdelinger er bestemt til anbringelse af nogenlunde arbejdsføre personer, der ikke er egnede til at modtage kontant understøttelse, eller som efter lovens særlige bestemmelser kan tvangsanbringes på arbejdsanstalt, jfr. de i kapitel 10 omtalte bestemmelser, som hjemler sådan anbringelse.

c. *Forsørgelsesafdelinger* (jfr. § 36, stk. 2).

Disse afdelinger er ifølge socialministeriets cirkulære af 27. marts 1934 bestemt til anbringelse af folk, der ikke kan klare sig selv, og for hvem andet anbringelsessted vanskeligt kan skaffes, f. eks. gamle og svagelige personer eller asociale, men skikkelige individer, om hvem det på forhånd må betragtes som udelukket, at de gennem en egentlig arbejdspligt kan vænnes til at arbejde, eller personer, der på grund af uheldredelige sjælelige eller legemlige defekter er ude af stand til at arbejde, men som efter deres **forhold** ikke skal anbringes på en særforførsanstalt eller et plejehjem for kronisk syge.

d. *Sygeafdelinger* (jfr. § 36, stk. 2).

Disse afdelinger er bestemt til anbringelse af de anstaltsbeboere, der trænger **til** egentlig sygebehandling, men som ikke bør indlægges på hospital eller plejehjem for kronisk syge.

Hertil kommer i praksis:

e. *Plejeafdelinger*,

der er bestemt til at modtage personer, der må være under stadig tilsyn og pleje, men ikke opfylder betingelserne for at blive indlagt i et plejehjem for kronisk syge (findes kun på arbejdsanstalten Sundholm).

f. *Kvindefdelinger*,

der ikke er opdelt i alle de foran nævnte afdelinger. Disse afdelinger er indrettet, fordi antallet af indlagte kvinder er så ringe, at en adskillelse mellem de foran nævnte forskellige slags afdelinger kun undtagelsesvis kan gennemføres for kvinder.

De fleste indlæggelser finder sted på arbejds- og forsørgelsesafdelingerne. På mange af anstalterne skelnes der ikke skarpt mellem, disse to slags afdelinger. Fuldstændige statistiske oplysninger om, hvordan belægningen er fordelt mellem dem, foreligger derfor ikke, men gennemgående kan forholdene beskrives således, at de nogenlunde arbejdsføre og eventuelt mere urolige personer indlægges på arbejdsafdelingerne, medens de ældre og svagelige indlægges på forsørgelsesafdelingerne.

B. Anstalternes område.

For tiden findes følgende arbejdsanstalter:

a. *Tvangsafde linger:*

Område:

1) Arbejds- og tvangsarbejdsanstalten »Sundholm«, København	København, Sjælland, Lolland, Falster og Fyn
2) Bornholms amts arbejds- og tvangsarbejdsanstalt, Rønne	Bornholm
3) Horsens amtskommunale tvangsarbejds- og forsørgelsesanstalt, Horsens	Vejle, Skanderborg, Århus, Ribe, Haderslev, Åbenrå, Sønderborg og Tønder amter
4) Viborg amts arbejds- og tvangsarbejdsanstalt, Viborg.	Randers, Viborg og Ringkøbing amter,

Som det fremgår heraf, har Aalborg, Thisted og Hjørring amter ingen overenskomstmessig dækning for tvangsaftdelinger, da den amtskommunale arbejdsanstalt i Aalborg ikke længere modtager sådanne

indlagte. Når det er nødvendigt, finder indlæggelse i disse tilfælde sted efter forhandling i hvert enkelt tilfælde mellem amterne og de eksisterende tvangsarbejdsanstalter.

b. *Øvrige afdelinger:*

Område:

1) Arbejds- og tvangsarbejdsanstalten »Sundholm, København	København, Frederiksberg og Roskilde kommuner, Roskilde amt samt kvinder fra Københavns amt, Holbæk amt og Helsingør kommune
2) Frederiksborg arbejdsanstalt, »Skansengården«, Hillerød	Københavns amt, Frederiksborg amt, Holbæk amt og Frederiksborg kommune (kun mænd)
3) Arbejds- og forsørgelsesanstalten, Næstved	Præstø og Sorø amter, Køge kommune, kvinder fra Holbæk amt
4) Bornholms amts arbejds- og tvangsarbejdsanstalt, Rønne	Bornholms amt
5) Maribo amts arbejdsanstalt og plejehjem, Sakskøbing	Maribo amt
6) Arbejdsanstalten for Odense og Assens amtsråds kredse med tilhørende købstæder, »Store Dannesboe«, pr. Bellinge	Odense amt

7) Det kommunale syge- og plejehjem (arbejdsanstalten »Store Dannesboe«s forsørgelsesafdeling), Odense	Odense amt
8) Arbejdsanstalten for Svendborg amt »Viebæltegård«, Svendborg	Svendborg amt
9) Horsens kommunale arbejds- og forsørgelsesanstalt, Horsens (nu nedlagt)	Horsens kommune og Skanderborg amt
10) Horsens amtskommunale tvangsarbejds- og forsørgelsesanstalt, Horsens	Skanderborg og Vejle amter
11) Arbejdsanstalten »Overmarksgården«, Kolding	Vejle amt
12) Forsørgelsesanstalten »Vestre Kejlstrup«, Silkeborg (driften indtil videre indstillet)	Silkeborg kommune
13) Århus amts arbejdsanstalt, Århus (med filial »Bispegården«, Staustруп)	Århus amt
14) Syge- og plejehjemmet, Randers (kun forsørgelsesanstalt)	Randers amt
15) Den kommunale arbejdsanstalt »Set. Jørgensgård« og forsørgelsesanstalten »Set. Jørgens Stiftelse«. Aalborg	Aalborg kommune
16) Arbejds- og tvangsarbejdsanstalten, Aalborg	Aalborg, Hjørring og Thisted amter
17) Viborg amts arbejds- og tvangsarbejdsanstalt, Viborg	Viborg og Randers amter
18) Ringkøbing amts arbejds- og forsørgelsesanstalt, Holstebro	Ringkøbing amt
19) Ribe amts arbejds- og forsørgelsesanstalt, Esbjerg	Ribe amt
20) Arbejds- og forsørgelsesanstalten for Haderslev amt og by, Hoptrup	Haderslev amt
21) Åbenrå-Sønderborg amts arbejdsanstalt, Ulkebøl	Åbenrå-Sønderborg amt
22) Tønder amts arbejdsanstalt pr. Gørrismark	Tønder amt

C. Anstaltene størrelse, benyttelse m.v.

Pr. 31. marts 1957 var antallet af normerede pladser som angivet i nedenstående oversigt:

	Tvangsarb. afdeling	Arb.afd.		Fors.afd.		Sygeafd.		Ialt
		M	K	M	K	M	K	
Sundholm	28	247	34	62	34	66	16	487
Hillerød	—	52	—	40	—	—	—	92
Næstved	—	20	—	18	—	8	5	51
Bornholm	6	5	—	13	5	2	—	31
Sakskøbing	—	50	8	—	—	—	—	58
St. Dannesboe	—	38	—	—	—	—	—	38
Odense forsørgelsesanstalt	—	—	—	36	17	25 ³⁾	29 ³⁾	107 ³⁾
Svendborg	—	21	—	18	4	6	2	51
Horsens kommunale ¹⁾ (nu nedlagt)	—	46	11	—	—	—	—	57
Horsens amtskommunale	40 ²⁾	33 ²⁾	—	—	—	—	—	73 ²⁾
Kolding	—	22	—	8	4	8	2	44
Silkeborg (nu nedlagt)	—	20	—	—	—	2	—	22
Århus (m. Bispegården)	—	55	—	49	14	28 ³⁾	13 ³⁾	159 ³⁾
Randers	—	—	—	20	—	20	6	46
Sct. Jørgensgård	—	44	8	19	13	—	—	84
Aalborg	—	18	—	6	—	—	—	24
Viborg ¹⁾	20	38	2	—	—	4	—	64
Holstebro	—	—	—	18	—	—	—	18
Esbjerg ¹⁾	—	11	4	—	—	1	—	16
Hoptrup ¹⁾	—	15	3	—	—	2	—	20
Ulkebøl	—	8	—	9	3	2	—	22
Tønder ¹⁾	—	3	2	—	—	—	—	5
Ialt	94	746	72	316	94	174	73	1.569

Det fremgår af denne oversigt, at det samlede normerede antal pladser i 1957 var 1.569. Heraf fandtes på tvangsarbejdsafdelingerne 94, på arbejdsafdelingerne 818 (inkl. forsørgelsesafdelingerne for den kommunale arbejdsanstalt i Horsens, amtsarbejdsanstalten i Viborg og Ribe amts arbejdsanstalt) og på forsørgelses- og sygeafdelinger 657. Antallet af pladser for mænd var ialt 1.330 (inkl. pladser på tvangsarbejdsanstalter) og for kvinder 239.

I udvalgets første betænkning findes en beskrivelse af anstalterne (side 31 ff) og en redegørelse om belægningsforholdene m. v. (side 85 ff).

Siden disse oplysninger blev indhentet, er antallet af normerede pladser formindsket med ca. 640, og der er foretaget visse moderniseringer.

Det kan herved bemærkes, at der i 1951

var en betydelig underbelægning, særlig i København og på Sjælland, jfr. betænkningen side 88.

Indskrænkningerne har særlig fundet sted i København og på Sjælland samt i det nordlige Jylland. Det samlede normerede pladsantal på Sundholm er således gået ned fra 764 til 487 (heraf tvangsarbejdsafdelingen fra 120 til 28 pladser), navnlig som følge af, at nogle af anstaltens bygninger er udlejet til hospitalsbrug. Arbejdsanstalten Stolpegården med 115 normerede pladser, arbejdsanstalten i Køge med 11 pladser og arbejdsanstalten i Holbæk med ca. 100 pladser er blevet nedlagt. Randers arbejdsanstalt, som tidligere havde både arbejds- og forsørgelsesafdeling med ialt 108 normerede pladser, er fra december 1954 kun forsørgelsesanstalt med 46 pladser. Arbejds- og tvangsarbejdsanstalten

1) Arbejds- og forsørgelsesafdeling er opgivet under eet, og tallene er medregnet under arbejdsafdelingen.

2) Tal fra 1951.

3) Sygeafdelingen i Århus og (tildels) i Odense fungerer i realiteten som sygehusafdelinger for alle slags patienter.

i Aalborg har nedlagt tvangsaf delingen med ialt 12 pladser, og den normerede belægning på de øvrige afdelinger er gået ned fra 59 til 24 pladser; disse afdelinger er flyttet til en mindre fløj samtidig med, at en del af anstaltens bygninger er udlejet til kaserne. Desuden er der på enkelte af de andre anstalter sket mindre forskydninger, jfr. bl. a., at sindssygeværnet har lånt nogle pladser på arbejdsanstalten i Sakskøbing, og at der i arbejdsanstalten i Ribe er indrettet midlertidige lejligheder for husvilde. Horsens kommunale arbejdsanstalt og arbejdsanstalten i Silkeborg er efter 31. marts 1957 nedlagt, medens anstalten i Århus overvejes flyttet.

Anstalterne har fremdeles underbelægning, jfr. herom nedenfor i kapitel 3 (side 16), og de anvendes derfor til andre formål også i andre end de foran omtalte mere varige tilfælde.

Det kan således nævnes, at arbejdsanstalten i Århus modtager patienter på sygeafdelingen direkte ude fra byen, ofte for sygekasseregning. Den 31. marts 1956 henlå der 28 og den 31. marts 1957 23 af disse patienter, der ikke hører til anstaltsklientellet, og arbejdsanstalten benyttes således i dette tilfælde som aflastning for hospitalerne. Endvidere anvendes en del af arbejdsanstalterne nu og da til midlertidig placering af husvilde. Regelmæssigt er dette forekommet på arbejdsanstalten Sundholm, på den kommunale arbejdsanstalt i Horsens og - som nævnt foran - på arbejdsanstalten i Esbjerg, hvor de indrettede lejligheder til husvilde dog administreres særskilt. Undtagelsesvis har det samme været tilfældet i de senere år på arbejdsanstalten på Bornholm samt arbejdsanstalten i Århus. Endelig har der i nogen tid på Sundholm været lokaler til modtagelse af personer fra fremmedpolitiet samt modtagelsesstuer for mænd, en ordning der dog nu er opsagt.

Større moderniseringer og ændringer er foretaget eller er i gang på Sundholm, i Hillerød og Næstved, på den amtskommunale arbejdsanstalt i Horsens, på arbejdsanstalten i Kolding og på den tilbageværende forsørgelsesanstalt på arbejdsanstalten i Randers. Nye avlsbygninger er endvidere opført på anstalten i Hoptrup.

I). Lukkede afdelinger.

På 9 anstalter (herunder samtlige tvangsarbejdsanstalter) findes lukkede afdelinger. Dette er tilfældet på Sundholm, Hillerød, Bornholm, Svendborg, den amtskommunale anstalt i Horsens, Kolding, Århus, Set. Jørgensgård i Aalborg og Viborg. Det er kun tvangsarbejdsafdelingerne og arbejdsafdelingerne, der er lukkede, medens der på samtlige anstalter findes åbne forsørgelses- og - eventuelt - sygeafdelinger.

Af de anstalter, på hvilke der findes lukkede afdelinger, er 5, nemlig Sundholm, Svendborg, Kolding, Århus og Aalborg, tildels afspærrede. På Sundholm, Hillerød, Næstved, Svendborg, Århus og Set. Jørgensgård findes fast portvagter, medens gitter for vinduerne forekommer på Bornholm, Næstved, Svendborg, Horsens amtskommunale anstalt, Kolding, Set. Jørgensgård, den amtskommunale anstalt i Aalborg og Viborg; i alle tilfælde dog kun på nogle af anstaltens afdelinger, eller (for så vidt angår Næstved) kun værkstederne.

E. Anstaltens standard.

Til belysning af anstaltens nuværende standard kan nævnes, at der på samtlige anstalter (bortset fra den amtskommunale anstalt i Horsens) i 1956 var 436 stuer med ialt 1489 sengepladser og i 1957 420 stuer med 1.496 pladser, således at stuerne gennemsnitsstørrelse er godt 3 senge. Der fandtes i 1956 kun 71 een-sengsstuer, hvoraf ca. halvdelen forekom på tvangsarbejdsanstalterne. Af to-sengsstuer fandtes 111, af tre-sengsstuer 125, og af stuer med 5 eller flere senge 129; men antallet af senge på disse stuer udgjorde 757, således at mere end halvdelen af det normerede antal pladser på arbejdsanstalterne findes på disse temmelig store stuer.

Udvalgets samlede indtryk af anstalterne er fremdeles som nævnt i udvalgets første betænkning, at behandlingen på dem og anstaltens standard ikke er fulgt med i den almindelige udvikling på det socialpolitiske område. Der er med hensyn til behandlingen kun enkelte steder og kun forsøgsvis indført metoder, der positivt og systematisk tilsigter resocialisering af de indlagte, eller som er tilpasset de indlagtes

eventuelle psykiske afvigelser fra det normale. Anstaltens indretning og udstyr er i de senere år på en række områder forbedret, men den ydre standard er dog stadig væsentligt lavere end den, der findes på alderdomshjem. De fleste anstalter benytter bygninger, der helt eller delvis er bygget før 1900, og som i overensstemmelse med den tids byggeskik er synligt stærkt anstaltsprægede. De sanitære og andre tekniske installationer er i nogle anstalter temmelig ringe. Tvangsarbejdsafdelingerne bærer ofte præg af gammeldags fængsel. Arbejdsafdelingerne er meget spartansk udstyret. Standarden på forsørgelsesafdelingerne er noget højere, men dog også her i almindelighed ret lav.

Anstalterne kan stort set inddeles i nogle få hovedtyper, nemlig den almindelige anstaltstype i byerne, bestående af bygninger med to etager eller mere, af og til med jernstænger for vinduerne i arbejds- og tvangsarbejdsafdelingerne og med en eller flere lukkede gårdpladser, og de åbne anstalter på landet med karakter af landbrugsejendomme. Hertil kommer visse byanstalter, der overvejende er indrettet som syge- og plejehjem for gamle og kronisk syge, og endelig er der nogle enkelte anstalter med en særlig karakter, jfr. i det hele nærmere udvalgets første betænkning side 49 ff.

F. Reglementer og spørgsmål i forbindelse hermed.

I kapitel 4 i udvalgets første betænkning er omtalt de reglementer, der ifølge forsørgslovens § 43 skal findes for bl. a. arbejds- og tvangsarbejdsanstalter. I samme betænkning er side 205 ff gengivet et nyt reglement for Sundholm, der trådte i kraft i 1952. (Reglementet er tillige gengivet som bilag 2 til nærværende betænkning).

Med hensyn til enkeltheder om disse reglementers indhold henvises i det væsentlige hertil, men nogle supplerende bemærkninger kan dog tilføjes.

1. Det nye reglement for Sundholm og erfaringerne med dette.

Det nye reglement for arbejdsanstalten Sundholm blev udarbejdet i forståelse med

udvalget. Det trådte i stedet for de tidligere gældende 7 reglementer for arbejds- og forsørgelsesafdelingen på Sundholm. Samtidig gennemførtes et nye reglement for tvangsarbejdsanstalten.

Reglementsændringerne bestod tildels i en vis a jourføring af praksis, f. eks. med hensyn til kostreglementet for tvangsarbejdsanstalten.

Endvidere gennemførtes en forhøjelse af det arbejdsvederlag, der ydes på arbejdsanstalten og af lommepengene til arbejdsudygtige. Arbejdsvederlaget udgør efter en prisregulering pr. 1. april 1958 2,50 kr. eller 2,00 kr. daglig og lommepengene udgør 70 øre daglig.

Ifølge reglementet foretages ved optagelsen lægeundersøgelse af alle de indlagte. Om det psykiatriske tilsyn m. m., der indførtes samtidig med det nye reglement., henvises til nedenstående afsnit 3.

Ved det nye reglement blev der forsøgsvis gennemført udvidet tilladelse til udgang fra arbejdsanstaltens arbejdsafdeling. Bortset fra personer, som er anbragt i henhold til forsørgslovens §§ 30, stk. 4, 200, 311, 313 og 316, eller som ikke må forlade anstalten som følge af disciplinær straf, har de på denne afdeling indlagte nu fra 14 dage efter indlæggelsen udgangstilladelse hver lørdag kl. 12-22 samt hver søn- og helligdag kl. 7-22. Uden for disse tider kan inspektøren, når forholdene taler derfor, give udgangstilladelse, og desuden kan der, når forsørgslederen finder det formålstjenligt, efter forhandling med inspektøren, gives udgangstilladelse 1 gang ugentlig til arbejdsøgende.

Disse friere udgangsforhold bevirkede mærkbart flere udeblivelser og navnlig, at indlagte personer hyppigere kommer berusede hjem efter udgang eller bringes tilbage til anstalten i beruset - ofte meget stærkt beruset - tilstand ved politiets foranstaltning. I forbindelse hermed kan nævnes, at de højere arbejdsvederlag har skabt bedre muligheder for at magte indkøb af spiritus. Foruden udeblivelserne tiltog også bortgang fra anstalten mærkbart efter reglementsændringernes gennemførelse. Magistraten har over for udvalget oplyst, at den ikke efter de indhøstede erfaringer tør gå ind for, at reglerne om den udvidede udgangstilladelse ubetinget har virket heldigt.

Ikke mindst gælder dette den regel, at der nu på arbejdsafdelingen gives udgangstilladelse allerede 14 dage efter indlæggelsen, imod tidligere 4 uger efter indlæggelsen (jfr. bilag 7, side 109).

Samtidig med reglementsændringerne indførtes forsøgsvis den praksis, at man undlader at efterlyse personer, som under udgang udebliver, eller som iøvrigt rømmer fra Sundholm, dog bortset fra de sjældne tilfælde, hvor der forekommer rømning fra tvangsarbejdsanstalten. Fra magistratens side var man herved i sin tid indstillet på, at man burde gøre dette eksperiment. Erfaringerne har i den forløbne tid som foran nævnt vist en stigning i tilfældene af udeblivelse og bortgang, og dette har medført, at man nu i et vist omfang har genoptaget den tidligere praksis. Det kan i denne forbindelse nævnes, at magistratens 3. afdeling over for udvalget har givet udtryk for, at man kan formode, at opholdet i arbejdsanstalten, der byder på en ordentlig tilværelse under gode sundhedsmæssige forhold, ved sådanne udbelivelser m. m. i et antal tilfælde afløses af en betydelig ringere tilværelse (jfr. bilag 7, side 109).

Med hensyn til straffe for overtrædelse af reglementets bestemmelser gælder nu følgende regler i Sundholms reglement:

Ved bortgang (derimod ikke på grund af udeblivelse under udgang) fortabes tilgodehavende arbejdsvederlag (d. v. s. den halvdel, der normalt tilbageholdes til udskrivningen), løvrigt kan som disciplinærstraffe anvendes nægtelse af udgangstilladelse i indtil 4 uger, i gentagelsestilfælde indtil 6 uger, nedsættelse af arbejdsvederlag eller tvangsarbejde i indtil 3 måneder.

Fortabelse af tilgodehavende ved bortgang sker automatisk, medmindre andet i det enkelte tilfælde bestemmes. Straf i form af tvangsarbejde ikendes af borgmesteren for magistratens 3. afdeling efter indstilling fra inspektøren og socialdirektoratet. Andre straffe ikendes af socialdirektoratet efter indstilling fra inspektøren. Pågældende skal have lejlighed til at udtale sig. Inspektøren kan iværksætte nægtelse af udgangstilladelse eller nedsættelse i lavere arbejdsklasse som en foreløbig foranstaltning og i påtrængende tilfælde foretage fornøden isolering af urostiftere, men sagen skal derefter forelægges socialdirektoratet.

2. Reglementer for anstalter uden for København.

Der henvises herom til bemærkningerne side 64-75 og 76-78 i udvalgets første betænkning. Som det fremgår heraf, er reglementernes opbygning og udformning af deres enkelte bestemmelser meget forskelligartet.

Med hensyn til et enkelt af disse forhold, spørgsmålet om, hvorvidt de indlagte lægeundersøges ved indlæggelsen, har udvalget i 1957 indhentet a jourførte oplysninger, hvoraf følgende fremgår: Foruden ved Sundholm findes fast lægetilsyn på følgende 12 anstalter: Hillerød, Bornholm, Saks-købing, Odense (forsørgelsesanstalten), Horsens kommunale, Horsens amtskommunale, Kolding, Århus, Aalborg Set. Jørgensgård, Aalborg amtskommunale, Hoptrup og Ulkebøl.

På arbejdsanstalterne i Næstved og Viborg foretages ikke undersøgelse ved indlæggelsen, men der er et ugentligt lægetilsyn.

På arbejdsanstalten i Randers undersøges de indlagte kun ved indlæggelse på sygeafdeling.

På St. Dannesboe og arbejdsanstalterne i Holstebro og Ribe foretages der ikke undersøgelse ved indlæggelsen, men læge tilkaldes efter skøn.

Arbejdsanstalten i Tønder har ingen aftale om lægetilsyn.

3. Psykiatrisk tilsyn m.v. ved arbejdsanstalten Sundholm.

Af Sundholms reglementsændringer i 1952 kan ud over dem, der er nævnt foran i afsnit 1, særlig fremhæves, at der ansattes en speciallæge i psykiatri og en særlig »forsorgsleder«, en tjenestemand, der direkte sorterer under magistratens 3. afdeling, socialdirektoratet, og som har daglig træffetid på anstalten.

Forsorgslederen skal på forskellig måde vejlede de indlagte og være dem behjælpelig ved ordningen af deres forhold, herunder også ved i egnede tilfælde at skaffe arbejde og eksistensmuligheder uden for anstalten. Efter det oplyste har hans virksomhed bevirket en større tillidsfuldhed mellem de indlagte og anstalten i det hele, og det er magistratens indtryk, at det for visse af de indlagte er af værdi, at de kan

henvende sig til forsorgslederen og tale ud om deres personlige problemer.

Den psykiatriske speciallæges udtalelser er af værdi for administrationen i dens dispositioner vedrørende de indlagte, herunder også ved udskrivning. En egentlig specialbehandling har det derimod kun i mindre grad været muligt at gennemføre, bl. a. også fordi de indlagte har rig mulighed for at udeblive eller bortgå fra anstalten og kun sjældent viser personlig interesse for gennemførelse af en behandling.

4. Psykiatrisk tilsyn m.v. ved arbejdsanstalten i Århus.

Vedrørende psykiatrisk tilsyn ved arbejdsanstalten i Århus er det oplyst, at sociallægen så vidt muligt besøger arbejdsanstalten een gang om ugen; der er da i forvejen af inspektøren udvalgt 2-3 patienter til samtale. De patienter, der udvælges, er væsentlig af to kategorier, nemlig for det første dem, der i særlig grad er psykisk påfaldende, og hvor man af diagnostiske eller behandlingsmæssige grunde ønsker dem undersøgt, for det andet friske tilfælde, hvor der skønnes chance for rehabilitering.

Sociallægens samtaler foregår i fælles-

skab med inspektøren, eller som enesamtaler med patienterne.

Forud for den psykiatriske samtale med patienten har anstaltens forsorgsmedarbejder foretaget et interview, ligesom der er gjort aktuddrag. Forsorgsmedarbejderen er i det hele taget til disposition for anstaltens klientel med hensyn til personlig og social rådgivning.

I tilfælde, hvor en nærmere psykiatrisk undersøgelse er påkrævet, indkaldes patienten senere til undersøgelse på sociallægens kontor.

Der afgives en kort udtalelse på grundlag af undersøgelsen.

Nogen egentlig systematisk efterbehandling drives ikke, og den er også vanskelig gennemførlig, idet den største del af klientellet forlader byen ved udskrivningen. Imidlertid sker det jævnligt, at udskrevne klienter fortsat holder en vis kontakt med inspektøren eller forsorgsmedarbejder der, nærmest i form af henvendelse om nye personlige eller sociale problemer og hjælp i akutte situationer. En del af de patienter, der har været til undersøgelse hos sociallægen, fortsætter behandlingen der; det er særligt tilfælde, hvor der er alkoholproblemer.

Kapitel 3.

Arbejdsanstaltnernes nuværende klientel.

I udvalgets første betænkning og i klientelundersøgelsen findes en række oplysninger om anstaltens klientel, og i det følgende gives derfor kun nogle yderligere oplysninger til å jourføring heraf. Desuden fremdrages nogle karakteristiske resultater af undersøgelsen, og der omtales forskellige synspunkter fremsat fra anden side.

A. Belægningsens størrelse.

Den samlede belægning pr. 31. marts udgjorde i årene 1955-1957 henholdsvis 779, 822 og 867. I 1951 var belægningen som nævnt side 88 i udvalget:» første betænkning 1.022 personer. Den normerede belægning var pr. 31. marts 1957 ialt 1.569 og i 1951 ialt 1.932 pladser. Ligesom i 1951 er kapaciteten således stadig for stor. Dette er især tilfældet på Sundholm og på anstalterne i Rønne og Saksøbing samt formentlig Horsens amtskommunale anstalt. På den anden side har der i nogle år været en overbelægning på den nyeste af anstalterne, St. Dannesboe i Odense amt. Også arbejdsanstalten i Svendborg har i perioder været overbelagt. Alt i alt har på de nævnte tidspunkter i 1955-57 godt halvdelen af det normerede antal pladser været belagt.

Antallet af *kvinder* udgjorde på de samme tidspunkter ca. 10 pct. af det samlede antal indlagte, jfr. iøvrigt nedenfor i afsnit G. 3. (side 20-21).

I regnskabsåret 1956-57 var det *samlede antal belægningsdage* 291.980. Ved fuldstændig belægning ville antallet have været 546.040. (Det bemærkes dog, at der ved disse tals beregning manglede oplysninger fra en enkelt anstalt). Den gennemsnitlige ud-

nyttelse af kapaciteten var således **kun** 52,4 pct. Som eksempler på den gennemsnitlige udnyttelse kan nævnes følgende om enkelte af anstalterne (i parentes angivet det normerede antal pladser):

Sundholm	35,6 pct. (487 pladser)
Hillerød	72,7 pct. (92 »)
Næstved	73,8 pct. (51 »)
Rønne	7,1 pct. (31 »)
Saksøbing	33,3 pct. (58 »)
St. Dannesboe	94,4 pct. (38 »)
Odense forsørgelses-	
anstalt	73,9 pct. (107 »)
Svendborg	95,5 pct. (51 »)
Horsens kommunale	
anstalt	14,0 pct. (57 »)
Århus	70,5 pct. (159 »)
Set. Jørgensgård . .	79,1 pct. (84 »)
Ulkebøl	20,2 pct. (22 »)
Tønder	4,7 pct. (5 »)

De øvrige anstalter var udnyttet med fra ca. 35 til ca. 70 pct.

Anstaltens overkapacitet hænger delvis sammen med, at belægningsens størrelse veksler med årstiderne. Derfor må anstalterne i forhold til gennemsnitsbelægningen have et rigeligt antal pladser, men selv i den hårdeste vinterperiode findes der dog et større antal ledige pladser på en del af anstalterne. Som nævnt i kapitel 2 (side 12) sker det som følge af den store kapacitet ofte, at anstalterne anvendes til andre formål.

B. Aldersfordeling.

Fordelt efter *alder* var det procentvise antal indlagte pr. 1 april følgende:

Alder (år)	1936 %	1941 %	1946 %	1951 %	1955 %	1956 %
Under 18	-	—	0,1	0,3	0,3	—
18-29	7,1	8,2	8,2	5,0	4,1	4,8
30-39	9,0	9,3	5,1	4,3	8,0	8,2
40-49	16,7	13,1	10,5	10,9	11,2	12,7
50-59	30,5	27,2	23,0	23,2	21,4	21,4
60-69	24,2	28,9	31,6	30,4	30,7	30,1
70 og derover	12,5	13,3	21,5	25,9	24,3	22,8
Ialt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Om de gamle og unge henvises nærmere til afsnit G. 1 og 2 nedenfor.

C. Klientellets størrelse.

I tiden fra 1. april 1955 til 31. marts 1956 anslås ialt 16-1700 forskellige personer (heraf henvend 1500 mænd) en eller flere gange at have været under forsorg på en arbejdsanstalt. Det tilsvarende antal for 1951 var ca. 2500 personer.

D. Legemlige og psykiske defekter.

Af klientelundersøgelsen fremgår, at næsten alle de mænd, der omfattedes af denne undersøgelse, havde een eller flere *legemlige eller psykiske defekter*. Det er med hensyn til disse defekter iøjnefaldende, at klientellet er af stærkt blandet karakter. Særlig kan fremhæves klientelundersøgelsens omtale af samspillet mellem psykiske og legemlige lidelser side 140-142, hvori 208 mænd med nærmere angivne minusfaktorer er fordelt efter disses art. Det fremgår af dette afsnit, at de fleste af mændene havde mere end een af de følgende 5 forskellige minusfaktorer: legemlige sygdomme, intelligensdefekter, sindslidelser, karakterdefekter, drikfældighed.

Til kort belysning af, hvad det er for lidelser og defekter, som forekommer, kan nævnes følgende fra klientelundersøgelsen:

Af 454 mænd havde 227 *alvorligere legemlige sygdomme eller defekter* (medicinske sygdomme, nervesygdomme m. v., sygdomme i bevægelsesorganerne, sansedefekter og andre sygdomme), og af 227 mænd, som ikke var syge på undersøgelsestidspunktet, havde 88 tidligere lidt af alvorligere sygdomme, jfr. nærmere klientelundersøgelsen side 102-103 og 107.

Af 213 mænd, for hvem der forelå oplysninger om den psykiske tilstand, havde 59 *egentlige sindssygdomme*, *epilepsi*, *psyko- gene sindslidelser*, *nervøse lidelser eller nerve- lidelser med psykiske symptomer*. Af disse havde 22 tidligere været indlagt på sinds- sygehospital eller psykiatrisk afdeling. Af samtlige 213 havde 74 tidligere været indlagt på sindsygehospital og psykiatrisk afdeling. Af 180 mænd, der blev underkastet systematisk intelligensstestning, var 6 *åndssvage* og 27 *sinker*. Af 213 mænd havde 88 stærkt udtalte *karakterdefekter*. (Jfr. iøvrigt klientelundersøgelsen side 111, 121, 122 og 128).

Som nævnt i klientelundersøgelsen (side 115) må herved tillige erindres, at man især har undersøgt den yngre del af klientellet, og at man derfor antagelig har fundet forholdsvis færre demente, end man ville have fundet, hvis man havde undersøgt samtlige indlagte.

Kun 14 af 213 personer havde sådan *arbejdsførhed*, at de syntes uden en eller anden form for støtte at have forudsætninger for uden videre at kunne klare sig arbejdsmæssigt. (Jfr. klientelundersøgelsen side 144-148.)

E. Drikfældighed.

Af 446 mænd var 303 *drikfældige* (d.v.s. i større eller mindre grad forfaldne til spiritus). For 155 af disse drikfældige mænd er forholdene nærmere undersøgt, hvilket viste, at 47 var »kroniske alkoholister med legemlige og/eller psykiske symptomer« (d.v.s. at drikkeriet havde været af en sådan art og omfang, at det var resulteret i legemlige og/eller psykiske sygdomme), 64 var »kroniske alkoholister uden symptomer« (d.v.s. personer, hvis drikkeri og hele livsførelse for så vidt var af samme karakter som den førstnævnte gruppes, men hos hvem der ikke var fundet tegn på legemlige eller psykiske lidelser, der kunne formodes at være en følge af alkoholmisbrug), og endelig var 44 »spiritusmisbrugere« (d.v.s., at det for dem angivne drikkeri ikke havde været af samme størrelse eller haft samme langvarige karakter som for de to andre grupper). 75 af de 155 drikfældige var kogespritrunkere. (Jfr. iøvrigt klientelundersøgelsen side 132-137.)

F. Almindelig sammenfatning.

Klientellet viser, som det fremgår af foranstående, et meget broget billede, og det vil ofte være vanskeligt at udrede samspillet mellem de mange defekter og den asociale levevis. Det *falles sarpræg* er måske alene, at mange af dem er *asociale*: vagabondering, lovovertrædelser (større eller mindre) og drikkeri er karakteristisk for de fleste.

Hertil kommer enkelte plejepatienter.

G. Nogle specielle grupper inden for klientellet.

1. Folke- og invalidepensionister m.fl.

I udvalgets første betænkning er det (side 104 ff) bl.a. oplyst, at 288 af de ialt 1.062 indlagte pr. 1. april 1949 var mellem 60 og 69 år gamle, og 269 af dem var 70 år eller derover. 47 af de indlagte var *alder srentemodtagere*. Af de 1.943, som blev indlagt i løbet af 1950/51, var 400 mellem 60 og 69 år, og 241 var 70 år eller derover. I klientelundersøgelsen oplyses del side 168 ff bl. a., at 115 af ialt 454 mænd var over 65 år. Heraf var 17 aldersrentemodtagere, 3 havde tidligere fået aldersrente eller invaliderente, som imidlertid var blevet inddraget på grund af idømte straffe.

Som helhedsindtryk viste klientelundersøgelsen, at disse gamle var mindre belastede med hensyn til afvigelser og asocialitet end det øvrige klientel, men der var dog tale om en uensartet sammensætning af personerne i denne aldersgruppe. 38 af dem havde først gennemgået en social deroute efter det fyldte 50. år, eller havde slet ikke gennemgået nogen social deroute. Af disse 38 måtte 11 **imidlertid** anses for uegnede til anbringelse på sædvanligt alderdomshjem på grund af stadig tilbagevendende spiritusmisbrug. 1 måtte anses som uegnet på grund af sindslidelse m. v. 26 skulle derimod i og for sig være velegnede til anbringelse i et sådant hjem.

I udvalgets første betænkning nævnes endvidere (side 103), at der den 1. april 1944 på anstalterne blandt ialt 1.062 indlagte var 20 *invaliderentemodtagere* og 2 personer, som modtog *hjælp som kronisk syge* efter forsorgsloven §§ 247-248. 1. april 1948 var antallet af invaliderente-

modtagere 10, og det er om disse oplyst, at 9 selv havde ønsket at blive indlagt på arbejdsanstalt, fordi de ikke kunne få pleje andre steder, medens 1 var indlagt, fordi han var drunker og ikke kunne komme på drunkerhjem.

Af klientelundersøgelsens oplysninger kan fremhæves side 59-60, hvorefter 4 af ialt 213 mænd modtog invaliderente, medens 4 tidligere havde modtaget invaliderente. For 2 af de sidste 4 var invaliderenten blevet inddraget, fordi de ansås for at være arbejdsdygtige og tjente for meget, og for de 2 andre var den blevet inddraget, fordi de var blevet idømt straf, som udelukkede dem fra rente efter den dagældende § 38, stk. 2, nr. 2, i folkeforsikringsloven.

Der befinder sig fremdeles på arbejdsanstalterne en del folke- og invalidepensionister; pr. 31. marts 1956 således ialt 84 folkepensionister og 27 invalidepensionister, og pr. 31. marts 1957 ialt 118 folkepensionister og 34 invalidepensionister.

I sammenligning med opgørelserne i udvalgets første betænkning har antallet af *folkepensionister* både absolut og relativt været stigende.

Forklaringen herpå er formentlig, at der i de senere år har været muligheder for at opnå folkepension, selv om betingelsen om, at denne pension kun kan oppebæres, hvis man er nydende eller bidragydende medlem af en sygekasse, ikke har været opfyldt, jfr. at der gentagne gange ved lov er givet dispensation fra denne sygekassebetingelse. I 1956 oplystes det for udvalget, at dispensationsadgangen ifølge eftergivelseslovene nr. 144 af 31. marts 1949, nr. 174 af 5. juni 1953 og nr. 136 af 29. april 1955 var blevet benyttet af ialt 33 indlagte, hvoraf 19 ikke destomindre var forblevet på anstalterne, medens de øvrige 14 efter at have fået aldersrente var flyttet til bopæl i byen eller til alderdomshjem.

Det var i særlig grad de indlagte på arbejdsanstalten i Århus, som trods benyttelse af dispensationsadgangen var forblevet på anstalten. Denne anstalt havde den 31. marts 1956 26 aldersrentemodtagere og 4 invaliderentemodtagere blandt sit klientel, men heraf var de 20 anbragt på sygeafdelingen, væsentligst i mangel af plads på hospital

eller plejestif teiser, og 10 aldersrentemodtagere havde plads på forsørgelsesaf del ingen. Herudover er det om grunden **til**, at der findes pensionister blandt anstaltsklientellet fra en enkelt kommune oplyst, at det skyldes de pågældendes personlige forhold. I udvalget er tillige nævnt, at de anstaltsbeboere, der har fået pension, ikke derfor bliver bedre egnede til at komme på alderdomshjem, og tillige er nævnt, at der undertiden overflyttes beboere fra alderdomshjem til arbejdsanstalt på grund af drikkeri eller andre vanskeligheder.

2. De unge.

a. Antallet af unge på arbejdsanstalter er ikke stort. Af de 454 mænd, der omfattedes af klientelundersøgelsen, var kun 35 i en alder af 30 år eller derunder. Af de 822 indlagte den 31. marts 1956 var kun 38, d.v.s. 4,8 pct., under 30 år.

Disse tal er dog noget misvisende, idet man må erindre, at de sociale udvalg så vidt muligt undgår at anbringe unge på arbejdsanstalt, fordi en sådan anbringelse ofte ikke er særlig anbefalelsesværdig. Endvidere er de yngres ophold gennemgående kort, og de vejer derfor mindre til i statistikken, end de burde, hvis man ville have det rigtige billede frem af, hvor mange unge der passerer arbejdsanstalterne.

Allerede af disse grunde er problemerne om de unge på arbejdsanstalterne større, end de nævnte tal angiver. Men også andre centrale problemer knytter sig til denne aldersgruppe.

Det kan således fremhæves, at klientelundersøgelsen viste, at den sociale deroute i ca. halvdelen af tilfældene begyndte allerede før det 30. år.

Endvidere kan det fremhæves, at der var særlig mange svært belastede blandt dem, hvis deroute således var begyndt tidligt. Intelligensdefekter fandtes f. eks. hos 34 pct. af dem, hvis deroute begyndte fra det 15. til det 19. år, men fandtes kun hos 10-17 pct. af dem, hvis deroute begyndte senere. Betydelige karakterdefekter fandtes hos 56 pct. af dem, hvis deroute begyndte fra det 15. til det 19. år og hos 57 pct. af dem, for hvem den begyndte fra det 20. til 29. år, men kun hos langt færre af dem, hvis deroute var begyndt senere. Hos 44 pct. af

dem, hvis deroute begyndte fra det 15. til det 19. år og hos 40 pct. af dem, hvis deroute begyndte fra det 20. til det 29. år, fandtes en flerhed af minusfaktorer hos samme person, d.v.s., at der hos hver fandtes 3 eller 4 af følgende 5 faktorer: legemlige sygdomme, intelligensdefekter, sindslidelser, karakterdefekter, drikfældighed.

Denne opregning kunne fortsættes med hensyn til defekter vedrørende barndomshjemmet eller opdragelsen, med hensyn til, hvor mange der var forblevet ugifte, med hensyn **til**, hvor mange der var ufaglærte eller havde haft erhvervsvanskeligheder i form af hyppige pladsskifter og lange arbejdsløshedsperioder, samt med hensyn til antallet af anbringelser på arbejdsanstalt, længde af samlet institutionsliv, vagabondering, kriminelle handlinger, jfr. i det hele herom nærmere side 149 ff. i klientelundersøgelsen.

Herudover viste klientelundersøgelsen, at de - få - unge indlagte, der omfattedes af undersøgelsen, i flere henseender hørte til de vanskeligste og hårdest belastede. Hos 7 af de 24, som endnu ikke var fyldt 25 år, fandtes alvorligere psykiske lidelser. For 13 af 16 var arbejdsfør heden ikke normal. 19 af 24 måtte betegnes som egentlig kriminelle (især berigelsesforbrydelser). For 14 af 24 var der tale om ophold nr. 2 eller mere på arbejdsanstalt, 1 af dem havde endog 17, og 1 havde 6 anbringelser bag sig. Selv om der ofte havde været tale om meget kortvarige anbringelser, havde dog halvdelen af de 24 været over 2 år på arbejdsanstalt eller andre institutioner, og heraf havde 7 været anbragt tilsammen over 5 år; altså i ret lange tidsrum, når hensyn tages til deres unge alder. Alkoholmisbrug syntes ikke særlig karakteristisk, men fandtes dog hos 5 af 24.

b. På arbejdsanstalten Sundholm blev i 1957 foretaget en undersøgelse til nærmere belysning af de indlagte under 30 år i årene 1954, 1955 og 1956. Undersøgelsen blev foretaget af anstaltens daværende psykiatriske konsulent, dr. Jeppe Pedersen. Af ialt 25 indlagte under 30 år havde 15 kun været indlagt 1 gang, resten flere gange. Tilsammen repræsenterede patienterne 49 indlæggelser, d.v.s. ca. 10 pct. af de samlede indlæggelser i det nævnte tidsrum.

I ca. $\frac{2}{3}$ af tilfældene afbrød patienterne selv opholdet enten ved at rømme eller ved at udeblive vinder udgangstilladelse.

Af de 25 var 1 åndssvag, 8 sinker, 1 led af ungdomssløvsind. 15 havde tidligere været psykiatrisk vurderet eller behandlet på psykiatrisk afdeling, ialt havde 13 været indlagt på sådan afdeling, undertiden flere gange.

13 var kriminelle i varierende grad, 2 havde haft betingede domme, 11 havde haft flere fængelsstraffe (indtil 8).

14 var drikkældige, heraf 9 i en sådan grad, at de måtte betegnes som sprittere.

Kun 1 havde været gift, han var nu fraskilt.

c. Endvidere kan henvises til bemærkningerne nedenfor i kapitel 4 om forskellige andre institutioners beslægtede klientel, herunder afsnit A om, at der blandt *herbergernes* klientel findes en del unge, hvis forhold er af beslægtet karakter, afsnit C om politiets hjælpetjeneste, hvori det nævnes, at ca. 31 pct. af dem, der i 1957 havde forbindelse med hjælpetjenesten, var under 25 år samt endelig afsnit E om klientellet på Kofoeds Træningsskole.

Også andre oplysninger om de unge findes i de følgende kapitler, jfr. navnlig kapitel 6 om de eventuelle muligheder for forebyggelse (side 30-33).

3. Kvinderne.

Som nævnt foran under afsnit A, udgjorde antallet af kvinder på de der nævnte tidspunkter ca. 10 pct. af det samlede antal indlagte.

Klientelundersøgelsen omfattede ialt 84 kvinder, d. v. s. ca. 16 pct. af de ialt undersøgte 538 personer. Dette klientel faldt i 3 kategorier, nemlig kvinder fra Set. Jørgens Stiftelse i Aalborg (18), de unge prostituerede (løsgængerne) (26) og det øvrige kvindelige klientel (40).

a. Af de 18 kvinder, der var anbragt på Set. Jørgens Stiftelse, modtog 7 invaliderente og 1 hjælp efter forsorgslovens §§ 247-248. Blandt de 18 kvinder var 2 epileptikere, 2 led af encephalitis chron., 1 af sukkersyge og invaliditet efter ulykkestilfælde, 1 af ledtuberkulose og lupus, 1 af

leddegigt, og 1 havde gennemgået en alvorlig underlivsoperation ca. 20 år tidligere. I klientelundersøgelsen fremhæves på baggrund heraf, at denne anstalt i det hele taget har mest karakter af at være en plejestiftelse. I denne forbindelse kan også fremhæves, at 6 af de 18 kvinder var blevet indlagt omkring det 60. år, 1 af dem havde aldersrente, de 5 andre opfyldte ikke betingelserne for aldersrente (sygekassebetingelsen eller fattighjælpsbetingelsen).

b. Af de 26 prostituerede var 8 i 17-19 årsalderen, 13 i 20-24 års alderen, 4 i 25-29 års alderen og 1 over 30 år. 18 af de 26 kvinder var ved undersøgelsen anbragt på Sundholm. Om klientelundersøgelsens resultater henvises iøvrigt til side 188-200 i redegørelsen herom. Sammenfattende udtales i redegørelsen (side 211), at de unge prostituerede udgør en gruppe, der især er karakteristisk ved, at mange af dem er opdraget i dårlige hjem, at størstedelen har været på pighjem, og at mange allerede tidligt har haft svære tilpasningsvanskeligheder. For nogle synes prostitutionen eller løbsagtigheden at være en følge af de oplevelser, de har været ude for i deres barndom og tidligste ungdom, for andre synes forklaringen at være vanskeligheder ved at finde sig til rette efter flytning fra provinsen til hovedstaden. Tvungne arbejdsanstaltsophold for dette klientel anses i almindelighed ikke for nogen hensigtsmæssig foranstaltning. En grundig undersøgelse findes at burde sættes ind allerede ved det første indgreb over for livsførelsen, d. v. s. normalt ved det første pålæg i henhold til straffelovens § 199.

c. Den tredje gruppe af kvinder på arbejdsanstalt (40) udgør ifølge klientelundersøgelsen en mere broget skare, men har dog det til fælles, at de alle er relativt gamle (gennemsnitsalderen er 54 år). Gruppen kan indeles i forskellige karakteristiske undergrupper:

Over halvdelen er stærkt intelligensdefekte eller lider af alvorlige psykiske eller legemlige sygdomme, og disse kvinder har i de fleste tilfælde aldrig været i stand til at klare sig selv, hvorfor lidelserne eller defekterne synes at være den egentlige årsag til anbringelsen.

En ancien undergruppe har haft vanskeligheder i forbindelse med, at de ikke er danske af fødsel og eventuelt ikke har dansk indfødsret, og over for dem træder arbejdsanstalten i realiteten i stedet for et normalt alderdomshjem.

For begge disse undergrupper findes arbejdsanstaltsanbringelse i og for sig at være en urimelig løsning, da der kun i de færreste tilfælde har været tale om asocialitet.

Anderledes stiller det sig derimod måske med hensyn til en sidste karakteristisk undergruppe: De kronisk alkohollidende, hvoraf der fandtes 8 i klientelundersøgelsens materiale. Det skønnes, at der ialt på arbejdsanstalterne på den tid fandtes 25-30 sådanne indlagte alkohollidende kvinder, som burde undersøges nærmere med henblik på muligt at forsøge en reel behandling af deres alkoholisme.

Alt i alt synes resultatet af kvindeundersøgelsen ifølge redegørelsen at være, at arbejdsanstalterne i deres nærværende skikkelse ikke er de rette anbringelsessteder for de kvinder, der faktisk indlægges der. De tilfredsstillende hverken det faktisk konstaterede plejehjemsbehov eller kravet om hensigtsmæssig behandling af helbredelige tilfælde af asocialitet (klientelundersøgelsen side 212).

I nærværende betænkning tager en række af udtalelserne om klientellet alene sigte på mændene på arbejdsanstalt, hvilket dels er en følge af, at mændene udgør den langt overvejende del af klientellet, dels en følge af, at en væsentlig del af kvindeklientellet har sin særlige karakter.

For så vidt angår klientellet på Set. Jørgens Stiftelse, de alkohollidende kvinder og de andre kvinder, som af mere tilfældige årsager har fået institutionsophold på en arbejdsanstalt, er der i alt overvejende grad tale om samme problemer som for de dele af mandsklientellet, for hvem andre anbringelsesformer end arbejdsanstalt bør søges fremskaffet og disse kvindelige grupper omtales derfor ikke særskilt.

Til rest formodes under alle omstændigheder at blive et vist asocialt kvindeligt klientel på arbejdsanstalterne. Dette klientel må selvsagt have i erindring ved opbygning af den almindelige arbejdsanstaltsforsorg, men det er så lille af størrelse, at udvalget ikke finder grundlag for at fremkomme med særlige redegørelser i de senere kapitler, bortset fra, at man - som følge af det lille antal — mener at burde foreslå, at der ikke opretholdes særlige kvindeafdelinger på mere end et par anstalter, jfr. side 42 og 49.

Kapitel 4.

Forskellige institutioner med et klientel, som er beslægtet med arbejdsanstaltsklientellet.

En udførlig redegørelse om forskellige private og offentlige institutioner for et delvis tilsvarende klientel som arbejdsanstaltens findes i udvalgets første betænkning (side 111-127).

I det væsentlige henvises til denne redegørelse, men i det følgende fremdrages dog forskellige af de der omtalte forhold, der er af direkte interesse for problemerne i nærværende betænkning, og der gives en del supplerende oplysninger.

A. Herberger og arbejdshjem.

Ved herberger forstås ifølge lov nr. 118 af 7. april 1936 institutioner, der er bestemt til at yde logi og eventuelt forplejning mod pengevederlag for rejsende arbejdsøgende og for hjemløse personer. Ved arbejdshjem forstås efter samme lov institutioner, der er bestemt til at yde logi og eventuelt forplejning for rejsende arbejdsøgende og for hjemløse personer mod ydelse af arbejde helt eller delvis.

1. Herberger og arbejdshjem i København, der samarbejder med centralkontoret for hjemløse mænd.

Siden udvalgets første betænkning blev udarbejdet, er herberget og arbejdshjemmet på Amerikavej nedlagt. Yderligere er herberget på Sundholmsvej udvidet, og antallet af pladser på herberger og arbejdshjem udgør herefter følgende:

<i>Herberger:</i>	pladser
Kommunens herberg på Sundholmsvej	336
Kofoeds Skoles herberg	76
Kirkens Korshærs herberg på Bellahøj	124

Kirkens Korshærs herberg på Amager fælledvej	68
"Frelsens hærs og Københavns kommunes herberg på Frederikssundsvej . .	48
"Frelsens hærs herberg på Tingvej	21
Herberget Mændenes hjem, Eskildsgade	49
Herberget Arbejde Adlers hjem, Thorsgade	14
Arbejdernes fællesorganisations gæstehjem, Nattergalevej	197

Arbejdshjem:

Arbejdshjemmet, Tingvej	13
Arbejdshjemmet, Eskildsgade	10
Arbejdshjemmet, Thorsgade	16

I udvalgets første betænkning er omtalt nogle af de undersøgelser om klientellet på herbergerne, som blev foretaget af et af socialministeriet nedsat herbergsudvalg. Det fremgik heraf, at der ofte er tale om langvarige ophold. 60-70 pct. af herbergsgæsterne skønnedes at have mere eller mindre stabilt arbejde, og deres ophold skyldtes i ikke ringe grad bolignøden. Resten - skønsmæssigt 30-40 pct. - af herbergsgæsterne og de fleste af arbejdshjemmenes gæster havde kun periodevis og nogle næppe nogensinde egentligt arbejde, hvorved de kunne forsøge sig selv. Undersøgelsen viste tillige, at hang til spiritus for et betydeligt antal personer havde været medvirkende årsag til, at de var slået ud af det normale samfundsliv og var havnet på herbergsinstitutionerne. Hertil kan føjes, at det fra et af herbergerne over for anstaltsudvalget er udtalt, at der blandt personer indlogeret på herbergerne findes et ikke uanseligt antal, der lider af ikke erkendte, ubehandlede og måske ubehandlelige let-

tere eller sværere sindslidelser, karakterbrist og intelligensdefekter.

De faktiske muligheder for at rette sociale personer op på herbergerne er små, og de fleste herberger påtager sig ikke nogen opgaver med at hjælpe gæsterne til at opnå arbejde. Man tilskynder dog ofte til behandling på klinik for alkohollidelser og overvåger, at sådan behandling overholdes, bl. a. ved, at den gøres til en forudsætning for forbliven i herberget. Desuden øver medarbejderne en beroligende og støttende virksomhed over for den enkelte, og i nogle herberger gøres et særligt arbejde. F. eks. er der på Kofoeds Skole ansat personale med særlig henblik på arbejdsformidling, og på denne skole er tillige ansat en socialrådgiver særlig med henblik på herbergsgæsterne. Fra skolen har man til udvalget oplyst, at man ikke finder herberget velegnet som grundlag for egentlig behandling eller resocialisering bortset fra behandling af alkohollidelser, men man finder dog, at herberget ved dets tilbud om logi til den hjemløse kan fungere som opsamlingssted for i hvert fald visse grupper af det sociale klientel på et tidligere tidspunkt af en igangværende social deroute. Herbergets opgaver menes herefter at være at få et sådant indtryk af den enkelte herbergsgæst, at denne rigtigt kan henvises til en egentlig hjælpeforanstaltning.

På arbejds hjemmene synes den væsentlige indsats at ligge i de rolige og ordnede forhold med ordentlig kost og regelmæssig beskæftigelse, der bydes de enkelte, og i ledernes personlige indflydelse. Disse hjem synes til en vis grad at have deres særlige faste klientel, personer, der kommer igen år efter år og betragter hjemmet som deres faste tilholdssted på de tider af året, hvor de ikke kan klare sig på egen hånd.

Af de ialt 335 personer, der på et bestemt tidspunkt i begyndelsen af 1958 opholdt sig i herberget på Sundholmsvej, fik 163 hjælp efter forsorgsloven, og 17 fik folkepension, invalidepension eller hjælp som kronisk syge. Andre 51 havde tidligere modtaget hjælp efter forsorgsloven. Af de øvrige beboere havde en del normalt arbejde, men af en sådan karakter, at de enten ikke tjente nok til at klare sig eller sådan, at ingen ville have dem boende,

f. eks. på grund af arbejdets snavsede karakter.

2. »Himmelekspressen«.

Den såkaldte »Himmelekspressen« blev oprettet i 1952 i nogle udrangerede jernbanevogne anbragt i Sydhavns kvarteret i København.

Opholdet i »Himmelekspressen« er gratis for gæsterne. Institutionen er ikke indgået i et regelmæssigt samarbejde med centralkontoret med hensyn til optagelse af herbergsgæster, men meddeler centralkontoret underretning om, hvilke gæster den modtager.

Institutionens formål er at modtage sådanne gæster, som af centralkontoret afvises fra at få ophold på de herberger, der arbejder sammen med dette. I praksis udgør dette klientel dog kun en ringe del af gæsterne.

En opgørelse vedrørende de logerende (ialt 38) i »Himmelekspressen« natten mellem den 8. og 9. februar 1958 viste, at de indlagte fordelte sig på alle aldre fra 35 til 70 år; den gennemsnitlige alder var ca. 48 år.

11 havde været anbragt på afvænningshjem, Sønderkovhjemmet, arbejdshjem eller andre institutioner, 9 havde en eller flere gange været på Sundholm. Adskillige havde været straffet. 7 kunne eventuelt have fået ophold på herberg mod antabuskur, men det havde de ikke ønsket. 7 havde fået tilbudt ophold på arbejdshjem, men ønskede det ikke, 2, som faktisk havde været på arbejdshjem, var udelukket fra disse. Alle på nær 7 havde fået jævnlig hjælp fra socialkontorerne. Om disse 7 manglede oplysninger, bortset fra en enkelt, om hvem det positivt oplystes, at han ikke har fået hjælp. For 11 foreligger afgørelse om, at forsørgelse alene kunne tilbydes i form af ophold på Sundholm, og dertil kom de, der havde haft ophold på Sundholm. Med hensyn til arbejdsforhold syntes det videste, de havde kunnet strække sig, at være spredt, tilfældigt eller periodisk arbejde. 3 syntes at være psykisk påfaldende og havde tidligere haft ophold på psykiatriske afdelinger. For 2 var der oplysninger om somatiske lidelser (vandladning i sengen og formentlig tuberkulose). Alle havde haft op-

hold i »Himmelekspressen« mere end 1 gang, det laveste antal var 2 gange, det højeste 44 gange. Om 25 var det oplyst, at der forekom spiritusmisbrug, og at dette i væsentlig grad syntes at være baggrunden for deres konflikter med herberg og andre institutioner. Flere havde erklæret, at de ikke ville på antabuskur. Der syntes dog at være enkelte, hvor det mere var deres kriminelle eller karaktermæssige forhold, der hindrede deres almindelige indpasning, navnlig fordi de var »uforskammede, kværuletiske eller lignende«. Enkelte var udelukket fra andre herberger på grund af betleri og vagabondage., plattenslageri og andre vanskeligheder.

B. Møltrup optagelseshjem.

Til de bemærkninger, der findes i udvalgets første betænkning (side 120) kan føjes, at bestyrelsen for Møltrup optagelseshjem i 1956 ansøgte socialministeriet om anerkendelse af hjemmet som arbejdskoloni i henhold til forsorgslovens § 4L

Begrundelsen for denne ansøgning var, at hjemmets bestyrelse ønskede tilvejebragt formelt grundlag for, at offentlige myndigheder kunne henvise personer til ophold i hjemmet for det offentliges regning.

Samtidig med andragendet herom er der søgt om statstilskud, men begge sagers behandling har beroet på bl. a. nærværende udvalgs arbejde.

I de senere år er der gennemført forskellige moderniseringer af hjemmet ved støtte af tipsmidlerne og optagelse af lån, og de ydre rammer fremtræder nu væsentligt bedre, end de før gjorde.

Det er oplyst for udvalget, at hjemmet afviser invalide- og folkepensionister. Aldersklasserne 40-60 år er de dominerende, løvrigt adskiller en stor del af klientellet sig ikke særlig fra det klientel, der normalt findes på arbejdsanstalterne.

C. »Arbejde Adler«s hjem.

Landsforeningen »Arbejde Adler« driver 3 kolonier for hjemløse mænd; »Godrum« mellem Silkeborg og Brande, »Dalhoffs

Minde« i Hoptrup og »Roskildehjemmet« i Roskilde.

Foreningen har ansøgt socialministeriet om statstilskud til driften af disse hjem, idet foreningens egne midler ikke strækker til over for de stadig stigende udgifter.

Socialministeriets behandling af denne sag og hermed af spørgsmålet om hjemmenes eventuelle anerkendelse som arbejdskolonier i henhold til forsorgslovens § 41 har ligesom sagen om Møltrup optagelseshjem beroet på nærværende udvalgs arbejde.

De hjemløse mænd, der optages i de tre hjem, modtager ophold og et mindre beløb (til sygekasse og småforbrødenheder) imod arbejde i det til hjemmene knyttede landbrug, gartneri, savskæreri m. m. I 1957-58 optoges for længere ophold ialt 244 mænd, og 1.208 herbergsgæster med højst 2 døgnsoophold passerede hjemmene. Antallet af kostdage var 19.296, antallet af arbejdsdage 15.540. Den daglige belægning på hjemmene var 53,6 personer. Den gennemsnitlige udgift pr. arbejdsdag var 11,39 kr. uden fradrag af indtægter ved erhvervsvirksomhed.

D. Københavns politis sociale hjælpetjeneste.

Ifølge de regler, der gælder for politiets hjælpetjeneste, overføres forskellige anholdte fra politistationer og -afdelinger til hjælpetjenesten inden anholdelsesfristens udløb.

Sådan overførelse finder sted for hjemløse¹⁾, arbejdsledige mænd, som **anholdes** eller indbringes til konstatering af identitet i anledning af overtrædelse af politivedtægtens bestemmelser om uberettiget ophold og om beruselse, subsistensløse mænd, som anholdes eller indbringes til konstatering af identitet, betlere, som efter tildelt advarsel skal løslades, mænd, som jævnligt indbringes for husspektakler, når man har begrundet formodning om, at de lever helt eller delvis af offentlig hjælp, og anholdte, om hvem det iøvrigt af rigsregistraturen oplyses, at de er kendt af hjælpetjenesten.

Hjemløse, arbejdsledige kvinder og sub-

1) Hjemløs er ifølge dagsbefalingen enhver, som ikke kan godtgøre at have anerkendelsesværdigt logi for den efterfølgende nat. De almindelige herberger under »Centralkontoret for hjemløse Mænd« anerkendes.

sistensløse kvinder overføres af hjælpetjenesten til sædelighedspolitiet.

Enhver, som anmoder politiet om råd og vejledning i sociale spørgsmål, kan henvises til hjælpetjenesten. Nye klienter kommer dog i reglen enten efter en anholdelse for overtrædelse af politivedtægten, direkte henvisning fra en politistation eller -afdeling, eller eventuelt efter direkte henvisning fra en anden offentlig institution. Kun i enkelte tilfælde, og når særlige grunde taler for det, brydes dette princip, f. eks. dersom der er overvejende fare for, at klienten kommer ud i kriminell eller anden asocial tilværelse, hvis han afvises. Disse tilfælde udgør ca. 6 pct. af klientellet.

I praksis er fremgangsmåden, at personer, der er anholdt og indbragt i aften- og nattetimerne, efter morgenmaden overføres til hjælpetjenesten. Dersom pågældende ønsker hjælpetjenestens assistance, optages en omfattende socialrapport til hjælpetjenestens interne brug, og den suppleres med oplysninger fra politiets registratur, meddelelser fra læger og hospitaler samt eventuelle oplysninger fra kommunernes socialkontor. På grundlag af det således udarbejdede materiale iværksættes de foranstaltninger, som må skønnes at være til klientens bedste. Til belysning af, hvilke foranstaltninger der anvendes, kan det nævnes, at der i 1957 foretoges ialt 10.126 ekspeditioner, hvoraf 546 angik nye sager. Blandt ekspeditionerne kan nævnes, at der foretoges 1.061 henvisninger til centralkontoret for hjemløse mænd for at blive indlogeret på herberg, og 969 henvisninger til socialkontor om økonomisk hjælp (i reglen kun så stor, at klienten kan klare sig i nogle dage, medens der arbejdes med hans forhold). Der udleveredes 1.643 spisebillerter (normalt 1 om dagen i den tid, der arbejdes med klienten). 310 personer fik anvist arbejde i København eller provinsen. 56 personer modtog rejsehjælp til arbejdsplads i provinsen og 87 til hjemsted. Der ydedes 578 kontante lån til afvikling af presserende småudgifter såsom indløsning af tøj på garderobe. 145 henvistes til alkoholbehandling. 146 henvistes til Dansk Forsorgsselskab (fordi de var eller havde været under tilsyn heraf). 73 blev indlagt på Sundholm som subsistensløse og arbejds-sky. 122 blev overført til psykisk, behand-

ling. 13 blev overført til børneværnet til videre foranstaltning. 47 blev overført til afvænningshjem. Yderligere var der i forskellige tilfælde spørgsmål om etablering af frivillig vejledning i provinsen, om frivilligt at lade sig underkaste økonomisk administration af løn, optagelse på Kofoeds Skole, anvisning af værelse, overførelse til arbejdsteknisk ungdomsskole, overførelse til anden politiafdeling, hjælp til udfærdigelse af ansøgninger, overførelse til afsøning, henvisning til husvildeforsorg, indlæggelse til observation på åndssvageanstalt, indlæggelse på hospital, ydelse af tøj-hjælp.

Ca. 31 pct af dem, der i 1957 havde forbindelse med hjælpetjenesten, var under 25 år.

Med hensyn til de spørgsmål, der rejser sig om hjælpetjenestens hjælp til tilflyttede unge, der hjemsendes, henvises til nedenstående kapitel 6, side 33.

Københavns magistrats 3. afdeling har over for udvalget oplyst, at de foran- omtalte regler for hjælpetjenesten (dagsbefaling af 23. maj 1955) er udfærdiget efter forudgående forhandlinger med forsørgelsesvæsenet. I medfør af denne dagsbefaling er der et ret nøje samarbejde mellem politiet - navnlig hjælpetjenesten - og forsørgelsesvæsenet, og der er ifølge magistratens opfattelse ingen tvivl om, at dette samarbejde har været af værdi ved gennemførelse af socialt betonedede foranstaltninger over for personer, der er kommet i forbindelse med politiet. Magistratens 3. afdeling tillægger derfor hjælpetjenestens virksomhed betydning, omend den ikke kan se bort fra, at hjælpetjenesten muligvis i et vist omfang har udviklet sig ud over sit oprindelige formål. Magistraten har endvidere udtalt, at der ofte for personer, der efter begåede forseelser kommer i forbindelse med hjælpetjenesten, vil foreligge problemer, der kan gøre det vanskeligt at afgøre, om de bør søges løst ved foranstaltning af politi eller forsørgelsesvæsen; men i hvert fald når talen er om unge, der første gang har kontakt af nævnte art med politiet, er magistraten tilbøjelig til at mene, at det ofte vil være en fordel, at politiet behandler tilfældene i overensstemmelse med de forudsætninger, der gælder for hjælpetjene-

sten, bl. a. også for at søge undgået, at unge mennesker vænnes til at søge offentlig hjælp frem for at søge at klare sig ved egen hjælp.

Justitsministeriet har i 1955 over for politidirektøren tiltrådt opretholdelsen af hjælpetjenestens virksomhed. Justitsministeriet har dog samtidig givet udtryk for den opfattelse, at hjælpetjenestens virksomhed ikke er en politimæssig, men en forsorgsopgave, og at ministeriet derfor ville have opmærksomheden henvendt på muligheden for at lade hjælpetjenestens virksomhed overgå til sociale institutioner i overensstemmelse med de forslag, der måtte blive gennemført som resultat af de overvejelser, som finder sted i nærværende udvalg.

E. Klientellet på Kofoeds Træningsskole.

1 forbindelse med foranstående kan der være grund til også at fremhæve den redegørelse om en undersøgelse af klientellet på Kofoeds Træningsskole, der er gengivet som bilag til klientelundersøgelsen (side 274-295).

Denne undersøgelse omfattede ialt 54 personer under 25 år. Den viste bl. a., at de samme typer unge findes på både arbejdsanstalterne og træningsskolen, men at skolen dog som helhed antagelig havde flere, der socialt var mindre belastede og lettere at rette op, end arbejdsanstalterne havde.

Kapitel 5.

Det forventede fremtidige behov for pladser i arbejdsanstalt.

Som det fremgår af opgørelserne i udvalgets første betænkning og foran i kapitel 3, har anstaltsklientellets størrelse været aftagende siden 1930'erne. Det kunne derfor være nærliggende at konkludere, at arbejdsanstaltens klientel måske i løbet af nogle år vil være svundet ind til nogle få forsørgelsesalumni.

Tallene fra ca. 1955 synes imidlertid at vise en vis stabilisering. Hertil kommer, at anbringelse på arbejdsanstalt, bortset fra opbevarings- og forsørgelsessynspunkter, er temmelig formålsløs, således som anstalterne i øjeblikket er indrettet. Kommunerne benytter kun denne udvej for anbringelse af det asociale klientel i mindst mulig udstrækning. Det kan derfor ikke sluttes, at klientellet virkeligt er blevet mindre, og at anstalterne ubetinget kan dimensioneres efter et svindende antal alumni, men det er muligt, at de asociale klienters problem stadig består som et problem, som blot forbliver uløst og giver kilde til utilfredshed, uden at man fra kommunernes side under de nuværende forhold kan finde nogen løsning. Ved en eventuel reformering af anstaltens arbejde er det tænkeligt, at der vil dukke en del nye klienter op, et forhold, der muligvis allerede viser sig alene ved en fornyelse af de ydre rammer, jfr. således at den ret nye anstalt Store Dannesbøe ved Odense siden sin indretning har været overbelagt og ifølge de fra anstalten modtagne oplysninger har en stadig større og større tilgang. Spørgsmålet om, hvor stort det klientel er, som vil have et behov for en rationel forsyning for asociale ikke-kriminelle personer, kan derfor ikke besvares ud fra den i kapitel 3 nævnte opgørelse af de nuværende anstalters belægning, men der må tages hensyn

til flere forskellige faktorer, formentlig navnlig følgende:

1. Ændringer i befolkningstallet.

Sådanne ændringer synes dog kun at have haft ringe indflydelse på den hidtidige udvikling. I tiden fra 1935 til 1955 er den samlede danske befolkning således steget ca. 20 pct., men i samme periode er antallet af anstaltsalumni faldet stærkt.

Alt andet lige må man dog regne med, at en stigning i befolkningstallet også skulle medføre et større klientel på arbejdsanstalterne.

2. Forskydninger i befolkningens aldersfordeling.

I den foran nævnte periode er der sket en sådan forskydning. I 1934 udgjorde personer over 65 år således 7,5 pct. af befolkningen, i 1957 ca. 10 pct. (Alt i alt er der ca. 66 pct. flere personer over 65 år i 1957 end i 1934). Svarende hertil er der - som nævnt i udvalgets første betænkning (tabel 18, side 104) - sket en forskydning i anstaltsklientellets aldersfordeling, idet antallet af personer over 60 år anbragt på arbejdsanstalt siden 1934 har været relativt - og indtil 1951 også absolut - stigende. Nedgangen i størrelsen af klientellet falder med andre ord udelukkende på de yngre aldersklasser.

3. Beskæftigelsesforholdene.

Antallet af anstaltsalumni i de yngre aldersklasser har været påvirket stærkest af disse forhold, og nedgangen i antallet siden 1930'erne må derfor ses som en følge af de bedre beskæftigelsesforhold under og efter krigen. Nedgangen i antallet af anbragte på arbejdsanstalter kom senere end det tids-

punkt, hvor bedringen i beskæftigelsesforholdene begyndte - den satte i virkeligheden først ind efter 1942 - men har derefter været stærkere end faldet i arbejdsløshedsprocenten. Dette hænger formentlig sammen med, at beskæftigelsesforholdenes påvirkning af *tilgangen* til arbejdsanstalterne foregår ved, at *lange, håbløse* arbejdsløshedsperioder kan skabe den legemlige og psykiske nedgang, som er baggrunden for en senere anbringelse på arbejdsanstalt. Beskæftigelsesforholdene kan desuden tænkes at påvirke *afgangen* fra anstalterne, idet gode beskæftigelsesforhold kan gøre det lettere at få de anstaltsanbragte genindpasset i erhvervslivet. Som det imidlertid fremgår af klientelundersøgelsen, jfr. omtalen heraf foran i kapitel 3, har de fleste af de på arbejdsanstalterne anbragte personer så mange behandlingsmæssigt forsømte legemlige og psykiske vanskeligheder, at der kun i ret få tilfælde vil være mulighed for umiddelbart at anvise dem et arbejde, som de ville kunne beholde.

De ret gode beskæftigelsesforhold har nu varet en årrække, og det er derfor næppe sandsynligt, at antallet af arbejdsanstaltssklienter af den grund vil blive yderligere reduceret, men meget taler for, at tilgangen i de kommende år vil blive ret konstant. Såfremt der skulle komme en periode med stor og langvarig arbejdsløshed for mange arbejdere, kunne dette tværtimod tænkes at føre til en øget rekruttering.

4. Lovgivningen m. m.

Lovgivningen og den administrative praksis vil ligeledes påvirke antallet af anbragte på arbejdsanstalterne. Herunder falder også mulighederne for at opnå andre former for hjælp eller forsørgelse og myndighedernes villighed til at anvende bestemmelser om tvangsanbringelse, tvangstilbageholdelse m. v.

Hvis der åbnes mulighed for anvendelse af andre former for forsørg for klientellet, vil det sikkert i de fleste tilfælde blive be-

nyttet. En lettere adgang til folkepension gennem dispensationer fra sygekasse- eller værdighedsbestemmelser, en udbygning af plejehjemsforsorgen for kronisk syge eller indførelse af foranstaltninger til hjælp for sinker (jfr. herom i kapitel 20 i ungdomskommissionens betænkning om den tilpavningsvanskelige ungdom) kan således have betydning.

I modsat retning ville det virke, såfremt man strammede den administrative praksis, navnlig med hensyn til anvendelsen af lov om offentlig forsørg § 321. En mere energisk optræden over for betlere og omstrejfer, erhvervs- og subsistensløse ville således formentlig forøge antallet af anstaltsanbragte, især for hovedstadsområdet, men også for det øvrige land. En stramning af reglementernes bestemmelse om udgangstilladelse og en genoptagelse af den gamle efterlysningspraksis ved bortgang, jfr. herom foran i kapitel 2 (side 14) og nedenfor i kapitel 8 (side 49), ville formentlig virke på samme måde.

5. Sammenfatning.

Der synes i det hele at være tale om et latent klientel af betydelig størrelse, hvilket bl. a. illustreres af den ret store belægning på herbergerne i København, jfr. herom foran i kapitel 4, side 22-23.

Spørgsmålet om arbejdsanstaltners kapacitet vil i høj grad afhænge af udbygningen af det forebyggende ambulante arbejde, herunder børne- og ungdomsforsørg, behandling af alkohollidende m. m. Man må dog trods sådanne muligheder regne med, at anstaltsklientellet og antallet af indlagte i de kommende år under uændrede beskæftigelsesforhold og en uændret lovgivning vil være nogenlunde konstant. Det er dog muligt, at der må regnes med en vis forøgelse i antallet af gamle, affældige alumner, der i nogen grad vil stille krav til anstaltners forsørgelses- og sygeafdelinger.

Kapitel 6.

Forebyggelse.

A. Almindelige bemærkninger.

Målet må være, at man forsøger at hindre., at der foregår en social deroute, der slutter med anbringelse på arbejdsanstalt.

Skønt denne opgave er vigtig, er der endnu kun enkelte steder her i landet optaget et arbejde med de enkelte personer for at finde frem til egnede behandlingsformer over for særligt truede.

Det synes ofte at være personlige (familie-mæssige og andre) forhold, der har den udløsende virkning for en deroute. Der omtales således i klientelundersøgelsen et eksempel, hvor en deroute begyndte samtidig med et samliv med en kvinde, hvis livsførelse må formodes væsentligt at have medvirket til derouten. Der er i undersøgelsen nævnt et eksempel på alkoholmisbrug, som i hustruens levetid ikke udløste katastrofale virkninger, men som gjorde det efter hendes død. Og der er nævnt et eksempel på, at en mand blev arbejdsløs og på dette tidspunkt ikke havde fornøden støtte, fordi der på samme tid var opstået et uvenskab med hans fader. I mange tilfælde synes forhold under opvæksten, et brutt ægteskab og måske dermed tab af bopæl at have spillet en stor rolle.

I sådanne situationer vil den offentlige forsorg kun være i stand til at udrette noget, hvor der udvikles en sådan tillid til disse organers effektivitet, at personer, der forud har tilknytning til den, der trænger til hjælp, føler sig tilskyndet til at skabe en kontakt med den sagkyndige hjælp.

Det vil herved være muligt at skabe en motivering for hjælp fra det offentlige på et tidligt tidspunkt. Som forholdene hidtil har været, foreligger dette behov over for det offentlige derimod ofte først, efter at derouten allerede er stærkt igang, idet offentlige myndigheder hidtil i reglen først

er kommet ind i billedet, når de af andre grunde har skullet træffe en første forholdsregel over for pågældende, og selv da har motiveringen for, at de skulle yde en passende hjælp, været begrænset. Som eksempel herpå kan nævnes de tilfælde, der side 9-15 i klientelundersøgelsen er omtalt med bemærkninger om, hvilke muligheder samfundet i disse kunne have haft ved en tidlig indgriben. F. eks. nævnes her, at måske udviklingen for en bestemt person kunne have drejet i en anden retning, hvis der var grebet ind, da han fik den første advarsel for betleri, og hvis man den gang havde foretaget en undersøgelse af sociale og psykologiske forhold. I andre tilfælde kunne måske en effektiv behandling af alkoholisme have gjort det muligt at genoprette et ægteskabeligt samliv. Måske kunne en erhvervsoplæring have haft betydning, hvis den var sat ind allerede ved den første anbringelse på en arbejdsanstalt i ganske ung alder. Måske kunne der til en oplæring af en erhvervshæmmet på arbejdstolen på Backersvej være knyttet en psykoterapeutisk behandling.

Det er i klientelundersøgelsen (side 15) fremhævet, at der næsten altid vil være tale om meget komplicerede årsagsforhold.

Ikke alene i de relativt få tilfælde, hvor en person senere vil falde forsørgelsesvæsenet til byrde, bør der derfor hjælpes, men det må i mange andre tilfælde tilstræbes, at det undgås, at der udvikler sig sygdomme, der medfører belastning af sygehuse og sindssygehospitaler. Der bør derfor være mulighed for at træffe forebyggende skridt fra samfundets side allerede på et tidligt tidspunkt, men på den anden side kan det netop på det tidligere trin i udviklingen være vanskeligt at udskille de tilfælde, i

hvilke der bør iværksættes sådanne særlige forholdsregler. Det er muligt, at det først ved en efterfølgende bedømmelse kan afgøres, at der for en bestemt person burde have været iværksat effektive forholdsregler allerede første gang, han kom i forbindelse med en offentlig myndighed. Selv om man ikke kan sortere hele et socialkontors klientel i varige forsorgspersoner og andre klienter, er det dog gennem en uddannelse af personalet og et intimt samarbejde med specialkyndige muligt at finde frem til en del særligt truede. Der kan ikke iværksættes et særligt forebyggelsesarbejde, der tager sigte specielt på anstaltsklientellet; man må lægge vægten på en mere almindelig forebyggelse, f. eks. ved at socialkontorenes virksomhed i det hele taget gøres velegnet for en resocialisering. Dette kan f. eks. ske ved indførelse af en sociallægeinstitution, som kombineres med en effektiv behandling af alkoholisme, værksteder for erhvervshæmmede og muligheder for at give logi under en vis kontrol m. m.; herved vil sandsynligvis nogle af de ulykkeligste forløb kunne ændres.

Man må først og fremmest på de forskellige forsorgsområder tilstræbe at opbygge en effektiv forsorg. Materialet fra klientelundersøgelsen må sammen med det beslægtede materiale, der er gennemgået i det socialpolitiske udvalgs forsorgsundersøgelse, anvendes under mere generelle overvejelser om resocialiseringsbestræbelserne for hele forsorgsklientellet.

De allerede eksisterende sociallægeordninger i Århus, Hvidovre, Rødovre og Frederiksberg må antages at have væsentlig betydning for det forebyggende arbejde og for behandling, enten derved at sociallægen i et vist omfang iværksætter en behandling, oftest psykiatrisk, eller derved, at han råder med hensyn til den mest effektive behandling, lægeligt eller beskæftigelsesmæssigt.

Selv om formerne for sociallægens arbejde varierer i de forskellige kommuner, er hovedtanken dog den, at sociallægen er lægelig rådgiver for socialkontoret i dets arbejde, spændende fra børne- og ungdomsforsorg til invalideforsorg og behandling af det klientel, der skal hjælpes efter forsorgsloven. Tjenestemændene vil kunne forelægge de enkelttilfælde, hvor en social

deroute truer, og man vil især ved råd og vejledning til det yngre klientel kunne støtte det forebyggende arbejde, og man vil kunne gribe ind med behandlingsforslag, inden tilfældet er blevet for håbløst. På Frederiksberg, i Rødovre og Hvidovre, hvor der ikke findes lokale arbejdsanstalter, findes der ikke den samme medvirken fra sociallægens side som i Århus, hvor lægen fungerer også som psykiatrisk konsulent ved arbejdsanstalten.

Af overordentlig betydning vil det være, at der findes effektive behandlingsmuligheder for alkoholisme. Dette vil kunne opnås, såfremt de forslag gennemføres, som udvalget tidligere har fremsat om støtte til ambulatorier for alkoholistbehandling, jfr. betænkningen om forsorgen for alkohollidende.

Endvidere fremhæver udvalget værdien af det arbejde, der udføres af Københavns politis sociale hjælpetjeneste, jfr. foran i kapitel 4, side 24-26. Det er udvalgets opfattelse, at man gennem denne institution har mulighed for at bidrage til at standse en social deroute for adskillige personer i nogle af de situationer, hvor der netop er naturlig anledning for en offentlig myndighed til at bidrage til en gunstigere udvikling. Udvalget kan derfor anbefale, at denne institutions arbejde fremdeles fortsættes.

Man må påregne, at der stedse vil eksistere et vist klientel, over for hvem en forsorg i lighed med den hidtidige arbejdsanstaltsanbringelse må anvendes, selv om man i alle henseender gennemførte den mest effektive forebyggelse.

En effektiv forebyggelse vil kunne kræve større indgreb i den personlige frihed, end man ud fra hensynet til individets frihed til at bestemme over sin person anser for ønskelig.

løvrigt bemærker udvalget, at dets forslag nedenfor i kapitel 8 om øgede behandlingsmuligheder også vil være af forebyggende betydning. Dette gælder også et forslag side 51 om herbergerne.

B. Særlige problemer vedrørende de unge.

Under overvejelserne om, hvorvidt man kan forebygge en social deroute, er det na-

turligt at rette særlig opmærksomhed mod de unge aldersklasser, hvor derouten endnu kun er en mulighed, eller endnu ikke har haft nogen lang varighed.

I kapitel 3 er der side 19-20 nævnt en række oplysninger om de unge på arbejdsanstalterne, og der er her samt i kapitel 4 tillige givet oplysninger om unge på forskellige andre institutioner. Disse oplysninger viser, at man blandt de unge på arbejdsanstalterne finder et klientel med særlig store problemer. De viser tillige, at problemet om særlige foranstaltninger for unge rækker langt udover det område, som klientelundersøgelsen for arbejdsanstalterne dækker, idet det bl. a. vedrører også det klientel, der er nævnt side 26 i kapitel 4 om Kofoeds Træningsskole, samt hele børne- og ungdomsforsorgens klientel. Det må tillige erindres, at en anbringelse i arbejdsanstalt normalt først bliver aktuel længe efter, at en deroute er begyndt, og da kun i de alvorligste tilfælde. Ved overvejelser om forebyggelsesmuligheder for det unge klientel kan man derfor ikke holde sig alene til arbejdsanstaltnernes klientel.

Af betydning for de unge aldersklasser er først og fremmest en række institutioner, som ikke udelukkende er indrettet med henblik på de asociale unge. Man kan her nævne børne- og ungdomsforsorgens institutioner og de i henhold til ungdomsarbejdsløshedsloven oprettede arbejdstekniske ungdomsskoler. Gennem disse institutioner kan der gøres en væsentlig forebyggende indsats.

Ungdomskommissionen har i sin i 1952 udsendte betænkning »Den tilpasningsvanskelige ungdom« beskæftiget sig med de forskellige muligheder for forebyggelse og behandling af tilpasningsvanskeligheder hos unge. I første række er i betænkningen nævnt betydningen af den unges hjem og betydningen af, at forældrene bliver i stand til at få nødvendig vejledning i opdragelses-spørgsmål. Tillige er omhandlet sundheds-tjenesten, d. v. s. de praktiserende læger og sundhedsplejersker (og muligheden for øget psykiatrisk uddannelse af disse - såvel læger som sundhedsplejersker), skolevæsenet, børneforsorgen, ungdomsforsorgen, efterforsorgen for tidligere elever på opdragelseshjem, de unge lovovertræderes problemer, muligheden for oprettelse af kli-

nikker for ambulante behandling ved psykiatere, psykologer og socialrådgivere, og endelig er behandlet særlig problemerne om de tilpasningsvanskeligheder, der skyldes nedsat intelligens.

Forud for denne betænkning var et specielt område inden for tilpasningsvanskelighederne taget op i kommissionens betænkning om den tilflyttede ungdoms særlige problemer. Disse problemer omtales nedenfor i afsnit C.

I en betænkning af 1953 har et af arbejds- og socialministeriet nedsat udvalg stillet nogle forslag om for sorgen for børn og unge, som har særlige tilpasningsvanskeligheder. I denne betænkning fremhæves betydningen af, at børneværnsudvalgene får adgang til at støtte sig til en sagkyndig udtalelse om opdragelsesmulighederne, før der træffes beslutning om den fremtidige for s org. Betydningen af et snævert samarbejde mellem sindssyge væsenet og børneforsorgen er fremhævet, og der er stillet forslag om indretningen af opdragelseshjem for de tilpasningsvanskelige.

Inden for børne- og ungdomsforsorgens område må tillige nævnes de større muligheder for et efterværnsarbejde, der er skabt ved lov nr. 192 af 7. juni 1958, hvorefter forsorgslovens § 65 er ændret således, at der af staten kan ydes tilskud til efterværnsarbejde for elever udskrevet af opdragelseshjem. Denne lovændring er gennemført i overensstemmelse med forslag stillet i en betænkning, der i 1958 blev afgivet af et af socialministeriet nedsat udvalg om børneforsorgens administration.

Der kan yderligere nævnes en betænkning om forsorgsdomme og betingede domme, der i 1953 blev afgivet af straffelovskommissionen.

Nærmere enkeltheder i de omtalte betænkninger skal ikke fremdrages her, idet de omhandlede problemer vel er af stor betydning for det klientel, der muligt ville ende på arbejdsanstalt, men de foreslåede foranstaltninger rækker uden for nærværende udvalgs område.

For så vidt angår de problemer, der angår unge prostituerede kvinder, kan henvises til den »Betænkning om foranstaltninger til bekæmpelse af prostitutionen« (betænkning nr. 139), der i 1955 blev afgivet af det af justitsministeriet nedsatte udvalg til

overvejelse af foranstaltninger over for prostituerede kvinder og ændring af de gældende bestemmelser til modarbejdelse af prostitutionen. I denne betænkning er også omtalt problemer vedrørende den homoseksuelle prostitution.

Nærværende udvalg finder ikke anledning til at omtale de heri behandlede problemer og forslag nærmere udover de bemærkninger, der gøres nedenfor i kapitel 10 i forbindelse med omtalen af forsorgslovens § 322.

Udvalget er bekendt med, at forskellige overvejelser har fundet sted i et af økonomi- og arbejdsministeriet i 1954 nedsat udvalg »Træningsskoleudvalget«, der har haft til opgave at undersøge, om der er behov for, at der inden for ungdomsarbejdsløshedslovens rammer oprettes særlige - overvejende arbejdsprægede — »træningsskoler« for de tilpasningsvanskelige unge. Den personkreds, der herved ville komme i betragtning, er efter det, der er oplyst for nærværende udvalg, ikke de allerede stærkt derouterede, og træningsskoleudvalgets forslag vil således formentlig navnlig være af betydning for forebyggelsesproblemerne for de unge.

C. Særlige problemer vedrørende den tilflyttede ungdom.

1. Forskellige steder i klientelundersøgelsen omtales den betydning, det har haft for en social deroute, at en person er flyttet fra land til by.

I det følgende nævnes derfor nogle særlige problemer, der foreligger for de unge, der foretager en sådan flytning.

2. For disse unge kunne eventuel hjemsendelse til deres hjemegn være ønskelig, når de ikke kan indpasse sig i bysamfundet. En hindring for en sådan hjemsendelse vil imidlertid ofte ligge i forsorgslovens § 298, hvorefter det er en forudsætning for at yde rejsehjælp som kommune- eller fattighjælp, at der i forvejen er sikret pågældende arbejde på det sted, hvortil han ønsker at rejse, eller at hans familie i forvejen har fast bopæl i vedkommende kommune, og at forholdet mellem ham og familien ikke er afbrudt. Ydes der rejsehjælp, uden at disse betingelser er til stede,

er den kommune, der yder hjælpen, forpligtet til fuldt ud at refundere - og selv bære - al hjælp, der indtil trangstilfældets ophør ydes til pågældende i den kommune, hvortil han er blevet i stand til at rejse. Kommunalbestyrelsen har endog regres over for de medlemmer af et socialt udvalg, der har tilstået rejsehjælpen. Hertil kommer, at det i socialministeriets praksis er fastslået, at udtrykket »familien« i den omtalte bestemmelse alene tager sigte på en persons ægtefælle og børn. Udtrykket omfatter således ikke en ugift persons slægtninge, og følgen er, at der aldrig kan ydes lovlig rejsehjælp til ugifte personer over 18 år til hjemrejse til forældrenes hjem.

3. I en betænkning af juni 1953 udtalte det foran side 22 kort omtalte herbergsudvalg, at udvalget anså det for meget ønskeligt, om der kunne gennemføres foranstaltninger mod den planløse indvandring til hovedstaden af folk fra provinsen, som ikke i forvejen har sikret sig logi eller arbejde. Herbergsudvalget havde overvejet en eventuel udbygning af en af Centralkontoret for hjemløse mænd indledet praksis med at yde hjælp til invandrede personers frivillige hjemrejse, f. eks. ved en statsbevilling til Centralkontoret hertil, men udvalget pegede tillige på muligheden for en eventuel ændring af forsorgslovens § 298, stk.

1, således at det skulle blive muligt at yde lovlig rejsehjælp til personer, der (uden rimelig grund) er indvandret til en kommune, men som inden for en kort periode efter indflytningen - f. eks. 2-3 måneder - over for vedkommende sociale udvalg ytrer ønske om at komme tilbage til hjemstedskommunen, og hvor tilflytningskommunen må skønne, at en hjemrejse vil være formålstjenlig alene af hensyn til den pågældende persons velfærd og tarv. Ved en sådan regel ville man opnå, at tilflytningskommunen ikke skulle yde fuld refusion for komrnunehjælp, der eventuelt måtte blive ydet i hjemstedskommunen, men kun almindelig opholdskommunerefusion efter reglerne i forsorgslovens § 60. En sådan lovbestemmelse måtte iøvrigt indeholde nærmere begrænsninger for at udelukke mulighed for misbrug.

Betænkningen pegede iøvrigt på forslagene i ungdomskommissionens betænkning

af 16. september 1947 om den til flyttede ungdoms særlige problemer, hvori der var foreslået oprettet et særligt centralkontor i hovedstaden med den opgave at yde den tilflyttede ungdom råd og vejledning med hensyn til vilkårene for at etablere en ordentlig tilværelse efter tilrejsen til hovedstaden, og der erindredes om, at ungdomskommissionen desuden foreslog forskellige andre lettelser af den indflyttede ungdoms vilkår.

Til belysning af foranstående kan nævnes, at kun 18 af ialt 255 personer fra provinsen, som i 1957/58 henvendte sig til Centralkontoret for hjemløse mænd, havde opholdt sig i København over 1 måned, medens 78 havde opholdt sig i København 0 dage, 129 i 1-7 dage, 30 i 8-30 dage.

4. Som nævnt i kapitel 4, side 25, berører også politiets hjælpetjenestes arbejde tilflytterproblemet for de unge, der kommer fra provinsen til København, idet der i en del tilfælde gives hjælp til tilbageflytning.

Københavns politi har som sin principielle indstilling udtalt over for udvalget, at det må anses for at være forkasteligt at forsøge at hjælpe unge til rette i byen, hvis de ikke får et rodfæste her, idet de herigennem blot kan blive indført i byens sociale hjælpeapparat og derved lære at snylte på dette. Politiet har derfor peget på det ønskelige i, at politiet af kriminalpræventive grunde bør kunne hjemsende sådanne unge mennesker, uden at der kan rejses refusionskrav af det sociale udvalg på det pågældende sted.

5. Københavns magistrat har ligeledes i en udtalelse til udvalget fremsat et ønske om en noget friere adgang til at yde hjælp til hjemrejse, end forsorgsloven nu giver i sådanne tilfælde.

6. Anstaltsudvalget har drøftet, om man ikke kunne nå til en friere hjemsendelsesordning, især for unge, der på må og få er søgt til København, og som, hvis der ikke skaffes dem arbejde eller mulighed for at

vende hjem, står i fare for at glide ind i en social deroute.

Mod at ændre forsorgslovens § 298 således, at man lovligt kan give dem hjemrejsepenge, kan anføres, dels at en sådan ændring kan give grund til frygt for genoplivelsen af de hjemsendelsesregler, der gjaldt før forsorgsloven, dels at den gældende regel tjener det formål at hindre en kommune i på en nem måde at befri sig for en forsørgelsesbyrde.

Det førstnævnte hensyn kan nu næppe være til hinder for en regel om, at der kan ydes hjælp til unge mennesker, der selv ønsker at komme tilbage til det sted, hvor de kan føre en normal tilværelse. Hvad det andet hensyn angår, så afbalanceres det i væsentlig grad af reglerne om opholdskommunerefusion, der bevirker, at den kommune, der yder rejsehjælpen, kommer til at bære opholdskommunens andel af udgifterne til pågældendes forsørgelse i den kommune, han sendes til. Det er iøvrigt allerede under den nuværende ordning ikke ualmindeligt, at der efter nærmere aftale mellem de to kommuner ydes rejsehjælp til en person, som selv fremsætter anmodning derom.

Udvalget foreslår derfor, at der til § 298, stk. 1, føjes følgende:

»Dog kan der efter anmodning ydes en person under 25 år rejsehjælp til en kommune, hvortil pågældende har haft tilknytning gennem ophold og arbejde i længere tid, eller hvortil han har tilknytning gennem derboende nære pårørende, f. eks. forældre, plejeforældre eller søskende, hos hvem det må antages, at pågældende vil kunne få ophold«. I stk. 2 udgår følgende i 1. linie ordet: »herefter«.

I udvalget: er drøftet, om den nævnte aldersgrænse burde være 30 år. Som støtte herfor er anført, at der i praksis let kan forekomme tilfælde, hvor hjælp til hjemrejse er lige så påkrævet for personer over 25 år som for personer under 25 år. Fra anden side er anført, at en aldersgrænse på 30 år kunne medføre, at der blev ydet rejsehjælp til familier med børn, hvilket ikke anses for ønskeligt.

Kapitel 7.

Sortering af det nuværende klientel.

Inden for det klientel, der findes på arbejdsanstalterne, er der en del personer, for hvem man kunne rejse spørgsmål om en overflytning til andre sociale institutioner. Der kan herved henvises til de oplysninger, som er omtalt foran i kapitel 3, og hvoraf det fremgår, at klientellet på anstalterne er af meget blandet karakter, og at det indeholder nogle grupper, som svarer til klientellet på forskellige andre anstalter.

A. De gamle.

Blandt klientellet findes et betydeligt antal gamle, og det er derfor rimeligt at tage stilling til, om disse eller nogle af dem kunne anbringes i sædvanlige alderdomshjem. En forudsætning herfor er det imidlertid, at pågældende oppebærer folkepension, og mange af klientellet opfylder ikke betingelserne herfor.

En stor del af de gamle, der er anbragt på arbejdsanstalterne, hører ikke naturligt hjemme på et almindeligt alderdomshjem, og deres overflytning hertil ville være for stor ulempe for de øvrige beboere. I de enkelte tilfælde, hvor det skønnes rigtigere at anbringe pågældende på alderdomshjem, bør de sociale udvalg i det omfang, det er muligt, søge at få pågældendes forhold ordnet således, at overflytning kan finde sted, eventuelt til et privat alderdomshjem.

B. De unge.

Om denne del af klientellet henvises til foranstående kapitel 6, side 30-33. Heraf vil det fremgå, at der ikke findes nogen særlige muligheder for denne del af klientellet og altså heller ikke for indlæggelse i særlige institutioner.

C. De kronisk syge.

Oplysningerne i kapitel 3, side 17 og 20, viser, at der befinder sig en del kronisk syge på arbejdsanstalterne. Disse syge er i det væsentlige indlagt i anstalterne, for at de kan få en pleje, de ikke kan få andre steder. I ganske særlig grad gælder det for Set. Jørgens Stiftelse i Aalborg, hvilken anstalt nærmest har karakter af et plejehjem for kronisk syge.

Personer, som er decideret kronisk syge, burde principielt hellere anbringes i plejehjem for sådanne end på en arbejdsanstalt. De kan dog være uegnede til sådan indlæggelse som følge af deres asociale levevis; den fysiske hjælpeløshed kan på den anden side være så afgørende, at der må ses bort fra den tidligere levevis.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at anbringelsen af kronisk syge på arbejdsanstalt mindre skyldes de pågældendes tidligere levevis end den omstændighed, at der hidtil har været for få pladser i plejehjem for kronisk syge. Siden klientelundersøgelsen blev foretaget, er der ved lov af 2. marts 1955 gennemført en ændring af forsorgsloven og folkeforsikringsloven med det formål at fremme opførelsen af sådanne plejehjem. Man må derfor gå ud fra, at problemet om den rigtige anbringelse af de kronisk syge på arbejdsanstalterne vil løse sig selv i det omfang, det er påkrævet, efterhånden som der indrettes tilstrækkelige pladser i plejehjem.

Det bemærkes i denne forbindelse, at socialministeriet har påbudt arbejdsanstalterne at sørge for, at der ved optagelsen foretages en almindelig lægeundersøgelse af alle de indlagte, og man peger på, at dette vil bidrage til, at man fremover undgår en

fejlagtig anbringelse af kronisk syge i arbejdsanstalterne.

D. De sindssyge m.fl.

1. Sindslidende.

En stor del af de personer, som omfattedes af klientundersøgelsen, havde en eller anden sindslidelse, jfr. foran i kapitel 3, side 17.

Udvalgets principielle opfattelse er, at en arbejdsanstalt ikke er det rigtige sted til anbringelse af personer, som er egnede til ophold på sindssygehospital.

Det er imidlertid ikke muligt at få alle disse indlagt i sindssygehospital og tilbageholdt her. De ønsker i reglen ikke selv dette, og sindssygelovens regler om tvangsmæssig indlæggelse og tilbageholdelse kan sjældent opfyldes.

En eventuel overførelse til sindssygehospital ville ikke mindst være af interesse for den del af arbejdsanstaltens klientel, der er senilt demente, jfr. de i klientundersøgelsen nævnte tal, og det foran side 17 nævnte om, at klientundersøgelsen næppe giver et tilstrækkeligt billede af, hvor mange senilt demente, der er blandt klientellet.

Spørgsmålet om sindssygehospitalernes opgaver over for de gamle er drøftet i betænkningen om statens sindssygevæsen, der i 1956 blev afgivet af en kommission, som i 1952 blev nedsat af indenrigsministeriet (betænkning nr. 165).

Det fremgår af denne betænkning (side 92-95), at den af alderen fremkaldte åndelige reduktion, selv om den medfører et særligt plejebehov, og selv om den måske efter omstændighederne kan siges at have karakter af sindssygdom, ikke i sig selv bevirker, at den pågældende kan modtages på et sindssygehospital. Foruden sindssygelovens regler er herved peget på en af socialministeriet fastlagt retningslinie, hvorefter der lægges vægt på, om pågældende ikke på anden måde kan få tilfredsstillende behandling for sin lidelse.

I betænkningen fremhæver kommissionen, at de senilt demente næppe i almindelighed vil have psykiatrisk behandlingsbehov i egentlig forstand, men at det regelmæssigt vil dreje sig om typiske plejepatienter. Det nævnes dog, at det på den anden

side er givet, at sindssygehospitalerne skal modtage de i højere grad sindssyge, der ikke kan anbringes på plejehjem for kronisk syge, og at en sådan anbringelse vil være nødvendig, såfremt egentlig tvangsmæssig tilbageholdelse skal finde sted. Det nævnes, at det aldrig har været sindssygevæsenets standpunkt at afvise patienter af de nævnte typer fra sindssygehospitalerne eller til disse knyttede plejehjem. Alligevel vil det næppe kunne bestrides, at der på visse institutioner for gamle befinder sig et antal patienter, som både af hensyn til dem selv og deres omgivelser, burde inddrages under psykiatriske institutioners forsyng, men også her har sindssygevæsenets pladmangel sat sine spor sammen med andre momenter. Kommissionen har derfor overvejet, hvordan man bedst kunne afgrænse den patientgruppe, hvorom det her drejer sig.

I princippet skulle det efter kommissionens opfattelse være klart, at de psykiatriske opgaver alene kan sættes i relation til patienter, der frembyder egentlige konfusions- eller forvirringstilstande, og som kan modtages eller tilbageholdes på sindssygehospitaler og dermed ligestillede institutioner i medfør af sindssygelovens regler herom. På baggrund heraf har kommissionen overvejet behovet for indretning af eventuelle nye pladser på plejehjem i forbindelse med sindssygehospitalerne, men man har herved - alle forhold taget i betragtning - ment, at man inden for sindssygevæsenets byggeplaner måtte lægge hovedvægten på de egentlige behandlingsafsnit og ikke forcere et videregående plejehjemsbyggeri. Kommissionen imødeser derfor, at sindssygevæsenets plejehjemskapacitet muligt i visse perioder ikke vil være fuldt tilstrækkelig.

Man kan altså ikke foreløbig regne med, at nogen væsentlig del af de senilt demente eller iøvrigt sindssyge personer, der for tiden er anbragt på arbejdsanstalt, kan flyttes fra disse til institutioner under sindssygeforsorgen, hvor de principielt hører hjemme. De vil sjældent eller aldrig ønske det eller efter anbringelsen opretholde ønsket om at forblive i hospitalet, og det er bl. a. derfor, de er havnet i arbejdsanstalt. Der er som foran nævnt sjældent tale om alvorlig fare for omgivelserne eller for dem selv, og

en behandling på hospital vil i almindelighed ikke have større udsigt til at medføre helbredelse.

Der er på den anden side tale om et forsorgsklientel, der som en række ikke-sindssyge, men psykisk meget afvigende, der skal omtales i det følgende, har psykiske lidelser, og det kan ikke være forsvarligt at undlade psykiatrisk behandling af denne ikke helt lille gruppe. Såfremt man ikke eller ikke i fornødent omfang tager denne opgave op inden for sindssygehuset, vil det derfor være nødvendigt inden for den sociale forsorgs rammer at sikre en specialbehandling, der ofte må være ret hospitalsmæssigt præget og i alt væsentligt må være af samme karakter som den, der kan ydes i sindssygehospital til dettes plejepatienter.

2. Psykopatisk prægede.

I forbindelse med omtalen af de sindssyge på arbejdsanstalterne bør også nævnes spørgsmålet om de psykopatisk prægede indlagte, idet en behandling af de udprægede psykopater forudsætter psykiatrisk lægehjælp.

Under drøftelserne om denne del af klientellet er der peget på, at der savnes et sted for anbringelse af ikke-kriminelle psykopater. Man kan således ikke på forhånd - som for de sindssyge - som en principiel opfattelse anlægge den betragtning, at denne del af klientellet burde anbringes andetsteds.

Også psykopaternes problemer omtales i den foran nævnte betænkning fra kommissionen om statens sindssygehus (side 88-89).

Det fremhæves heri, at det store flertal blandt psykopaterne udgøres af ikke-kriminelle personer, og at disse, når de har psykiatrisk hjælp behov, må henvises til de psykiatriske afdelinger og hospitaler. Med hensyn til indlæggelse i disse frembyder psykopaterne adskillige problemer. Det er hyppigt sket, at psykopater under affekt-kriser er blevet tvangsindlagt som farlige, men måtte udskrives efter få dages forløb, når krisen var afløbet, idet de ikke kunne betegnes som sindssyge. For mange stemningsuligevægtige og eksplosive psykopater har tilværelsen derfor i årevis kunnet forme sig som en kæde af kortvarige, ufrivillige hospitalsophold.

Det forekommer efter det for anstaltsudvalget oplyste jævnlige, at sådanne patienter indlægges i arbejdsanstalt og derefter indlægges i f. eks. psykiatrisk afdeling, men påny kommer tilbage til anstalten, således at der forekommer gentagne ikke hensigtsmæssige flytninger.

Kommissionen om sindssygehuset har overvejet at foreslå særlige institutioner, der specielt skulle tage sig af psykopaterne, men har afvist denne tanke som utopisk. Kommissionen regner derfor med, at psykopaterne fortsat skal behandles på de psykiatriske hospitaler, men altså kun i samme beskedne omfang som hidtil.

På baggrund af denne stilling til det psykopatiske klientel fra sindssygehusets side går anstaltsudvalget ud fra, at det ikke for tiden er muligt at ændre forholdene for denne del af anstaltsklientellet. Selv om en mere omhyggelig sortering af klientellet måske kan medføre, at også enkelte af disse alumner kan anbringes på sindssygehospitaler, må man påregne, at der fremdeles på arbejdsanstalterne indlægges psykopatisk prægede alumner af den foran nævnte stemningsuligevægtige og eksplosive type, og at man er nødsaget til at beholde dem under anstaltsforsorg i den tid, indlæggelsen kan vare. Også denne omstændighed motiverer, at man får et behandlingsapparat knyttet til arbejdsanstaltsforsorgen.

3. Sinker og åndssvage.

I denne forbindelse kan tillige nævnes, at det i klientelundersøgelsen (side 122-127) nævnes, at der blandt 180 personer, hvis intellektuelle niveau blev vurderet, var 33 (18 pct.) sinker eller åndssvage (6 personer). Herudover var der 36 (ca. 20 pct.), som måtte formodes intelligensmæssigt at ligge i underkanten af det normale.

For den del af klientellet, der er åndssvagt, må problemerne allerede efter den gældende ordning løses af åndssvageforsorgen. Det er udvalgets opfattelse, at også de særlige problemer, der måtte forekomme for den del af klientellet, der ligger i den laveste del af sinkegruppen, bør ordnes i forbindelse med åndssvageforsorgen, og udvalget har derfor ikke fundet anledning til for sit eget vedkommende at stille særlige forslag om dette klientel. Man henviser i

denne forbindelse også til bemærkningerne til det forslag til lov om forsorgen for åndssvage, som i dette folketingsår er forelagt for folketinget. Det udtales heri bl. a. »at åndssvageforsorgen for at kunne nyttiggøres for dem, der har behov for den, også efter omstændighederne kan omfatte personer, hvis tilstand efter et lægeligt skøn ganske må ligestilles med åndssvaghed, dels fordi de pågældende på grund af betydelig intelligensdefekt er ude af stand til at klare sig på egen hånd, dels fordi deres forsorgs- og behandlingsbehov kun på fyldestgørende måde kan varetages inden for åndssvageforsorgens rammer, . . . dog understreges, at der ikke ved nævnte afgrænsning er tænkt på, at åndssvage Lovgivningen skulle omfatte sinkegruppen som sådan.«

E. Afsluttende bemærkninger om frasortering.

I de foregående afsnit er omtalt forskellige grupper inden for anstaltsklientellet og de

muligheder, der måtte være for at overflytte disse til andre institutioner.

I nogle af tilfældene foreligger en sådan mulighed ikke, fordi egnede institutioner ikke findes i tilstrækkeligt omfang. Dette gælder således plejehjem for kronisk syge.

Andre af de omhandlede personer egner sig på grund af deres asociale levevis ikke til at opholde sig i de pågældende institutioner, f. eks. alderdomshjemmene, og de bør derfor ikke overflyttes til sådanne institutioner.

Man må således regne med, at der i arbejdsanstalterne vil komme f. eks. en del karakterologisk afvigende, som ikke har kunnet anbringes andetsteds, og hvis problemer heller ikke kan klares af et ambulatorium for alkohollidende. Der vil tillige komme f. eks. en del gamle, der er uegnede til anbringelse i almindelige alderdomshjem. Alt i alt må det derfor fremdeles påregnes, at der i anstalterne vil blive indlagt en række personer, som vel vil volde større behandlingsmæssige vanskeligheder, men som alligevel bør bevare deres tilknytning til deres hjemegn.

Kapitel 8.

Forslag om arbejdsanstaltens fremtidige indretning, virkemåde m. v.

A. Almindelige synspunkter om behovet for øgede behandlingsmæssige muligheder.

Som det fremgår af kapitlerne 6 og 7, må det påregnes, at arbejdsanstalterne fremdeles må modtage et klientel, der er svært belastet, og hvis vanskeligheder er af meget forskellig art og af kompliceret karakter. De muligheder, der måske kunne findes for at søge at hindre den sociale deroute, er indtil videre ikke mange, og ved sortering af det nuværende klientel kan kun nogle få personer forventes overflyttet til andre iorsorgsgrene, hvorunder de retteligt hører hjemme.

1. Overlæge Stiirups udkast.

I afsnit V (side 263-273) i klientelundersøgelsen har overlæge dr. med. Georg K. Stump gjort rede for nogle behandlingsmæssige overvejelser om mennesker på arbejdsanstalt.

I det følgende fremdrages af disse overvejelser enkelte punkter. Om overvejelserne iøvrigt henvises til det omtalte afsnit.

I betragtningerne er der peget på, at det egentlige formål med behandlingen på arbejdsanstalterne vel altid har været et forsøg på resocialisering, men at de midler, der må anvendes hertil, i fremtiden må blive andre, dels på grund af de praktiske erfaringer, man nu har gjort med behandlingen af asociale og kronisk kriminelle, og dels på grund af den viden, man ved klientelundersøgelsen har fået om selve klientellet på arbejdsanstalterne.

Der peges på, at det ikke er ualmindeligt, at man møder den antagelse, at ethvert samfund har en gruppe asociale, som er uimodtagelige for påvirkning, og at det er samfundets - d.v.s. arbejdsanstaltens - pligt »at opbevare« disse personer, således at de er til så ringe skade og besvær for samfundet som muligt.

Ud fra behandlingsmæssige synspunkter må det ifølge overlæge Stiirup erkendes, at det ikke er muligt at klare alle forekomende tilfælde, og at man derfor rent faktisk indtil videre også på dette område må akceptere et menneskeligt »bundfald« i samfundshusholdningen. Det må tillige erkendes, at det vil være en alvorlig hindring for de forsøg, der går ud på at begrænse størrelsen af denne gruppe, om også arbejdsanstalterne og resocialiseringsforsøgene præges af den indstilling, at det på forhånd er givet, at der findes en sådan gruppe, som er uimodtagelig for nogen påvirkning.

Overlæge Stiirup fremhæver, at det vigtigste er at afgøre, om man i det enkelte tilfælde kan være så sikker i sine formodninger, at man tør fælde den dom, at et bestemt menneske nu og i al fremtid er »uhelbredelig«, så at det på forhånd er håbløst at gøre endog et forsøg på at hjælpe ham til en tilværelse, der både for ham selv og samfundet vil være tilfredsstillende. Jo større kendskab til en person man har, jo mere usikker bliver man erfaringsmæssigt med hensyn til, hvorvidt man tør klassificere ham således, og jo mere forsigtig bliver man med hensyn til at stille en prognose.

Det fremhæves videre, at man må have i erindring, at man på dette område har at gøre med en gruppe mennesker, over for hvem alle tidligere forsøg på at føre dem tilbage til en social tilværelse, er mislykkedes, men det er hensigtsmæssigt, at man gør sig klart, at de fleste af disse tidligere forsøg har bestået enten i indespærring under ret streng disciplin eller i en blot »opbevaring«. Sådant indespærring, der berøver den indespærrede al selvrespekt, giver ham derfor en fornemmelse af øget usikkerhed

og modløshed, og den sel vopgi vende indstilling, der behersker de fleste af de mennesker, det her drejer sig om, forøges.

I overvejelserne om behandlingen peges derfor på, at man, også når det drejer sig om disse - oftest ældre personer - bør begynde ethvert behandlingsforsøg med at foretage en social-psykologisk undersøgelse for at få den rette vurdering af situationen, for at få en diagnostisering, der tager hensyn til de sociale muligheder, de legemlige mangler, de personlighedsmæssige ejendommeligheder og de eventuelle egentlige psykiske lidelser. Formålet med behandlingen bør ikke alene være at behandle den ydre adfærd. Der må gøres forsøg på, at de anbragte påny får et andet indhold i tilværelsen, der må sørges for en intensiv beskæftigelsesterapi i institutionen, der må være mulighed for behandling såvel under opholdet som efter udskrivningen, der må være mulighed for uden store og langvarige formaliteter at genindsætte og atter udskrive fra institutionen, i hvert fald når pågældende selv er indstillet herpå.

2. Udvalgets drøftelser.

Der er i de omtalte overvejelser og under udvalgets drøftelser peget på, at spørgsmålet om, hvor vidt samfundet på dette område bør strække sig med et *tilbud* om behandling, også indeholder spørgsmålet om, hvorvidt man bør påtvinge en forsyrg med en sådan behandling.

På andre områder, hvor der af samfundet sørges for behandlingsmuligheder, nøjes man almindeligvis med at stille behandlingsmuligheder til rådighed. Dette ville med et klientel som det, der her er tale om, betyde, at man løber en meget stor risiko for, at patienten opgiver behandlingen på et alt for tidligt tidspunkt.

Noget kan derfor tale for, at det må følge af samfundets pligt til at være parat til at yde disse personer den behandling og den hjælp, de trænger til, at man også bør anvende tvangsanbringelse, tvangstilbageholdelse eller på anden måde tvangsmæssig behandling, hvis en behandling kun derved kan gennemføres. At denne betragtning kan anføres her - i modsætning til de mange andre tilfælde, hvor man fra samfundets side alene fremsætter et behandlingstilbud, men overlader det til borgerne selv at af-

gøre, om de vil benytte sig af det - hænger sammen med klientellets karakter.

Udvalget kan i princippet tiltræde, at det almindelige synspunkt for en behandling på arbejdsanstalterne må være, at der herved gives klientellet et tilbud om behandling, og at dette tilbud bør fremsættes af samfundet, uanset om pågældende i sin tidligere tilværelse måtte have undladt at modtage tilbudet, og uanset om man i det enkelte tilfælde på forhånd måtte anse det for mere eller mindre håbløst at foretage en egentlig behandling.

Dette synspunkt udelukker ikke, at der i et vist omfang i egnede tilfælde anvendes en tvungen anbringelse.

B. Klientelundersøgelsens forslag om en rationel opbygning af anstalterne som behandlingsinstitutioner.

I fortsættelse af de almindelige synspunkter vedrørende muligheden for behandling af klientellet, som er omtalt i forrige afsnit, har overlæge Stiirup i de behandlingsmæssige overvejelser i klientelundersøgelsen skitseret et forslag til etablering af en forsyrg, som er klart behandlingsmæssigt præget, jfr. klientelundersøgelsen side 269 ff.

En institution, hvis arbejde skal tilrettelægges med henblik på en sådan egentlig behandling, bør efter dette forslag have en ledende stab, der passende kan bestå af en psykiater, en psykolog og en forsyrgsmedarbejder, således at der i staben findes personer med en solid teoretisk uddannelse i psykiatri og medicin, psykologi og sociale forhold. Tillige må denne stab være veltrænet i praktisk arbejde med afvigende personlighedstyper, og den må have en stor indfølelsesevne, være fordomsfri og ligevægtig. For institutionens øvrige personale må opmærksomheden være henledt på, at der findes fornøden social og menneskelig forståelse og en passende grunduddannelse. Det vil være nødvendigt, at personalet har rigelig tid og lejlighed til under vejledning at drøfte de indlagtes personlige problemer m. v. Det vil tillige være af stor betydning, i hvor høj grad den almindelige offentlige forsyrgs andre institutioner er udbygget.

Det anses ifølge de omtalte overvejelser for sandsynligt, at en effektiv udbygning af

sådanne institutioner kan give mulighed for en tidligere ambulat behandling af personer, som for tiden indlægges i arbejdsanstalt, men der peges på, at man dog bør være klar over, at størstedelen af det klientel, man for tiden kommer i kontakt med, er subsistensløse og hjemløse, for hvem en øjeblikkelig anbringelse er nødvendig selv for at gennemføre en rent indledende undersøgelse.

Det forslag, der opstilles i overvejelserne i klientelundersøgelsen, går i store træk ud på, at der rundt omkring på arbejdsanstalter af en vis størrelse indrettes modtageafdelinger, hvortil der knyttes den nødvendige sagkyndige bistand.

Indlæggelse i disse anstalter må efter forslaget finde sted på modtageafdelingerne. Når en person anbringes her, er det tanken, at der skal foretages en lægelig og eventuelt også en psykiatrisk undersøgelse af ham, og der tænkes foretaget en social-psykologisk analyse af årsagsforholdene bag hans anbringelse med det formål at tage stilling til, hvilke behandlinger der bør foretages, og hvilken anbringelse der vil være mest hensigtsmæssig. Efter denne undersøgelse tages stilling til, i hvilken afdeling pågældende mere varigt skulle anbringes. Det foreslås, at de almindelige afdelinger, hvortil sådan overførelse skulle foretages, deles i mindst 2 grupper, således at man i den ene kun foretager en mindre intensiv behandling, medens man i den anden arbejder mere individuelt og intensivt. Der peges på, at det må være en forudsætning for arbejdet i den sidste gruppe, at de, der indlægges her, udtrykker ønske om at undergive sig en sådan behandling, og at de i hvert fald på et vist tidspunkt har haft tilstrækkeligt behov derfor. Det anses derfor for at være nødvendigt at etablere regler, som giver ret til tilbageholdelse en vis tid, måske nogle uger eller en eller flere måneder efter det tidspunkt, hvor pågældende senere måtte ønske at afbryde behandlingen. Det forudsættes iøvrigt, at der bliver et sådant nært samarbejde mellem de to typer afdelinger, at der stadig kan ske overflytning fra den ene til den anden.

Forslaget går med andre ord ud på, at anstalterne skal have karakter af egentlige behandlingsinstitutioner. Det kan herved fremhæves, at den behandling, der tænkes

på, ikke alene skulle gå ud på samtaler med pågældende og rådgivning, men også på en gruppemæssig påvirkning af forskellig art og senere en ambulat fortsættelse af det påbegyndte arbejde.

Hvis der ikke under anstaltsopholdet kan oparbejdes en indtjent sum, der ved udskrivningen kan anvendes til startkapital, foreslås det, at der skaffes mulighed for eventuelt at yde nogen kontant hjælp på dette tidspunkt. Der må desuden i institutionerne - som også berørt i foranstående — findes det fornødne forsorgsmæssige apparatur, og der må være fornødne muligheder for afgang til beskæftigelse eventuelt i forbindelse med bolig under kontrollerede forhold og i det hele taget være mulighed for, at der fra institutionen ydes anden nødvendig efterforsorg.

I særdeleshed må der være mulighed for behandling af klienternes alkoholisme. Overlæge Stürup foreslår, at man i forbindelse med modtageafdelingerne kunne indrette beruserafdelinger beregnet på modtagelse af dem, der anholdes i beruset tilstand efter bortgang eller udskrivning fra anstalten samt andre berusere, som efter politiets kendskab til dem må antages at behøve behandling. I 1955 indbragtes 6.701 berusere til københavnske detentioner. Der er med andre ord tale om et så stort antal, at man, selv om der kun regnes med en del af disse, kunne etablere en egnet vagtjeneste og få en bedre ordening end den nuværende, hvor beruserne blot anbringes natten over i detentionen. En beruserafdeling ville tillige give mulighed for at foretage en undersøgelse af de pågældendes forhold på et tidligt tidspunkt, så at man i mange tilfælde ville blive i stand til at sætte ind med en behandling allerede ved en begyndende drikfældighed, d.v.s. på grænsen mellem de af dr. Teilmann nævnte stadier I og II, jfr. udvalgets betænkning om forsorg for alkohollidende, side 45.

Som nævnt i klientelundersøgelsen er det af særlig betydning, at søge afhjulpet den hidtidige mangel på en effektiv efterforsorg for arbejdsanstaltens klientel. Muligt kan den fortsatte udvikling inden for de institutioner, der i almindelighed tager sig af erhvervshæmmedes forhold og søger disse personers indpasning i arbejdsmarkedet lettet, yde væsentlige bidrag hertil.

C. Udvalgets forslag om arbejdsanstaltens indretning.

1. Udvalget er enig om det principielt ønskelige i, at man i så vidt omfang som muligt giver anstaltsklientellet et *tilbud om en behandling* af en sådan karakter, at den giver en rimelig mulighed for resocialisering.

Udvalget er tillige i princippet enig i, at den form, som overlæge Stiirup har skitseret, ville frembyde væsentlige fordele, og at man derfor principielt ville kunne gå ind for en opbygning af forsorgen efter disse linier.

Ikke mindst finder man anledning til at fremhæve, at det er nødvendigt, at der bliver mulighed for mere effektivt at behandle de drikfaddige på arbejdsanstalterne, jfr. herved oplysningerne bl. a. i kapitel 3 om den betydning, drikfældigheden har for disse personer, og bemærkningerne i udvalgets betænkning »Forsorgen for alkohollidende« om behovet for og mulighederne for en tvungen behandling af alkoholisme, jfr. denne betænkning side 67-83. Som det er nævnt foran, ville en beruserafdeling være af stor betydning for denne behandling, og den ville formentlig også kunne aflaste det almindelige sygehusvæsen, som modtagelsen af de akut alkoholforgiftede volder væsentlige ulemper.

2. Man må imidlertid gøresig klart, at der for arbejdsanstalterne kun er tale om et relativt lille klientel, og at en del af dette vil vise sig at være utilgængelig for den nødvendige behandling. Over for dette står, at det ville være nødvendigt at foretage betydelige investeringer, hvis man fuldstændigt skulle gennemføre forslagene, og det er derfor udvalgets opfattelse, at man vil møde *store praktiske vanskeligheder*, hvis man vil foretage en radikal omlægning af hele anstaltsforsorgen, således som det er skitseret af overlæge Stiirup. Hertil ville komme forskellige finansieringsproblemer som følge af de nugældende regler om de økonomiske forhold på anstalterne, jfr. herom nærmere i det følgende kapitel 9.

3. Udvalget er som tidligere nævnt enig med overlæge Stiirup i, at man må fremme de behandlingsmæssige muligheder i arbejdsanstalterne.

Ved overvejelserne herom bør dog tages

i betragtning, at indlæggelserne fremdeles må forudsættes foretaget på den almindelige anstalt, der er bestemt for det sted, hvor den pågældende optages, d.v.s., at udvalgets forslag må bygge på, at man stadig *anvender de bestående anstalter*.

I forrige kapitel og i bemærkningerne foran i dette kapitel er omtalt nogle af de behov, der foreligger for behandlingsmæssige foranstaltninger såvel i almindelighed som over for specielle grupper, jfr. f. eks. bemærkningerne om de sindslidende og de psykopatisk prægede og bemærkningerne om behovet for en særlig beruserafdeling.

I udvalgets betænkning »Forsorgen for alkohollidende« er endvidere nævnt, at det vil være nødvendigt, at der findes de fornødne institutioner til gennemførelse af en tvungen behandling af alkohollidende, hvis man skal vente positive resultater af en skærpelse af de gældende regler om iværksættelse af en sådan behandling.

For at løse de således foreliggende opgaver må der eksistere *et egnet behandlingsapparat* inden for anstaltsforsorgen, og udvalget foreslår derfor, at der til nogle få arbejdsanstalter knyttes i det mindste en stab bestående af en *psykiater* som tilsynsførende læge samt en *særligt uddannet psykolog* og endvidere - hvilket man finder særlig nødvendigt - en *forsorgsmedarbejder*, som dagligt medvirker på anstalten. — Formentlig vil det være naturligt, at man til disse anstalter også knytter eventuelle særlige pladser for alkohollidende, som ikke kan nøjes med ambulante behandling.

Det nævnte forslag forudsættes gennemført ved, at der knyttes et sådant særligt personale til en anstalt på Sjælland og formentlig til en anstalt i Jylland-Fyn, idet man går ud fra, at man i første omgang må sigte mod at knytte disse afdelinger til et par anstalter.

Endvidere foreslår udvalget, at de fremtidige fornødne *lukkede afdelinger* - d. v. s. afdelinger, der er fuldstændigt indhegnede med vanskeligt overstigeligt hegn og med aflåsede porte og døre eller dog har et særligt bevogtningsmandskab døgnet rundt - ligeledes alene oprettes på enkelte anstalter. Formentlig vil det være praktisk, at de knyttes til de samme anstalter som dem, til hvilke der knyttes et særligt behandlingspersonale. - Om de lukkede afdelinger

henvises iøvrigt nærmere til afsnit D nedenfor, hvori det omtales, at man i disse afdelinger forudsætter anbragt de tvangsmæssigt indsatte, der skal isoleres.

Da der herefter på nogle få anstalter i forvejen skal findes et større personale, herunder et kvindeligt plejepersonale, vil det endvidere være praktisk at knytte de fornødne særlige *kvindeafdelinger* udelukkende til dem. Derimod behøver man næppe på andre arbejdsanstalter at have særlige kvindeafdelinger. Det sidste vil dog ikke udelukke, at man på de andre anstalter midlertidigt for et eller to døgn kan modtage og »opbevare« indlagte kvinder, jfr. iøvrigt også nedenfor side 49.

4. Indrettes nogle anstalter med henblik på løsning af de egentlige behandlingsopgaver, bør *de øvrige anstalter* (afdelinger) stort set drives på samme måde som hidtil, og til disse arbejdsanstalter forudsættes derfor kun i mindre omfang knyttet et særligt behandlingspersonale. Udvalget foreslår dog, at en *fast forsorgsmedarbejder* ansættes på alle de større anstalter. Herudover foreslår man, at de særligt uddannede *psykologer* og eventuelt *psykiatere*, der knyttes til de førstnævnte særlige anstalter, i det nødvendige omfang *besøger* de øvrige og bistår disse anstalter med at afgøre, om en indlagt person eventuelt bør overflyttes til en anden afdeling.

Det er efter udvalgets opfattelse væsentligt, at en afgørelse om en sådan overflytning træffes i tide, således at man kan iværksætte behandlingen med den størst mulige udsigt til et gunstigt resultat, og således at man effektivt kan aflaste de mindre arbejdsanstalter for de vanskeligste tilfælde.

Ved enhver anbringelse i arbejdsanstalt bør der altid foretages en gennemgribende *lægeundersøgelse* såvel med henblik på legemlige sygdomme som med henblik på psykiske forhold. Samtidig med denne lægeundersøgelse bør der optages en *social anamnese* over pågældende, eventuelt på et særligt fastsat skema, og anstaltens læge må - i samarbejde med den foran nævnte psykolog og forsorgsmedarbejder — skønne over, om det er nødvendigt at tilkalde en psykiater, og han må i så fald sørge for denne tilkaldelse, således at den altid fin-

der sted, når det er nødvendigt, at der foretages en *social-psykiatrisk undersøgelse*.

Med henblik på en resocialisering vil det tillige være vigtigt, at der skabes muligheder for at beskæftige de indlagte på en sådan måde, at de vænnes til arbejde af den art, de efter anstaltsopholdet bør kunne udgå til. Det er derfor af betydning, at der bygges tidssvarende moderne *værksteder*, monteret med maskiner, de indlagte kan lære at betjene, således at tilpasningen til nutidens arbejdsforhold fremmes. Udvalget foreslår en udtrykkelig bestemmelse om denne beskæftigelse optaget i loven, jfr. forslaget i kapitel 12, men forudsætter de nærmere bestemmelser givet i et cirkulære fra socialministeriet. I udvalget er drøftet de vanskeligheder, der skyldes afsætningsvanskeligheder og f. eks. forholdet til arbejdsmarkedets parter, men man opfatter disse spørgsmål som fælles for alle de institutioner, der har tilsvarende beskæftigelsesproblemer, og man har derfor ikke ment, at udvalget burde tage nærmere stilling hertil.

De anstalter og afdelinger, der ikke er lukkede — jfr. ovenfor — foreslås alle drevet som *åbne anstalter*, d. v. s., at de vel kan være indhegnede, men kun skal have portene lukkede f. eks. om aftenen og natten, og således at der ikke til dem hører et særligt bevogtningsmandskab, hvorimod der dog må gælde den regel, at de indlagte må sikre sig samtykke af inspektøren eller hans stedfortræder for at kunne forlade anstaltens område.

Men hensyn til disse almindelige anstalters forhold kan fremhæves, at man ved besøg på anstalterne fra udvalgets side har været opmærksom på, at *standarden* en del steder er for lav, og at der f. eks. bør indrettes væsentlig flere eneværelser end hidtil, samt at f. eks. spise- og dagligstuer kunne forbedres en hel del mange steder.

Udvalget finder derimod ingen anledning til at stille forslag om, at man af principielle grunde skulle fremme en udvikling bort fra *de mindre anstalter*, der drives forskellige steder, men det er tværtimod i udvalget anført, at en leder af en mindre anstalt ofte vil have lettere ved at opnå positive resultater med de indlagte.

Det nuværende krav i forsorgsloven om, at anstalterne skal være inddelt i *arbejds-*

og *forsørgelsesafdelinger*, finder udvalget det unødvendigt fortsat at opretholde. En sådan opdeling er rent faktisk ikke foretaget i alle anstalter, og den skønnes ikke at være mulig alle steder, hvortil kommer, at det i praksis har vist sig, at der ikke disse steder har været særlige ulemper ved at undlade opdelingen. Om man skal opdele de indlagte, bør derfor afhænge af nødvendigheden på den enkelte anstalt og af de muligheder, der måtte foreligge, d. v. s., at den formentlig navnlig vil blive aktuel på de større anstalter, hvor man f. eks. kan tænkes i en særlig afdeling at ville samle de gamle, der til en vis grad nærmer sig til at være et alderdomshjemsklientel. At bestemmelsen udgår af loven vil ikke forhindre, at sådanne muligheder udnyttes, når man på anstalten selv måtte ønske det.

I det væsentlige går udvalget med andre ord ud fra, at de hidtidige anstalter kan drives som hidtil.

5. På et tidligere tidspunkt har udvalget forhandlet med repræsentanter for Københavns magistrat om muligheden for at gøre et forsøg med en særlig behandlingsafdeling på *Sundholm* eller måske helst uden for *Sundholm*. Disse forhandlinger fandt dog sted på et noget svagere grundlag end det foran skitserede, idet man på dette tidspunkt forudsatte, at de bygningsmæssige foranstaltninger, der naturligvis måtte blive bekostelige, såfremt afdelingen skulle lægges uden for *Sundholm*, skulle betales af Københavns kommune, medens staten refunderede halvdelen af driftsudgifterne. Det var imidlertid magistratens opfattelse, at der burde ydes bistand fra staten til planen i dens helhed, og at Københavns kommune, hvis dette ikke var tilfældet, mente at måtte løse andre kommunale opgaver forud for denne.

Det må formentlig antages, at amter og købstæder ville indtage samme standpunkt over for spørgsmålet.

6. I det følgende kapitel 9 omhandles de *økonomiske problemer*, der vil rejse sig, når man til et par anstalter knytter et særligt behandlingspersonale som foran foreslået. Udvalget finder det naturligt at lade staten bære udgifterne til disse nye foranstaltninger.

7. I kapitel 12 findes et udkast til en *ændring af forsørgslovens § 36*, hvorefter der gives socialministeren hjemmel til gennemførelsen af forslaget om særlige behandlingsmuligheder på enkelte anstalter.

D. Særlige bemærkninger om de nuværende tvangsarbejdsanstalter og om behovet for lukkede afdelinger.

I forrige afsnit har udvalget foreslået, at der kun knyttes lukkede afdelinger til enkelte anstalter og formentlig kun til de anstalter, der iøvrigt forudsættes udbygget med særlig henblik på de behandlingsmæssige opgaver.

I forbindelse hermed ønsker udvalget at fremsætte nogle bemærkninger om de nuværende tvangsarbejdsanstalter.

Oplysningerne foran i kapitel 2 og 3 viser, at antallet af pladser på tvangsarbejdsanstalter står i misforhold til størrelsen af det klientel, der skal anbringes i sådanne anstalter. Det forekommer derfor urimeligt at kræve opretholdt en særlig anstaltsform af hensyn til dette klientel, en urimelighed, der yderligere understreges af, at man i forrige afsnit har foreslået, at man i endnu højere grad end hidtil indretter de almindelige anstalter som åbne anstalter.

Det er dog ikke muligt at følge princippet om åbne anstalter i alle tilfælde. I nogle tilfælde vil det være påkrævet at anbringe en indlagt i lukket afdeling. I andre tilfælde sætter ordensmæssige hensyn en grænse for princippet, idet det kan være nødvendigt som disciplinær foranstaltning at foretage en isolering og indespærring.

I udvalget har man drøftet, om disse behov kunne dækkes ved en mulighed for at indsætte de pågældende i isoleringsrum som en disciplinær foranstaltning, men udvalget mener ikke, dette er tilstrækkeligt eller tilrådeligt, og udvalget har derfor den opfattelse, at der fremdeles må være hjemmel til at indrette lukkede afdelinger ved i al fald nogle anstalter beregnet på sådanne personer, jfr. forslagene i forrige afsnit.

Et eventuelt herudover foreliggende behov for en midlertidig indespærring vil derimod kunne dækkes ved, at der i de andre anstalter indrettes et par værelser eller isoleringsrum til anbringelse af vanskelige

personer i påkommende tilfælde, således at man f. eks. kan isolere de indlagte, **der** kommer berusede hjem.

Spørgsmålet om hjemmel til direkte indlæggelse i lukket afdeling omtales nedenfor i kapitel 10, og spørgsmålet om hjemmel til sådan anbringelse som en disciplinær foranstaltning omtales nedenfor i nærværende kapitels afsnit E.

Udvalget foreslår herefter, at man ophæver forsorgslovens § 40 om socialministerens pligt til at påse, at der indrettes det nødvendige antal tvangsarbejdsanstalter og om, at pligten til at oprette disse påhviler de amter, for hvem anstalten er bestemt, og at man ophæver den hertil hørende bestemmelse i § 74 om fordelingen af udgifterne. I kapitel 12 findes endvidere forslag om en ændring af forsorgslovens § 36, således at der bliver hjemmel til at sikre, at der indrettes de fornødne lukkede afdelinger.

E. Forslag om ordensmæssige bestemmelser.

Foran i kapitel 2 (side 13 ff) er omtalt de eksisterende ordensreglementer for arbejdsanstalterne. Tillige er som bilag 2 aftrykt det reglement, der gælder for arbejdsanstalten Sundholm.

Reglementerne for anstalterne uden for København er som nævnt i udvalgets første betænkning og i foranstående kapitel 2 meget forskellige.

Det er ønskeligt, at der gennemføres *større ensartethed* i en del af reglementernes bestemmelser. Navnlig gælder dette for reglerne om disciplinære foranstaltninger, hvor det er uheldigt, om klientellet skulle »udvælge« anstalter som særlig lempelige. Det samme gælder reglerne om den periode, der skal gå efter indlæggelsen, inden udgangstilladelse gives, en periode, der foreslås fastsat til 4 uger for at give mulighed for en vis stabilisering.

På grundlag af et udkast, som udvalget har modtaget fra landsforeningen af ledere med flere ved forsorgsinstitutioner i Danmark, er udarbejdet det *mønsterreglement*, der er aftrykt som bilag 3 til betænkningen. Udkastet er tiltrådt af foreningen, og udvalget foreslår, at det af socialministeriet

anvendes således, at dets hovedbestemmelser søges indført for alle anstalter, medens forskellige mindre vigtige regler foreslås henskudt til lokal afgørelse, f. eks. ved affattelse af den husorden, der udfærdiges inden for reglementets rammer.

Reglementets bestemmelser om *arbejdsvederlag* går ud på, at arbejde så vidt muligt skal udføres som akkordarbejde, og at der ugentlig udbetales halvdelen af vederlaget, dog med mindst et fastsat beløb, der svarer til de lømmepenge, som udbetales til de ikke-arbejdsdygtige. Disse lømmepenge foreslås fastsat af socialministeriet (med ensartede satser for alle anstalter). Den **del** af arbejdsvederlaget, som ikke udbetales ugentlig, udbetales ved lovlig udtræden. Den indlagtes krav bortfalder dog i tilfælde af bortgang eller udeblivelse efter udgangstilladelse, medmindre forholdene taler for, at kravet bevares indtil videre. For dette sidste bør der gælde en tidsbegrænsning. Det foreslås, at socialministeriet i et cirkulære giver vejledning om, hvilke særlige forhold, der kan blive tale om, f. eks. hensyntagen til, at tilgodehavendet er stort og eventuelt skulle bruges til køb af beklædning el. lign. Endvidere vil en bevarelse af kravet være rimelig, hvis pågældende indlægges igen inden 1 år efter udeblivelse efter udgangstilladelse (reglementets § 22).

Det må afgøres af den enkelte anstalt, hvorvidt de indlagte under opholdet skal bære *anstaltens tøj*, eller om det kan tillades dem at benytte deres eget tøj, og dette omtales derfor ikke i mønsterreglementet.

Ligeledes omtales det ikke i reglementet, hvorvidt der af anstalten skal afholdes *udgifter i resocialiseringsøjemed* til at forsyne de indlagte med beklædning, briller, kunstige tænder, bandager m. m., idet dette spørgsmål må afhænge af den videre udvikling af forskellige finansieringsproblemer. Spørgsmålet omtales nærmere nedenfor i kapitel 11 (side 72).

I stedet for den hidtidige betegnelse »disciplinære straffe« benytter mønsterreglementet betegnelsen »*disciplinære foranstaltninger*«. Som sådanne kan anvendes overførelse til andet arbejde, nægtelse af udgangstilladelse (der hidtil er betegnet

»indeholdelse«) og i grovere tilfælde anbringelse i lukket afdeling (hvilket som nævnt i forrige afsnit afløser den hidtidige overførelse til tvangsarbejdsanstalt). Endvidere kan forekomme midlertidig hensættelse i isoleringsrum.

I denne forbindelse kan også nævnes det foran omtalte om, at et *tilgodehavende arbejdsvederlag fortæbes* ved bortgang eller udeblivelse, og at der i samme anledning kan blive tale om efterlysning for at føre pågældende tilbage (reglementets § 25).

Desuden er der (i § 23) mulighed for et *erstatningskrav* for visse skader, der påføres anstalten. Denne regel forudsætter, at skaden er påført forsætligt eller af mangel på almindelig agtpågivenhed og fastsætter, at erstatningsbeløb kan fradrages i pågældende» tilgodehavende eller påføres hans konto som skyld. Udvalget bemærker, at en sådan erstatningsregel - der har hjemmel i forsorgslovens § 43 - er påkrævet. Man bemærker endvidere, at en bogføring som skyld alene tager sigte på modregning i beløb indtjent under anstaltsopholdet.

I udvalget er drøftet, om man burde ændre det system for disciplinære foranstaltninger, der hidtil er anvendt, således at man som disciplinære foranstaltninger i stedet for nægtelse af udgangstilladelse anvender *dagbøder*, der må arbejdes af eller »siddes af«.

Som begrundelse for at indføre et dagbødesystem er anført, at det vil kunne anvendes smidigt efter forseelsens grad, og at de indlagte bedre vil kunne forstå det, også fordi det kendes i det almindelige liv uden for anstalten. Tillige er det fremhævet, at det føles nedværdigende for de indlagte, at de som et disciplinært skridt ved en administrativ beslutning kan miste deres frihed for en mindre forseelse; et dagbødesystem ville aflaste tankegangen for dette.

Heroverfor er anført, at de indlagte ville føle netop et bødesystem som et særligt kraftigt indgreb, og at en bødeordning ville gå imod de bestræbelser, der iøvrigt gøres for at søge, at de indlagte opsparer en del af arbejdsfortjenesten. Det er yderligere nævnt, at erfaringer på Sundholm med et tidligere bødesystem bevirkede, at de ind-

lagte mistede arbejdslysten, fordi de som følge af en ikendt bøde i en vis tid ikke modtog nogen fortjeneste, og at man derfor af denne grund afskaffede systemet. Der er yderligere henvist til, at man i mønsterreglementet som nævnt fortrinsvis sigter mod at lade arbejdet udføre som akkordarbejde, et system, som ville gøre en dagbødeordnings uheldige virkninger endnu stærkere.

Til belysning af spørgsmålets praktiske betydning kan nævnes, at det er oplyst for udvalget, at indlagte i nogle tilfælde har klaget: over disciplinære foranstaltninger til det af folkettinget ifølge grundlovens § 71, stk. 7, nedsatte tilsyn, men at disse tilfælde kun har været få. Det overvejende flertal af udvalgets medlemmer finder, at man alene bør knytte økonomiske sanktioner til forhold, hvor dette kan forekomme at være særlig naturligt og påkrævet, d. v. s., at der som foran nævnt gives regler om fortabelse af tilgodehavender ved bortgang m. m. og om erstatning for forvoldt skade. Disse regler står med andre ord ikke i modsætning til, at dagbøder ikke foreslås indført som en almindelig anvendt disciplinær foranstaltning.

Udvalget finder dog, at nægtelse af udgangstilladelse ikke i sig selv skal kunne forlænge et arbejdsanstaltsophold, og man fremhæver, at dette i væsentlig grad svækker indvendingerne mod anvendelsen af denne disciplinære foranstaltning. (I modsætning hertil vil overførelse til lukket afdeling efter omstændighederne kunne forlænge det samlede anstaltsophold; om domstolskontrol i disse tilfælde henvises til bemærkningerne nedenfor).

Udvalget er enig om, at *de principielle synspunkter imod anvendelse af frihedsberøvelse som disciplinær foranstaltning* er i overensstemmelse med hovedsynspunkter, der er lagt til grund for andre væsentlige forslag fra udvalget, herunder nærværende betænkningens forslag om at indrette mere behandlingsmæssigt prægede anstalter. Man fremhæver derfor, at udvalgets forslag er begrundet bl. a. i praktiske forhold, især ønsket om at undgå misbrug af friheden (fortsat overdreven spiritusnydelse til pågældendes egen skade bremses rent faktisk ved nægtelse af udgangstilladelse). Men man går ud fra, at socialministeriet i de

kommende år vil holde udviklingen inden for anstaltsforsorgen under iagttagelse og herunder vil søge også på disciplinærområdet at fremme bestræbelserne til beskyttelse af de indlagtes berettigede interesser.

I denne forbindelse fremhæver udvalget tillige den almindelige betragtning, at praktiseringen af reglerne om disciplinære foranstaltninger i det hele taget må tage hensyn til den større vægt, der i de foranstående forslag om anstaltens struktur er lagt på *behandlingsmæssige hensyn*. Socialministeriet må derfor i et cirkulære til anstalterne og amtmændene fremhæve, at man, før disciplinære foranstaltninger anvendes, stedse bør overveje, om der ikke i det foreliggende tilfælde snarere er behov f. eks. for overførelse til en af de anstaltsafdelinger, hvortil der er knyttet et særligt behandlingspersonale. Særlig for unge første gang indlagte kan det fremhæves, at et anstaltsophold giver mange vanskeligheder, der næppe bedst imødegås med disciplinære foranstaltninger i form af begrænsning af deres frihed.

Udvalget har udover de foran omtalte spørgsmål drøftet, hvor vid den lovmæssige hjemmel bør være til at beslutte overførelse til *lukket afdeling* af disciplinære grunde.

Til sådan anbringelse må der fremtidig være særlig lovhjemmel, når arbejdsanstalterne (som foreslået side 42) i almindelighed skal drives som åbne anstalter, og hertil sigtende forslag til ændring af forsorgslovens § 43 findes derfor i kapitel 12. Udvalget har overvejet, om denne lovmæssige hjemmel i forhold til den nuværende tilsvarende regel om hensættelse til tvangsarbejde, når der er begået grove ordensforseelser, burde begrænses til at hjemle overførelse til lukket afdeling i de tilfælde, hvor de grove ordensforseelser er gentagne. Et overvejende flertal i udvalget finder imidlertid ikke en sådan begrænsning ønskelig, bl. a. fordi kravet om gentagelse ikke findes påkrævet i alle tilfælde og f. eks. kunne være upraktisk over for visse forsømmelige forsørgere, og man finder heller ikke kravet nødvendigt, da der for de indlagte gælder tilstrækkelige sikkerhedsregler, herunder at beslutningen skal træffes af amtmanden. Udvalget stiller derfor ikke forslag om en sådan ændring i forsorgsloven, men der-

imod foreslår man i forsorgslovens § 43 slettet ordene »derunder flugt fra pågældende anstalt eller bortgang uden tilladelse«, idet disse ord anses for unødvendige. — Om de foreslåede reglementsbestemmelser om dette spørgsmål henvises til bemærkningerne nedenfor.

Udvalget har drøftet, om disciplinærområdet burde forvaltes af en anden end *inspektøren*, f. eks. en udenforstående jurist.

En sådan ordning ville være egnet til en aflastning af forholdet mellem de indlagte og anstalterne og ville i og for sig harmonere med den almindelige tendens iøvrigt i udvalgets forslag. Fra flere sider i udvalget er imidlertid fremhævet, at en sådan ordning ville være for besværlig og sinke afgørelserne for meget i forhold til de krav, de praktiske forhold stiller, og i væsentlig grad opretholder mønsterreglementet derfor den hidtidige ordning, hvorefter de fleste disciplinære foranstaltninger beslutes af inspektøren (bortset fra Sundholm, jfr. foran side 14).

Man har imidlertid ment, at dette må forudsætte, at der samtidig i reglementet gives en vis opregning af, hvilke forseelser der kan begrunde disciplinære foranstaltninger og iøvrigt gives nærmere regler om disses størrelse, og at forseelserne føres til protokol.

Endvidere har udvalget fundet det rigtigst at begrænse inspektørens beføjelser, for så vidt angår det væsentlige indgreb i de indlagtes frihed, som en nægtelse af udgangstilladelse er. Kun nægtelse af indtil 3 ugers varighed bør derfor beslutes af inspektøren, medens længere varende nægtelse bør beslutes af en i reglementet fastsat, formentlig bestyrelsens formand eller f. eks. socialdirektøren. Man går ud fra, at socialministeriet i et cirkulære vil give nærmere forskrifter for, hvorledes afgrænsningen mellem disse to muligheder skal være i f. eks. tilfælde, hvor der i fortsættelse af hinanden eller iøvrigt under samme anstaltsophold beslutes flere nægtelser, der hver for sig er af mindre end 3 ugers varighed. Man går også ud fra, at den således foreslåede ordning vil gøre det muligt på de enkelte anstalter at gøre forsøg med ordninger, der henlægger reglerne til helt uden for stående, hvis det ønskes.

Udkastet **til** mønsterreglementet går her- efter ud på, at beslutningerne om mindre vidtgående skridt træffes af inspektøren med mulighed for anke til bestyrelsens for- mand eller f. eks. socialdirektøren (efter nærmere angivelse i det enkelte reglement). Dette gælder, når der er tale om at kræve erstatning for skade påført anstalten, over- førelse til andet arbejde eller nægtelse af udgangstilladelse **i** indtil 3 uger.

Beslutning om overførelse til lukket af- deling forudsættes, bortset fra København, truffet af *amtmanden*, d. v. s. anstaltskom- munens amtmand.

Såvel beslutning om nægtelse af udgangs- tilladelse som beslutning om overførelse til lukket afdeling skal, ligesom efter det gæl- dende reglement for Sundholm (bilag 2, af- snit 14, jfr. afsnit 2, 5. stk.) kun kunne træf- fes, efter at den indlagte har haft *lejlighed til at udtale sig* over for den **til** anstalten knyttede forsorgsmedarbejder.

Ifølge en af højesteret afsagt dom (UfR 1956 side 1033) fandtes hensættelse til tvangsarbejde som disciplinærstraf over for en på arbejdsanstalt tvangsanbragt person i medfør af § 43 i forsorgsloven ifølge sam- me lovs § 52, stk. 3 - i overensstemmelse med forarbejderne til lov nr. 176 af 11. juni 1954 - at måtte anses for en særlig form for frihedsberøvelse, hvis lovlighed kan *prøves af domstolene*. Med den foran foreslåede ændring i arbejdsanstaltens struktur, hvorefter de almindelige anstalter foreslås drevet som åbne anstalter, medens anbringelse i lukket afdeling forudsætter særlig afgørelse herom - og særlig lovhjem- mel - går udvalget ud fra, at de samme synspunkter som i denne dom må anvendes *ved indlæggelse i lukket afdeling* som en disciplinær foranstaltning, og man anser det derfor ikke for at være nødvendigt i loven at give udtryk herfor, men man har nævnt ankeadgangen i mønsterreglementet, jfr. dettes § 32.

Som en midlertidig foranstaltning for at sikre fred og orden i anstalten bør inspek- tøren kunne hensætte i *isoleringsrum*, dog ikke udover 24 timer, og indberetning om dette må gives til f. eks. bestyrelsens for- mand eller socialdirektøren, jfr. udkastets §33.

De enkelte bestemmelser om disciplinære foranstaltninger har man søgt affattet såle- des, at der bliver god mulighed for at af- passe længden af den periode, hvori *ud- gangstilladelse nægtes*, efter forholdene i de enkelte tilfælde, men man har dog som for- an nævnt ment det ønskeligt nøje at op- regne de forseelser, der kan begrunde så- dan nægtelse. Forseelserne er delt i 2 grup- per, således at man i den ene højst kan nægte udgangstilladelse i 4 uger (i gentagelsestilfælde dog 6 uger) og i den anden højst 6 uger. Udvalget finder alene anled- ning til den bemærkning om enkeltheder, at rammerne for at nægte udgangstilladelse som følge af tobaksrygning må være vide af hensyn til forekommende grove overtrædel- ser, f. eks. tobaksrygning på brandfarlige steder.

Anbringelse **i lukket afdeling** kan ifølge udkastet kun finde sted for den gruppe af forseelser, hvor udgangstilladelse kan næg- tes **i indtil** 6 uger, d. v. s., at de noget min- dre forseelser, der normalt højst begrunder indtil 4 ugers nægtelse, altid skal være be- gået gentagne gange.

Under hensyn til de foran nævnte syns- punkter om en eventuel begrænsning i ad- gangen til at overføre til lukket afdeling som disciplinær foranstaltning kræves her- udover, at der enten er tale om gentagel- sestilfælde eller iøvrigt skærpende omstæn- digheder, jfr. nærmere i udkastets § 30.

Varigheden af anbringelsen i lukket af- deling kan højst være 3 måneder.

I den foran omtalte højesteretsdom (UfR 1956, side 1033) forudsattes, at man ikke under et nyt anstaltsophold (på nyt selv- stændigt grundlag) kunne anvende discipli- nære straffe for *forseelser begået under tid- ligere ophold*. Dette kunne - som i denne sag - forekomme, hvor forseelsen beslår **i** bortgang, for hvilken der besluttes anbrin- gelse i (fremtidig) lukket afdeling. Det er anført i udvalget, at det vil være uheldigt at afskære fra en sådan fremgangsmåde, men udvalget finder under det foreslåede nye system ikke anledning til at foreslå no- gen lovændring i denne anledning. Enten vil forholdet være, at pågældende efter bortgang føres tilbage til anstalten, således at der er tale om en fortsat indlæggelse på samme grundlag, og situationen udelukker

da trods den nævnte dom ikke anbringelse i lukket afdeling, eller også vil man - under det nye anstaltsophold - med hjemmel i den i kapitel 10 (side 66) og kapitel 12 foreslåede ændring af forsorgslovens § 321 i fornødent omfang direkte kunne anbringe i lukket afdeling, idet der i skønnet om behovet herfor selvsagt også tages hensyn til bortgangen under den forrige indlæggelse.

Det tilføjes iøvrigt, at udvalget går ud fra, at der i reglementerne for *de afdelinger, hvor en egentlig behandling iværksættes*, også må tages hensyn til de krav, en sådan behandling stiller, f. eks. at udgangstilladelse ikke ubetinget gives efter en bestemt periodes forløb, men kan udelukkes, hvis den ville virke imod behandlingens formål.

F. Forskellige særlige spørgsmål.

1. Muligheden for at anvende Møltrup optagelseshjem og »Arbejde Adler«s hjem som arbejdskolonier.

Udvalget har flere gange drøftet, hvorvidt det er muligt at indføre et samarbejde mellem arbejdsanstalterne og de private institutioner Møltrup optagelseshjem og »Arbejde Adler«s hjem (jfr. omtalen side 24).

Herunder har man overvejet, om et sådant samarbejde kunne organiseres således, at disse hjem i et eller andet omfang indgik som et led i det almindelige arbejdsanstaltssystem, f. eks. ved at de trådte i stedet for tilsvarende andre åbne anstalter på landet.

En sådan ordning måtte formentlig opbygges således, at hjemmene for visse områder af landet fungerede som disse områders arbejdsanstalt eller dog gav en alternativ mulighed for indlæggelse af personer fra disse områder. En forudsætning for dette måtte være, at det offentlige fuldt ud dækkede alle opholdsgifter for de således indlagte. Såvel under det nuværende system for arbejdsanstalterne med betaling af en takst fra den indlæggende kommune og dækning af underskud ved fordeling på områdets amter og købstæder, som under ethvert andet system - også det nedenfor i kapitel 9 foreslåede - hvorefter udgifter ved drift af arbejdsanstalter i en eller anden udstrækning fordeles på et bestemt om-

råde, ville det derfor være nødvendigt at oprette overenskomster mellem hjemmene og pågældende amter og kommuner, og der måtte i disse overenskomster fastsættes regler om, hvilke indlæggelser der kunne anerkendes som omfattet af det offentliges betalingspligt. Eventuelt måtte overenskomsterne i det hele begrænse ordningen til de personer, der blev indlagt efter henvisning fra en kommune eller en kommunal arbejdsanstalt.

Udvalget mener ikke, det er praktisk at tænke sig overenskomster af denne art afsluttet i et sådant omfang, at det ville få virkelig betydning. De måtte i så fald omfatte adskillige amter og kommuner og ville endda næppe kunne dække den - formentlig stadig væsentlige - del af de indlagte, der optages, efter at de selv har meldt sig til hjemmene for der i en periode at få ophold. Et overenskomstsystem ville således ikke give hjemmene en påkrævet offentlig støtte vedrørende de sidstnævnte indlagte.

På den anden side ønsker udvalget at fremhæve, at de nævnte private hjem udfører et arbejde, der er af stor værdi, og at det er særdeles ønskeligt, at det bliver muligt for dem at fortsætte dette arbejde, hvortil de må anses for at være velegnede. Det klientel, der optages i hjemmene, er som nævnt side 24 til en vis grad det samme som arbejdsanstalternes, og hjemmenes virksomhed aflaster således det offentlige. Udvalget vil tillige fremhæve, at det er ønskeligt, at hjemmene kan fortsætte på samme måde som hidtil, således at de drives som private institutioner, der giver disse mennesker et tilbud om frivilligt ophold uden andet vederlag herfor end værdien af det arbejde, de indlagte udfører.

Af disse grunde foreslår udvalget, at socialministeriet stiller sig velvilligt over for ansøgninger fra hjemmene om godkendelse som arbejdskolonier, samt at der ydes hjemmene offentlige tilskud af en sådan størrelse, at det bliver muligt at fortsætte virksomheden efter de nævnte retningslinier. Udvalget har ikke set det som sin opgave at udarbejde nærmere forslag om enkeltheder i et tilskudssystem, men man kan dog nævne, at det fra Møltrup optagelseshjems side er fremhævet, at man ved fastsættelsen af den statsstøtte, der ved hjem-

mets godkendelse som arbejdskoloni skal bestemmes på de årlige finanslove, måtte ønske, at der ydes tilskud af en sådan størrelse, at der herigennem og ved eventuelt overskud af hjemmets erhvervsvirksomhed også kan stå midler til rådighed til de stadige forbedringer af hjemmets standard, som man ikke mindst i de senere år har tilstræbt fra hjemmets side. Udvalget føjer hertil, at man finder det ønskeligt, at der er lydhørhed for mulige ønsker fra hjemmene om støtte til ansættelse af sagligt kvalificeret personale og til forbedring af de bygningsmæssige forhold, hvis udviklingen måtte begrunde sådanne ønsker.

Tilskuddene bør ydes af statskassen, og da der i forsorgslovens § 41 allerede er hjemmel til at godkende hjemmene som arbejdskolonier og til derefter at yde stats-tilskud, stiller udvalget ikke forslag om nogen lovændring. Ligesom det side 55 foreslås for arbejdsanstalterne, mener udvalget, at man her bør undgå betalingsmellemværender i forhold til enkelte kommuner, og man stiller derfor ikke forslag om fastsættelse af takster for betaling fra kommuner m. v., ved hvis medvirken personer måtte blive indlagt i arbejdskoloni.

2. De unge.

I kapitel 6 er omtalt forebyggelsesproblemer vedrørende de unge (jfr. side 30-33).

Som det fremgår heraf, må man formentlig for de unge lægge størst vægt på, at mulighederne for forebyggelse fremmes mest muligt, men uanset sådanne muligheder, påregner man fremdeles at måtte modtage en del unge blandt arbejdsanstaltnes klientel.

I kapitel 3, side 19, er det nævnt, at de sociale udvalg udviser tilbageholdenhed med at anbringe unge i arbejdsanstalter, formentlig fordi forsorgen for disse i dens hidtidige form næppe har kunnet have stor resocialiserende virkning over for et klientel af denne art. Tillige er omtalt, at klientelundersøgelsen viste, at de unge ofte er særlig hårdt belastede.

Det er derfor udvalgets opfattelse, at et behov for en mere behandlingspræget forsorg i ganske særlig grad foreligger for de unge, selv om de sociale udvalg hidtil har

udvist tilbageholdenhed med anbringelserne.

De unge vil derfor ofte være egnet til anbringelse på en afdeling, hvortil der er knyttet en særlig socialpsykiatrisk behandling, jfr. forslagene herom foran. Derimod finder udvalget ikke at kunne foreslå særlige anstalter oprettet for denne del af klientellet.

3. Kvinderne.

I kapitel 3, side 20-21, er gjort rede for en række forhold vedrørende kvinderne på arbejdsanstalt.

Der henvises iøvrigt til bemærkningerne side 42 om det ønskelige i at samle de kvinder, der skal anbringes i arbejdsanstalt, på et par af anstalterne. De ældre kvinder, der ikke giver behandlingsmæssige problemer, kan dog formentlig i et vist omfang modtages i de almindelige anstalter, uden at der af den grund bliver brug for mere kvindeligt personale end det, der iøvrigt er nødvendigt.

4. Bortgang i utide.

Udvalget har drøftet, om personer, som bortgår i utide fra arbejdsanstalterne, bør efterlyses. Der henvises herom også til bemærkningerne foran i kapitel 2 (side 13-14) om erfaringerne med den nuværende praksis på Sundholm.

En almindelig opfattelse i udvalget er, at man, når arbejdsanstalterne forudsættes drevet som åbne anstalter, må være principielt tilbageholdende med efterlysninger.

Heroverfor står som Københavns politidirektørs og Københavns magistrats 3. afdelings opfattelse, at de senere års lempeligere praksis har givet dårlige erfaringer, medens der omvendt i udvalget er peget på, at en lempelig praksis kan begrundes med, at det kan være ødelæggende for den person, som efter bortgangen måtte have fået arbejde, at man henter ham tilbage til anstalten.

Der er iøvrigt i udvalget peget på det ønskelige i at have mulighed for at etablere en slags prøveudskrivning, således at man i egnede tilfælde tillader en person at tage ophold uden for anstalten, men i et vist omfang forbeholder sig at genindlægge ham.

Udvalget har ikke fundet grundlag for at

stille forslag om, hvordan praksis med efterlysninger bør være, men man peger på, at for frie forhold synes at have givet dårlige erfaringer. Man vil dog også fremhæve, at forholdene er forskellige, og at f. eks. de ordensmæssige hensyn i storbyer stiller særlige krav. Man mener derfor, at den enkelte anstalt selv efter sine lokale forhold og foreliggende behov bør fastlægge en passende praksis, oraend en vis vejledning i et cirkulære fra socialministeriet formentlig vil være ønskelig. I et sådant cirkulære måtte bl. a. udtrykkelig nævnes, at efterlysning ikke bør foretages for de frivilligt indlagte.

Om lovhjemmelen til efterlysning henvises til kapitel 10 (side 66) nedenfor.

5. Efterforsorg m.v.

Under opholdet bør anstalten - efter nærmere aftale med det sociale udvalg - med henblik på den senere udskrivning søge at få den anbragtes forhold til sygekasse, arbejdsløshedskasse og folkerregister i orden.

Inden udskrivning bør der så vidt muligt være sikret den indlagte arbejde og logi. Hertil må det sociale udvalg, der har anbragt pågældende, være medvirkende.

Efter udskrivning fra arbejdsanstalt vil det ofte være ønskeligt, at der vedligeholdes en forbindelse med pågældende for at medvirke til, at han fortsat finder passende arbejde og for iøvrigt at give støtte til en stabilisering af hans forhold. Et sådant kontaktarbejde vil imidlertid frembyde mange problemer og i flere henseender kun være muligt, hvis det apparat, der i det hele taget står til forsørgelsesmyndighedernes m. fl.'s rådighed, udbygges yderligere. Udvalget ser sig ikke i stand til på dette område - trods dets vigtighed - at stille konkrete forslag, men ønsker dog at pege på spørgsmålets store betydning og på, at det også for efterforsorgsarbejdet vil være af værdi, om der findes en sociallægeinstitution som omtalt side 30.

Muligt vil dog allerede den foran foreslåede ansættelse af forsorgsmedarbejdere ved alle større anstalter fremme mulighederne for at udbygge en efterforsorg, i alt fald i det omfang, den naturligt kan udøves fra anstalterne. Også et samarbejde med kontaktudvalgene for erhvervshæmmede kan muligt have betydning.

6. Herbergernes forhold.

Det foran i kapitel 4, side 22, kort omtalte herbergsudvalg, som blev nedsat af socialministeriet i 1949, stillede i sin betænkning (juni 1953) forskellige forslag om forbedringer af forholdene for herbergsarbejdet, herunder om foranstaltninger, som bør iværksættes for at gøre tilsynet med herbergerne, navnlig i København, mere effektivt.

I betænkningen foreslås bl. a., at der gives det københavnske tilsynsudvalg udvidede beføjelser over for institutionerne, at tilsynsudvalget ikke alene skal have den nugældende bemyndigelse til at godkende reglement og give pålæg om afhjælpning af mangler m. v., men også skal kunne godkende herbergers og arbejdshjems normering med hensyn til antal senge, enkeltværelser o. s. v., ligesom udvalget bør have adgang til at fastsætte takstregulativer og ret og pligt til at påse, at disse bestemmelser overholdes.

Herbergsudvalgets forslag dækkede et ønske om at få indført bestemmelser, som tilsigtede at begrænse herbergernes klientel til den kreds af personer, som er naturligt for disse institutioner, men herbergsudvalget havde dog også været opmærksom på nødvendigheden af at kunne udstrække de for herberger gældende tilsyns- og kontrolregler til samtlige institutioner, som efter deres karakter og faktiske drift må siges at være ligestillet med herbergerne, og det foreslog derfor, at socialministeren bemyndiges til at bestemme, at der inden for visse geografiske områder skal gælde en række særlige regler om drift af herberger og arbejds hjem og herunder, at der kræves forudgående tilladelse til drift af disse institutioner. Gennem kravet om sådan tilladelse ville der efter herbergsudvalgets opfattelse være skabt reelt grundlag for tilsynsudvalgene til at fastsætte betingelser om institutionernes indretning og normering m. v. og at fastsætte bestemmelser om betalingstakster og tilsynsbeføjelser. Herbergsudvalget pegede tillige på det samarbejde, der var etableret mellem de københavnske herberger og arbejdshjem under centralkontoret for hjemløse mænd og foreslog, at tilsynsudvalgene under de nævnte særlige forudsætninger skulle have beføjelse

til at kræve, at pågældende institution deltagere i dette samarbejde.

Betænkningen tog tillige stilling til de rejsehjælpsproblemer vedrørende tilflyttede unge, der nærmere omtales foran side 32-33, samt til forskellige tilskudsproblemer.

Med hensyn til herbergsforholdene uden for København mente herbergsudvalget ikke, at der forelå problemer af samme karakter som i hovedstaden.

Nærværende udvalg ønsker at fremhæve, at der blandt mange herbergers klientel findes en del personer, der kan karakteriseres som et potentielt arbejdsanstaltklientel, og man har derfor fundet det naturligt i forbindelse med de foran stillede forslag om arbejdsanstalterne også at omtale herbergerne, og man ønsker at fremhæve, at det vil være af stor betydning for arbejdsanstaltsklientellets problemer, om der også af herbergerne drives et vist resocialiseringsarbejde.

Med henblik herpå ville det for nogle

herberger være nyttigt og hensigtsmæssigt, om der ved dem blev ansat en særlig forsorgsmedarbejder, men da der er forskel på herbergernes størrelse og struktur, er behovet og mulighederne ikke alle steder det samme. Udvalget henleder imidlertid opmærksomheden på, at det ville være ønskeligt, at der knyttes en socialrådgiver til Centralkontoret for hjemløse mænd i København. En sådan medarbejder ved dette kontor skulle forrette tjeneste såvel på centralkontoret som-til bestemte tider-på de enkelte herberger, der er knyttet til kontoret, i det omfang hvori dette er påkrævet. Til aflønning af denne socialrådgiver ville det være naturligt at yde offentlig støtte, og sådan støtte måtte også ydes til aflønning af socialrådgivere i de tilfælde, hvor der — som foran nævnt - er begrundelse for at knytte en socialrådgiver særligt til et enkelt herberg, eventuelt i forbindelse med en anden institution end centralkontoret, jfr. således den allerede ved Koføeds skole eksisterende ordning, der er omtalt foran side 23.

Kapitel 9.

Finansieringen af arbejdsanstaltens drift.

A. Gældende regler.

Enhver kommunalbestyrelse skal ifølge forsorgslovens § 36 sikre kommunen de fornødne pladser på en kommunal arbejdsanstalt. For landkommunerne påhviler denne forpligtelse vedkommende amtsråd, for de andre kommuner påhviler den kommunalbestyrelsen. Som det fremgår af oplysningerne foran i kapitel 2 om anstaltens geografiske områder, er der i praksis i adskillige tilfælde sluttet overenskomster mellem flere amts- og købstadskommuner.

For tvangsarbejdsanstalterne er det ifølge forsorgslovens § 40 socialministeren, der har pligt til at påse, at der findes de fornødne pladser. Socialministeren bestemmer endvidere, hvor anstalterne skal ligge, og hvilket område hver enkelt anstalt skal omfatte. Pligten til at oprette en anstalt påhviler derimod de amter (amtskommuner og købstæder), for hvilke anstalten er bestemt. Også her kan overenskomst om indretning af fælles anstalt afsluttes af flere amter.

Den direkte forsorg for dem, der anbringes på arbejdsanstalterne overtages efter forsorgslovens § 71 af amtet (amtskommunen og amtets købstæder i forening). Udgifterne ved driften af anstalterne fordeles efter folketal på amtsråds kredsen og de i forbindelse med denne stående købstæder. I København afholdes udgiften af stadens kasse. Udgifterne ved driften af tvangsarbejdsanstalterne fordeles efter § 74 ligeledes efter folketal på vedkommende amtskommuner og købstadskommuner.

Den 31. december 1958 var antallet af arbejdsanstalter 23, og disse anstalters samlede driftsudgifter var i 1957/58 6,6 millioner kr.

For ophold på anstalterne fastsætter socialministeriet takster efter forsorgslovens

§ 43, stk. 2, jfr. senest cirkulære af 10. april 1958, hvorefter der for arbejdsanstalten Sundholm gælder en takst på 11 kr. pr. dag og på de andre anstalter 6 kr. pr. dag; på sygeafdelinger er taksten 1,50 kr. højere.

Disse takster betales til anstalten af den kommune, for hvis regning den indlagte forsørges. Resten af anstaltens driftsudgifter fordeles i henhold til forsorgslovens § 71 efter folketal. Den takstmæssige betaling konteres af den indlæggende kommune som hjælp til den indlagte, og kommunen anmelder denne udgift til refusion efter de sædvanlige regler for refusion af offentlig hjælp, d. v. s., at den normalt modtager 3/10 fra den fælleskommunale udligningsfond (staten), medens 4/10 fordeles på alle landets kommuner gennem det mellemkommunale refusionsforbund, og 3/10 bæres af kommunen selv (eventuelt den retlige opholdskommune).

Taksterne dækker kun en mindre del af de faktiske udgifter pr. forplejningsdag til driften af arbejdsanstalter. Eksempelvis kan nævnes, at bruttoudgiften pr. plejedag på Sundholm i 1957/58 var 42,80 kr., hvorfra går 13,91 kr., der vedrørte driftsindtægter. De tilsvarende beløb var f. eks. for syge- og plejehjemmet i Randers 25,71 kr. og 1,04 kr., medens de for St. Dannesboe var 30,61 kr. og 16,92 kr. Den udgift, der skulle dækkes gennem takstbetaling eller som undereskud, var således for disse tre anstalter henholdsvis 28,89 kr., 24,67 kr. og 13,69 kr. De nævnte tal viser en meget betydelig forskel mellem de enkelte anstalter, da nogle af dem mere er plejehjem, og andre i højere grad har erhvervsvirksomhed. Årsagen til, at taksterne er sat lavt, er ifølge socialministeriets cirkulære nr. 99 af 11. juni 1934, at kommunerne ikke af hensyn

til de takster, de vil komme til at udrede som opholdskommuner for personer, der er egnede til indlæggelse i arbejdsanstalt, skal være utilbøjelige til at anbringe sådanne personer i arbejdsanstalt. Hertil kommer, at dette klientels geografiske tilknytning til den enkelte (indlæggende) kommune i reglen er ringe, og at det derfor kan være naturligt, at en væsentlig del af anstaltsudgifterne fordeles på hele det område, anstalten er beregnet for, medens indlæggelseskommunen kun bærer en mindre del. Taksterne afviger af disse grunde ikke meget fra det almindelige kommunehjælpsniveau, omend deres regulering i et vist omfang sker i forhold til udgiftsniveauet på anstalterne og ikke i forhold til kommunehjælpen.

B. Sammenligning med takstreglerne for alderdomshjem og plejehjem for kroniske syge.

Sammenligningsvis kan nævnes nogle af forsorgslovens regler om finansieringen af andre forsorgsinstitutioners drift:

1. For *alderdomshjem* gælder den regel, at opholdet i forhold til de indlagte træder 1 stedet for udbetaling af folkepension. For dette ophold fastsættes der betalingstakster, der af den indlæggende kommune konteres som folkepensionsudgift for pågældende beboer, en udgift, der refunderes kommunen på samme måde som folkepension. Taksterne udgør for tiden for kommunale alderdomshjem 12,50 kr., 10,50 kr. og 9,50 kr. i hver af de 3 kommunegrupper (hovedstaden, byerne, landet). Ved takstfastsættelsen er tilsigtet en dækning på ca. 80-85 % af gennemsnitsudgifterne. På sygeafdelinger er taksten i reglen 3,25 kr. højere. Udover taksten kan der efter en fra regnskabsåret 1957/58 indført regel ved refusionsberegningen medtages et beløb, svarende til 2/3 af udgiften pr. forplejningsdag til forrentning og amortisation, dog med fradrag af 1 kr. pr. dag, og af det herefter fremkomne beløb kan højst lægges 2 kr. til taksten.

Resten af driftsudgifterne bæres af den kommune (de kommuner), der ejer hjemmet, og der ydes ingen refusion heraf. Tak-

sternes betydning er således, at de afgør, hvor stor en del af driftsudgifterne der refunderes kommunen ligesom folkepension, og hvor stor en del kommunen selv skal bære.

2. For *plejehjem* for kronisk syge gælder med hensyn til takstbetaling lignende regler. Taksterne udgør for tiden 12,50-18,00 kr. pr. dag, og der kan hertil som for alderdomshjemmene lægges et beløb vedrørende kapitaludgifter.

Af den øvrige del af disse hjemms driftsudgifter bæres en del ved tilskud fra den fælleskommunale udligningsfond (staten), jfr. lov om offentlig forsorg § 73, stk. 2, medens resten fordeles på de indlæggende kommuner i forhold til antal forplejningsdage, dog at 1/4 af denne udgift bæres af amtskommunen, hvis indlæggelse sker fra en landkommune.

C. Kritik af de gældende regler.

Såvel over for socialministeriet som i udvalget er der fremført kritik mod den ordning, hvorefter den takstmæssige betaling for arbejdsanstalterne kun dækker en mindre del af driftsudgifterne. Det er gjort gældende, at den forudsætning, at de enkelte anstalter i det væsentlige forsørger personer fra det område, for hvilket anstalten er bestemt, ikke længere holder stik, og at det heller ikke længere er rimeligt, at det er de kommuner, hvor trangen til anstaltsforsorg konstateres, der skal bære opholdskommuneandelen af den takstmæssige betaling. Man har herved peget på, at den betydelige del af arbejdsanstaltsklientellet, der vagabonderer, sjældent melder sig til anstaltsforsorg på det sted, hvor deres trang opstår, men i stedet vandrer videre til en arbejdsanstalt, eventuelt til en særlig foretrukket anstalt og først der melder sig til en kommune. Selv om en trang er opstået under deres rejse, konstateres denne trang derfor som regel først i den kommune, hvor anstalten findes, og denne kommune kommer således til at bære opholdskommuneforpligtelsen i langt flere tilfælde, end det er naturligt på grund af personernes tilknytning til kommunen.

Dette forhold har fået øget betydning,

efterhånden som der forskellige steder er nedlagt arbejdsanstalter. Herved er klientellet blevet koncentreret i stadig færre anstalter, og de kommuner, hvor disse anstalter er beliggende, er derfor efterhånden kommet til at bære opholdskommuneforpligtelser for stadig flere. Selv om der ved nedlæggelse af en anstalt træffes aftale om, at personer fra denne anstalts område fremtidig skal indlægges på en anden anstalt, vil dette ikke altid medføre, at den nedlagte anstalts klientel nu kommer på denne anden anstalt, idet de pågældende under deres vandring ofte følger veje, der fører dem til helt andre anstalter.

Som eksempel på disse forhold er nævnt, at en undersøgelse for nogle år siden viste, at kun ca. 40 pct. af de indlagte i Århus arbejdsanstalt havde tilknytning til Århus kommune før deres anbringelse, skønt ca. 90 pct. af dem formelt fremtrådte som indlagt fra Århus kommune. En nylig foretagen opgørelse synes at vise, at den andel af indlagte, der har tilknytning til Århus kommune, nu er faldet til mellem 15 og 20 pct., en forandring, der formodes at være en virkning af bl. a. nedlæggelsen af arbejdsanstalten i Randers. I forbindelse hermed er henvist til klientelundersøgelsens afsnit »Seneste geografiske miljø« (side 79-81), hvoraf det fremgår, at der ikke synes at være nogen nærmere forbindelse mellem anstaltskommune og tidligere geografiske miljø, bortset fra de personer, der er anbragt på Sundholm.

Udover disse forhold er det kritiseret, at socialministeriets hidtidige principper for fastsættelse af taksterne ikke giver anstalterne nogen særlig dækning for deres udgifter til forrentning og amortisation, og at der således ikke er noget incitament til, at anstalterne lader gennemføre ønskelige forbedringer af bygninger m. v.

Kritikken af de nuværende forhold går med andre ord ud på, at de gældende regler ikke slår til, efter at arbejdsanstalterne i højere grad er blevet landsdelsanstalter, idet det er enkelte kommuner, som i særlig høj grad er kommet til at bære byrden ved anbringelse i anstalterne. Endvidere går kritikken ud på, at socialministeriets retningslinier for fastsættelse af taksterne ikke i tilstrækkelig grad begunstiger ønskelige forbedringer af bygninger m. v.

D. Udvalgets forslag om finansieringen.

En radikal løsning af de problemer, der er omtalt i forrige afsnit, kunne opnås ved, at hele udgiften ved anstalternes drift overtages af statskassen eller ved, at udgifterne pålignes alle landets kommuner gennem det mellemkommunale refusionsforbund.

Da anstalterne imidlertid fremdeles forudsættes oprettet og drevet af lokale myndigheder, og de fremdeles skal være beregnet på afgrænsede geografiske områder, er en sådan løsning næppe ønskelig. Man ville ved at fritage de lokale organer for risikoen for et driftsunderskud fjerne et af de momenter, der kan fremme en økonomisk rigtig administration, og en regel som den nævnte ville derfor i det mindste forudsætte et meget væsentligt indseende fra statens side.

Udvalget mener derfor, at man fortsat bør lade det område, for hvilket anstalten er bestemt, og hvis lokale myndigheder forestår dens administration, bære et eventuelt underskud ved driften.

Man nærer derimod ingen betænkelighed ved en ordning, hvorefter taksterne sættes væsentligt nærmere ved de faktiske driftsudgifter, således at det underskud, der skal fordeles på områdets kommuner, formindskes. En sådan takstændring ville for så vidt angår denne udgiftsfordeling modvirke de uheldige følger af, at anstalterne i stigende grad er blevet landsdelsanstalter.

En væsentlig takstforhøjelse vil imidlertid forøge de uheldige virkninger for de kommuner, der efter de gældende regler skal afholde taksten, jfr. f. eks. de oplysninger, der foran i afsnit C er givet om forholdene for arbejdsanstalten i Århus.

På den anden side kan man ikke af hensyn til de indlæggende kommuner ned sætte eller ophæve takstbetalingen, da man herved blot ville forøge ulemperne for områdets kommuner ved den nuværende underskudsfordeling, jfr. også herved det i afsnit C nævnte.

Det vil derfor være rimeligt at opnå en lempelse for de indlæggende kommuner ved at forøge den andel af takstudgiften, der refunderes disse kommuner fra staten og det mellemkommunale refusionsforbund

(som nævnt i afsnit A udgør denne andel nu ialt 7/10).

En sådan ændring er næppe urimelig, da der i væsentlig grad er tale om et klientel uden større tilknytning til en bestemt kommune, og udvalget foreslår derfor, at *hele den udgift*, der nu bogføres som en hjælp til pågældende, *fremtidig fordeles på hele landet*. Der er næppe ulemper knyttet hertil i form af, at dette skulle friste til flere indlæggelser end iøvrigt velbegrundet. Efter dette forslag skal derfor udover de nu refunderede beløb også opholdskommunens andel af takstbetalingen fremtidig refunderes. Da der er tale om en kommunal udgift, bør refusionen afholdes af det mellemkommunale refusionsforbund, d. v. s., at der herigennem på alle landets kommuner fordeles 7/10, medens 3/10 af udgiften fortsat bæres af statskassen.

Af praktiske grunde foreslås anstaltens krav om takstbetalingen fremsat ikke over for de indlæggende kommuner, men direkte over for socialministeriet, der herefter må fordele udgiften efter den angivne regel.

En sådan regel, hvorefter de indlæggende kommuner ikke længere skal bære nogen del af takstbetalingen, vil gøre **det** muligt at forhøje taksterne i det omfang, dette er motiveret med hensynet til en rimelig fordeling af driftsunderskuddet, og som foran nævnt begrunder udviklingen i retning mod landsdelsanstalter, at taksten fastsættes højere end **hidtil**.

Herudover kan der rejses spørgsmål om særlige højere takster eller andre lempelser for anstalter med betydelige udgifter til forrentning og afskrivning af udgifter til investeringer, idet man herigennem i særlig grad kan fremme en ønskelig modernisering af anstaltens ydre rammer.

Tilsvarende spørgsmål kan rejses for anstalter, hvortil der knyttes særligt behandlingspersonale m. m. efter forslaget side 41-42.

Udvalget foreslår under hensyn til samtlige foreliggende forhold, at man forlader det hidtidige grundsynspunkt, at taksterne skal være lave (og nogenlunde af samme størrelse som den normale kommunehjælp), således at man i stedet tilstræber at give dækning for en rimelig del af de faktiske

udgifter, ligesom det gøres for alderdomshjem.

Da der som nævnt side 52 er ret stor forskel på de enkelte anstalters gennemsnitsudgift, bl. a. fordi dette beløb ikke alene afhænger af sædvanlige institutionsudgifter, men også af anstaltens erhvervsindtægter, vil ikke alle anstalter få en rimelig dækning af deres udgifter ved en almindelig takstforhøjelse, selv om denne måtte blive suppleret med en regel om en højere takst af hensyn til forrentning og afskrivning af fremtidige investeringer, således som for alderdomshjem m. m. (jfr. side 53). Udvalget foreslår derfor, at taksterne fremtidig *fastsættes individuelt* for hver enkelt anstalt med hensyntagen til dens specielle forhold. Dette vil være praktisk muligt, da der kun findes ret få arbejdsanstalter. Der må ved denne takstfastsættelse tages hensyn til anstaltens *bygningssætsige udgifter*, herunder til forrentning og afskrivning af forud godkendte investeringer, d. v. s. alene til de fremtidige, dog eventuelt med mulighed for, at man medregner udgifter til forbedringer foretaget f. eks. siden 1945. I al fald en vis del af driftsudgifterne må altid bæres af områdets kommuner som driftsunderskud for at give passende baggrund for en økonomisk administration fra de lokale myndigheders side, men udvalget finder det rimeligt, at denne andel søges formindsket mest muligt. Under hensyn til det foran side 54 nævnte om, at arbejdsanstaltens lokale tilknytning er formindsket væsentligt, bør taksterne dække en større andel af udgifterne end for alderdomshjemmene, hvis lokale tilknytning er stor. *Taksterne bør derfor dække f. eks. ca. 90 pct. af udgifterne*, medens resten som underskud fordeles på områdets kommuner.

Særlige problemer foreligger som nævnt for anstalter, hvortil der efter forslaget side 41-42 knyttes *behandlingspersonale* og for de anstalter, hvorpå der indrettes *lukkede afdelinger*. På disse anstalter vil blive indlagt personer fra et område, der omfatter flere anstalters sædvanlige områder. Tillige vil der blive tale om særlige udgifter til behandlings- og bevogtningspersonale m. m. I disse udgifter bør deltage alle kommuner i den del af landet, hvorfra indlæggelse på

disse anstalter finder sted. En løsning af problemet ved en fordeling på disse større områder af hver anstalts særlige udgifter ved de nævnte foranstaltninger vil imidlertid være upraktisk, og da der som nævnt alene bliver tale om formentlig et par anstalter i hele landet, vil det være naturligt at fordele disse særlige udgifter på hele landet. En sådan ordning ville også være i overensstemmelse med de regler, der gælder inden for børneforsorgen om særlige behandlingsudgifter m. m., hvilke udgifter afholdes af statskassen.

Det foreslås derfor, at *staten afholder de nævnte særlige udgifter, herunder også udgifter til forrentning og afskrivning af forud godkendte investeringer i bygninger m. v.* (efter nærmere aftale med de kommuner, der ejer disse anstalter). Der må

dog forbeholdes socialministeren mulighed for - hvis det skønnes ønskeligt - i stedet at bruge den fremgangsmåde, at der fastsættes en særlig takst for hver af disse anstalter for indlæggelse i de særlige afdelinger således, at denne takst dækker hele udgiften ved opholdet og dermed efter den foran foreslåede almindelige regel bæres af staten og det mellemkommunale refusionsforbund.

De kommunale repræsentanter i udvalget har tiltrådt de foran omtalte forslag, men kun under den forudsætning, at taksterne fastsættes individuelt for hver anstalt og så nær den faktiske driftsudgift som muligt.

Forslag til lovændringer i overensstemmelse med foranstående findes i kapitel 12.

Forslag til regler om indlæggelse.

A. Oversigt over de gældende regler om indlæggelse i arbejdsanstalt.

I udvalgets første betænkning omtales forsorgslovens regler om oprettelse og benyttelse af arbejdsanstalterne (side 31 ff.). Reglerne om indlæggelse i anstalterne omtales desuden i klientelundersøgelsen (side 26 ff.).

Siden den første betænkning blev udarbejdet, og klientelundersøgelsen blev foretaget, er der, som det også er nævnt i denne, gennemført en del ændringer i reglerne om indlæggelse (ved lov nr. 33 af 25. februar 1953). De herefter gældende bestemmelser er i deres helhed aftrykt i bilag 1 til betænkningen. I korthed er der tale om følgende regler:

1. Forsorgslovens § 30, stk. 1 og 3, hvorefter der til *personer, der ikke eger sig til understøttelse i hjemmet*, kan nægtes hjælp i anden form end indlæggelse på forsørgelsesanstalt (arbejdsanstalt).

2. Forsorgslovens § 30, stk. 4, om anbringelse bl. a. i en forsørgelsesanstalts sygeafdeling af en personlig understøttet, når der er tale om et *sygdomstilfælde*. Som betingelse for at *gennemtvinge* sådan indlæggelse, skal det ifølge § 45, stk. 3, ved lægeerklæring godtgøres, at pågældende er *i en abnorm sindstilstand, og at det ville være til åbenbar ulempe for ham selv*, om indlæggelse ikke fandt sted.

3. Forsorgslovens § 200, stk. 3, om midlertidig indlæggelse af en *bidragsskyldig* i en arbejdsanstalt, *når udvalget indstiller, at afsoning skal ske*, og det skønnes nødvendigt at sikre sig hans tilstedeværelse.

4. Forsorgslovens § 311, stk. 3 og § 313, stk. 4, om indlæggelse i arbejdsanstalt af *forsømmelige forsørgere*, der har unddraget sig efter evne at fyldestgøre deres forsørgerpligt, således at der må ydes offentlig hjælp.

5. Forsorgslovens § 316-317 om indlæggelse i arbejdsanstalt (eventuelt tvangsarbejdsanstalt) i visse tilfælde, når der er tale om *alkoholister*, som ikke kan klare sig uden hjælp, eller til hvis familie der må ydes hjælp på grund af forsørgerens drikfældighed.

6. Forsorgslovens § 321 om indlæggelse i arbejdsanstalt af *erhvervs- og subsistensløse*. Som erhvervs- og subsistensløse kan kun betragtes personer, som i længere tid har været og ved forsørgens begyndelse stadig er uden arbejde og ude af stand til ved egen hjælp at skaffe sig sådant, er uden fast bopæl og mangler tilholdssted hos familie eller andre pårørende i den kommune, hvis sociale udvalg må tage sig af dem.

7. Forsorgslovens § 322 om indlæggelse i arbejdsanstalt af erhvervs- og subsistensløse *prostituerede kvinder*.

I de under 1. nævnte tilfælde er fremgangsmåden normalt, at udvalget afslår at yde kontant hjælp og i stedet tilbyder indlæggelse i arbejdsanstalt. I de andre tilfælde kan *politiets bistand* kræves til anbringelse, når det er nødvendigt, for så vidt angår de under 2. nævnte tilfælde, dog med den der angivne begrænsning i § 45, stk. 3.

Med hensyn til indlæggelse i *tvangsarbejdsanstalt* foreligger den foran under 5. nævnte mulighed for indlæggelsen efter forsorgslovens §§ 316-17, men herudover er der i forsorgslovens § 43, stk. 2, hjemmel til at fastsætte *reglem en* tsbestemmelser om, at personer, der allerede er indlagt i bl. a. arbejdsanstalt, kan hensættes til tvangsarbejde som en disciplinær foranstaltning.

Klientelundersøgelsen omfatter udover

de tilfælde, som falder ind under 1-7 foran, enkelte undersøgte, som var anbragt efter nedennævnte *regler, der gjaldt dengang, men nu er ophævet* ved loven af 25. februar 1953:

8. Forsorgslovens §§ 207 og 218 (forsømmelige bidragsskyldige).

9. Forsorgslovens §§ 312, stk. 2, og 314 samt til dels § 313, stk. 4 (forsømmelige forsørgere).

10. Forsorgslovens § 318 (personer straffet for betleri eller løsgænger).

11. Forsorgslovens § 319 (de samme personer som ifølge § 318, når der er tale om professionelle vagabonder, som i de senere år gentagne gange er straffet for betleri eller løsgænger i grovere former).

12. Forsorgslovens § 320 (personer, der iøvrigt er blevet straffet, og som fængselsmyndighederne skønner ikke vil eller ikke evner at forsørge sig selv).

Det fremgår af klientelundersøgelsen, at de fleste af de undersøgte personer var anbragt i henhold til forsorgslovens § 321 (155 af de 210 mænd, som var anbragt i henhold til forsorgsloven, og 44 kvinder af ialt 66 kvinder). 27 af de 210 mænd var anbragt i henhold til § 30, 18 i henhold til de nu ophævede §§ 318-320, og resten fordelte sig med nogle få på hver af de øvrige paragraffer. Af kvinderne var 10 anbragt efter § 30, og 11 efter § 318 (i disse tal bortses fra det særegne klientel på Set. Jørgens Stiftelse i Aalborg, jfr. side 20).

Af de 61 førstegangsanbragte havde 34 pct. selv meldt sig, 36 pct. var anbragt på foranledning af de sociale udvalg og Københavns magistrat, medens 30 pct. var anbragt på politiets foranledning.

B. Domstolsprøvelse.

Som nævnt i kapitel 1 er der ved lov nr. 176 af 11. juni 1954 om ændring i lov om offentlig forsorg og lov nr. 173 af samme dato om ændringer i retsplejeloven (nyt kapitel 43a) i overensstemmelse med grundlovens § 71, stk. 6, gennemført regler om domstolsprøvelse af beslutninger om anbringelse på arbejdsanstalt m. v. i medfør

af de ovenfor nævnte regler, jfr. for så vidt angår forsorgsloven denne lovs § 52. Det var i forsorgsloven bestemt, at forslag til revision af disse regler skulle forelægges folketinget i folketingsåret 1958/59. Ved lov nr. 182 af 7. juni 1958 er denne revisionsbestemmelse ophævet, således at ordningen nu er blevet gjort permanent.

Udvalget anser herefter spørgsmålet om formen for domstolsprøvelsen på det heromhandlede område for løst, ialtfald indtil videre, og kommer derfor ikke i nærværende betænkning ind på spørgsmålet.

Ved gennemgangen af de enkelte bestemmelser vil man derimod omtale domstolspraksis i det omfang, denne måtte belyse spørgsmålet om behov for ændringer i de materielle regler om indlæggelsesgrundlaget.

C. Udvalgets overvejelser.

1. Reglerne om henvisning til unstatsforsorg og indlæggelse af personligt understøttede i sygdomstilfælde (§ 30, jfr. § 45).

Reglerne i § 30, stk. 1-3, anvendes jævnligt i praksis, jfr. udvalgets første betænkning (side 100 og 102). § 30, stk. 4, jfr. § 45, er et nødvendigt supplement. Reglen i § 45, stk. 3, 2. pkt. er udformet på grundlag af udvalgets første betænkning og har virket tilfredsstillende. Der henvises om § 30 i det hele til udvalgets første betænkning, kapitel 9 og 10.

Der er efter udvalgets opfattelse ikke anledning til nye ændringer i disse bestemmelser.

2. Forsømmelige bidragsskyldige og forsørgere (§§ 200, stk. 3, 311 og 313).

Ved lov nr. 33 af 25. februar 1953 blev bl. a. de hidtidige bestemmelser om anbringelse på tvangsarbejdsanstalt af forsømmelige bidragsskyldige og forsørgere i forsorgslovens §§ 207 og 218, 312 og 314 ophævet. Ved den pågældende lovændring, der skete for at bringe forsorgsloven i overensstemmelse med Europarådets konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder¹⁾ afskaffedes de mere pønalt prægede sanktio-

1) Om baggrunden for lovændringen henvises til udvalgets første betænkning side 177 ff og side 183 f samt bemærkninger til lovforslaget rigsdagstidende 1952/53, tillæg A.

ner i forsorsloven mod forsømmelige bidragsskyldige og forsørgere, således at de regler om anstaltsanbringelse af det pågældende klientel, der er blevet tilbage, d. v. s. §§ 200, stk. 3, 311 og 313, alene tilsigter at sikre opfyldelsen af forsørgelses- eller bidragspligten, som det er hjemlet ved den europæiske konventions art. 5, stk. 1 b.

Efter at der ved denne lovændring og indførelsen af reglerne om domstolsprøvelse ved lovændringerne af 11. juni 1954 er gjort op med de omtalte bestemmelser ud fra menneskerettigheds- og retsbeskyttelses-synspunkter, er spørgsmålet alene, om de nugældende regler kan anses for at være hensigtsmæssige til opfyldelse af formålet — sikring af forsørgelsespligtens og bidragspligtens opfyldelse - og om der eventuelt trænges til en klaring af bestemmelserne for at lette fortolkningen.

3. Særlige bemærkninger om forsømmelige bidragsskyldige (§ 200, stk. 3, jfr. § 2114).

Ifølge disse bestemmelser er det sociale udvalg, i tilfælde hvor det indstiller, at afsoning af et forskudsvis udbetalt bidrag skal ske, berettiget til, om fornødent ved politiets bistand, at sikre sig den bidragsskyldiges tilstedeværelse og kan, hvis det skønnes nødvendigt, lade ham midlertidigt indlægge i en arbejdsanstalt, dog kun for så vidt den bidragsskyldiges tidligere forhold som sådan lader befrygte, at han vil søge at unddrage sig betaling eller afsoning ved at forlade kommunen. Ifølge forsorslovens § 14 finder reglen også anvendelse på bidrag pålagt i henhold til lovens §§ 7-13.

De pågældende bestemmelser anvendes ikke særlig hyppigt, men udvalget anser dem dog for at være nødvendige som supplement til afsoningsreglerne.

Den tid, hvori vedkommende hensidder på arbejdsanstalt, fradrages som hovedregel ikke i afsoningstiden, såfremt overøvrigheden afsiger afsoningsdekret.

Da anstaltsanbringelse efter § 200, stk. 3, forudsætter, at der som følge af pågældendes tidligere forhold er begrundet frygt for, at han vil unddrage sig betalingen, og anstaltsanbringelse således ikke behøver at begrundes med dadelværdigt forhold under selve sagen, men har karakter af en præventiv foranstaltning, forekommer det udvalget rimeligt, at der i disse tilfælde gives

den myndighed, der træffer bestemmelse om afsoningen, adgang til at bestemme en tilsvarende afkortning af afsoningstiden.

En sådan regel ville have et vist forbillende i reglen i straffelovens § 86, hvori det bestemmes, at hvis den skyldige har været underkastet varetægtsfængsel, der ikke kan tilskrives hans eget forhold under sagen, bliver det i dommen at bestemme, at en nærmere fastsat del af den idømte straf eller hele denne dermed skal anses for udstået. Der bør dog ikke efter udvalgets mening fastsættes en obligatorisk afkortningsregel, men blot gives en adgang til at kunne bestemme, at en passende del af anstalts-tiden afkortes i afsoningstiden, dog højst med et antal dage svarende til anstaltsopholdets længde.

En bestemmelse som foreslået foran hører imidlertid systematisk hjemme i lov nr. 133 af 7. maj 1937 om inddrivelse og sikring af underholdsbidrag, f. eks. i denne lovs § 13, der fastsætter regler om afsoningstiden; ændringer i inddrivelsesreglerne er for tiden genstand for overvejelser i et udvalg under justitsministeriet, og udvalget har derfor ikke udarbejdet forslag til en lovændring, men man foreslår, at socialministeriet henleder justitsministeriets opmærksomhed på det ønskelige i, at bestemmelsen gennemføres.

4. Særlige bemærkninger om forsømmelige forsørgere (§§311-313).

a. Nugældende regler.

Efter at reglerne om anbringelse på tvangsarbejdsanstalt af forsømmelige forsørgere i §§ 312 og 314 er blevet ophævet i 1953, er der i kapitel XXV kun §§ 311 og 313 tilbage som hjemmel til anstaltsanbringelse af forsømmelige forsørgere. Anstaltsanbringelse kræver i disse tilfælde en frudgående bidragspålægelse. De pågældende regler danner et supplement til forsorslovens almindelige bidrags- og afsoningsbestemmelser i §§ 7-14.

§ 311, der omhandler tilfælde, hvor en forsørger ikke lever sammen med sin familie, giver hjemmel for, at det sociale udvalg kan pålægge bidrag i tiden, indtil overøvrighedens endelige bidragsafgørelse foreligger, og som tvangsmiddel til opfyldelse af denne foreløbige bidragspligt indsætte pågældende på arbejdsanstalt.

§ 313, der omhandler *samlevende* ægtefæller, giver ligeledes hjemmel for en foreløbig bidragsansættelse ved udvalget, indtil det er klarlagt, om samlivet bliver ophævet eller ej, og derefter hjemmel til at gennemtvinge *både den foreløbige* bidragsansættelse og *de endelige* bidrag, der eventuelt pålægges efter § 9, stk. 1, eller § 10 ved anbringelse på arbejdsanstalt, dog inden for en maksimaltid af 3 måneder.

De pågældende bestemmelser har kun et begrænset anvendelsesområde og er yderligere af kommunerne fundet vanskelige at praktisere, hvorfor de også ret sjældent er blevet anvendt.¹⁾

I socialministeriets cirkulære nr. 24 af 25. februar 1953 udtales følgende:

»I forbindelse med ændringen af reglerne om tvangsanbringelse af forsømmelige forsørgere henleder man opmærksomheden på, at der, når det drejer sig om samlevende ægtefæller, jfr. § 313, vil være at pålægge bidrag i henhold til § 7, stk. 1. Ved bidragspåleggelse efter denne bestemmelse vil der ikke alene være at tage hensyn til pågældendes økonomiske forhold (kår), men også til hans vandel og andre omstændigheder, der herved egner sig til at tages i betragtning, derunder omfanget af den hjælp det offentlige må yde. Som følge heraf vil bidragspåleggelse også kunne anvendes efter et skøn over erhvervsevnen over for personer, der vinddrager sig deres forsørgerpligt ved ikke at udfolde tilstrækkelige bestræbelser for at udnytte foreliggende arbejdsmuligheder.«

Der skulle herefter være mulighed for at skride ind efter § 313 i de tilfælde, hvor forsørgeren ikke har nogen aktuel betalingsevne, således at bidragspligten ikke kan gøres effektiv, men hvor dette må tilregnes hans egne forhold.

b. Forholdet til bidragsreglerne.

Det er nærliggende at rejse det spørgsmål, om der efter den i 1953 gennemførte ændring og indskrænkning i anvendelsen af de i kapitel XXV omhandlede sanktioner overhovedet er noget reelt behov for at op-

retholde disse særbestemmelser ved siden af de almindelige bidragsregler. Hvis de blev ophævet, ville udvalgene fortsat have hjemmel til at beslutte bidragspåleggelse efter § 7, stk. 1, jfr. § 9, stk. 1, nr. 1, hvor samlivet ikke ophæves, jfr. § 313, stk. 2. Betales bidragene ikke, kan pågældende indsættes til afsoning, jfr. § 14, sammenholdt med § 200, stk. 2, og udvalget kan, når det har indstillet til afsoning, om fornødent sikre sig hans person ved indlæggelse på arbejdsanstalt efter reglerne i § 200, stk. 3, jfr. herom foran side 59.

Imidlertid er denne fremgangsmåde mere omstændelig og tidskrævende end foranstaltninger efter § 313, idet afsoning skal besluttes af en anden myndighed, nemlig politimesteren, og afsoningssag først kan rejses, når anden inddrivelse (udpantning og lønindeholdelse) har vist sig eller skønnes uanvendelig. §§ 311-313 giver således de sociale udvalg en mulighed for at gribe tidligere ind over for forsømmelige forsørgere end efter de øvrige bidragsbestemmelser, og man kan efter nærværende udvalgs opfattelse derfor ikke se bort fra, at bestemmelserne kan have værdi dels ved at virke alment præventivt, dels derved, at i enkelte tilfælde en hurtig indgriben måske kan tjene til at hjælpe familien på ret køl og eventuelt overflødiggøre en senere afsoningssag.

Udvalget mener derfor ikke, at det vil være rigtigt at stille forslag om disse bestemmelsers ophævelse. På den anden side finder man heller ikke tilstrækkelig grund til at foreslå nogen skærpelse af reglerne gående ud på at ophæve kravene om forudgående bidragspåleggelse og om løsladelse, når bidragene er betalt, idet der må antages at være gjort op med dette spørgsmål ved lovændringen af 1953.²⁾

c. Straffelovens regler om forsømmelige forsørgere.

Foruden i forsørgsloven er der i straffeloven hjemmel til indgreb over for forsømmelige forsørgere eller bidragskyldige, og man kunne derfor rejse det spørgsmål, om man snarere end at opretholde de nugæl-

1) Om anvendelsen af §§ 311-13 fremgår det af udvalgets første betænkning (side 94 ff), at de kun er anvendt i få tilfælde årlig, i 1950-51 ialt 10 tilfælde, medens den nu ophævede § 314 s. å. blev anvendt i 37 tilfælde. I hele perioden 1934-51 varierede det samlede antal årlige indlæggelser efter §§ 311-14 fra 23-124. Om anvendelsen af de nugældende regler findes der ikke nyere statistik, men det fremgår af domspraksis, at de ialtfald lejlighedsvis anvendes, jfr. nedenfor.

2) Om udvalgets syn på forholdet mellem Europakonventioner om menneskerettighederne og de dagældende regler i §§ 313-14 henvises til udvalgets første betænkning, side 177.

dende bestemmelser i §§ 311-313 burde gå ind for en skærpelse og effektivisering af straffelovens regler.

Straffelovens regler findes i lovens §§ 198 og 213.

Straffelovens § 198 om løsgængerer forudsætter, at den pågældende er arbejdsfør, og at forsømmelsen skyldes vanemæssig lediggang; der kræves derhos forudgående advarsel og gentagen forseelse inden 1 år efter denne. Denne bestemmelse, der praktisk talt ikke anvendes, vil således ikke kunne løse problemet om sanktioner mod forsømmelige forsørgere på mere end et begrænset område.

Straffelovens § 213, hvortil der henvises i forsørgslovens afsnit II (Børneværn) kapitel XIV, fastsætter straf af fængsel indtil 2 år for den, der ved vanrøgt eller nedværdigende behandling krænker bl. a. sin ægtefælle eller si): barn, eller som ved modvilligt at unddrage sig sin forsørgelses- eller bidragspligt over for nogen af de nævnte personer udsætter dem for nød. Denne bestemmelse, der undertiden, omend sjældent, anvendes i praksis¹⁾, er i det hele af begrænset rækkevidde. Den forudsætter i almindelighed, at den ene ægtefælle i retten vidner mod den anden, hvilket ofte vil betyde, at sagen falder på grund af mangel på bevis.

Udvalget mener, at en fremgangsmåde, hvorefter man i stedet for at opretholde forsørgslovens §§ 311-313 skærpede de omtalte bestemmelser i straffeloven, vil frembyde overvejende betænkeligheder, idet der let vil kunne slås mere i stykker for familierne herved end ved foranstaltninger i henhold til forsørgsloven, da en dom efter straffelovens § 213 stempler den pågældende som en straffet person med alle deraf flydende følger. Den praksis, anklagemyndigheden og domstolene har fulgt, er utvivlsomt præget af de betænkeligheder, der således i almindelighed gør sig gældende ved anvendelse af straf i disse forhold; der er næppe større udsigt til, at strafferegler med udsigt til gunstigt resultat kan bringes til anvendelse i mere udstrakt grad på dette område.

På den anden side anser man det for at være af værdi, at der opretholdes regler i

straffeloven om indgreb mod de mere graverende tilfælde af forsømmelse og vanrøgt i familieforhold.

d. Spørgsmål om en ændret affattelse af kapitel XXV (§§ 311-313).

Man kunne rejse det spørgsmål, om det vil være hensigtsmæssigt at samle reglerne i §§ 311-313 i en enkelt bestemmelse om forsømmelige forsørgere.

§ 311 omhandler som nævnt tilfælde, hvor forsørgeren *ikke samlever* (bor sammen) med familien; efter motiverne er der navnlig tænkt på tilfælde, hvor børn er sat i pleje, men efter bestemmelsens ordlyd må den også omfatte hjælp til forladte ægtefæller. Bestemmelsen har været anvendt ialt 13 gange i årene 1947-51.

Der er næppe i disse tilfælde samme behov for et supplement til bidrags- og inddrivelsesreglerne som i tilfælde, hvor ægtefællerne bor sammen, men udvalget finder dog ikke tilstrækkelig grund til at foreslå bestemmelsen ophævet, jfr. det ovenfor om § 313 anførte.

§ 312 omhandler tilfælde af forsømmelighed over for børn og er anvendelig både over for *eneforsørgere, og hvor der er samlevende ægtefæller*. I 1953 bortfaldt den særlige hjemmel til anstaltsanbringelse i § 312, stk. 2, der havde en rent pønål karakter²⁾, og anstaltsanbringelse i tilfælde af forsømmelse af forsørgerpligt over for børn, der lever sammen med forsørgeren, vil her efter alene kunne ske, hvor der er samlevende ægtefæller, og der tillige ydes hjælp til forsørgerens ægtefælle, således at § 313 kan anvendes. Hvis en eneforsørger anbringes på arbejdsanstalt, må børneværnet imidlertid sørge for børnenes anbringelse på anden måde, og en anstaltsanbringelse af en eneforsørger kan derfor kun tænkes anvendt i extreme tilfælde.

Udvalget finder det ikke påkrævet at indføre nye regler om anbringelse på arbejdsanstalt af forsømmelige eneforsørgere, der samlever med deres børn, idet man mener, at det i disse tilfælde må være mest hensigtsmæssigt og tilstrækkeligt at gribe ind efter børneværnsreglerne, om fornødent

1) Ifølge kriminalstatistikken blev fra 2-8 personer årlig i årene 1951-54 domfældt efter § 213, både mænd og kvinder blev dømt.

2) Jfr. udvalgets første betænkning, s. 178. §312. stk. 2, anvendtes i årene 1947-51 ialt 16 gange, heraf 10 i 1949-50. Udvalgets første betænkning, s. 94.

suppleret med de almindelige bidrags- og inddrivelsesregler, samt reglen i § 200, stk. 3, og eventuelt henvisning til anstaltsforsorg efter § 30. (Hvortil kommer reglerne i straffeloven).

Ved lov nr. 192 af 7. juni 1958 om ændringen i forsorgsloven vedrørende børneforsorgens administration ophævedes den resterende del af § 312, stk. 2, om kommunehjælp til gennemførelse af tilsynsværgens råd og anvisninger m. v., idet den er erstattet af en udvidet særhjælpsbestemmelse i § 123 (om forebyggende børneforsorg). Tilbage er herefter alene § 312, stk. 1, der ikke indeholder nogen selvstændig regel, men blot en henvisning til børneforsorgsreglerne. Denne henvisning kan det måske for klarhedens skyld være rimeligt at bevare, hvis man opretholder den nugældende begrænsning af reglerne i kapitel XXV til at gælde samlevende ægtefæller og forsømmelse af forsørgerpligt over for personer, der ikke samlever med forsørgeren.

Hvis man herefter opretholder det nugældende område for anvendelsen af reglerne om anbringelse på arbejdsanstalt af forsømmelige forsørgere, synes der ikke at være afgørende fordele ved at samle disse regler i een bestemmelse.

e. Praksis efter indførelse af domstolskontrollen (herunder om kravet om klage fra hustruen og om bidragspålægning, når der ikke er aktuel arbejdsindtægt). Der har efter 1954 kun foreligget enkelte retssager om anbringelse på arbejdsanstalt efter §§ 311 og 313, og der ses ikke at have været højesteretsdomme om disse bestemmelser. Følgende sager indeholder fortolkningsbidrag:

Nykøbing Mors m. v. 3. december 1955: En familieforsørger, der havde oppebåret løbende kommunehjælp i længere perioder, havde gentagne gange fået tilbudt arbejde ved skærveslagning, hvad han nægtede at udføre, angivelig på grund af forkølelse; sidste gang arbejdede han 2 dage i september 1955 og holdt derefter op, hvorefter der udfærdigedes bidragsresolution 7. oktober 1955, og da denne ikke blev opfyldt, og han afviste forskellige arbejdstilbud, blev han indsat 27. oktober 1955 på arbejdsanstalt i henhold til § 313, stk. 4.

Anbringelsen blev ophævet med følgende begrundelse:

»Efter det under sagen foreliggende må der nu gives den frihedsberøvede medhold i, at der ikke fra hustruens side foreligger klage til det sociale udvalg eller henvendelse, der kan sidestilles hermed, om kommunehjælp under henvisning til, at den frihedsberøvede ikke efter evne bidrager forsvarligt til familien forsørgelse. Det bemærkes i denne forbindelse, at hustruen som vidne her i retten har forklaret, at hun har den opfattelse, at den frihedsberøvede har villet betale hende det nødvendige til kost og klæder, når han kunne, og når han ikke har betalt, skyldes det, at han ikke kunne få arbejde. Hun tilføjer, at hun hverken har beklaget sig til sognerådet eller til udvalget.

Som følge af det anførte findes det ikke, at forholdet omfattes af lov om offentlig forsorg § 313, og frihedsberøvelsen vil herefter efter den frihedsberøvedes påstand være at ophæve som ulovlig.«

Efter omstændighederne blev der ikke tilkendt den frihedsberøvede erstatning.

Den pågældende forsørgelsessag havde også verseret for socialministeriet, og i denne foreligger der 2 skrivelser fra amtmanden over Thisted amt til socialministeriet, hvori det bl. a. anføres: »Begrundelsen for den afsagte dom om, at frihedsberøvelsen er ulovlig, er, at der ikke fra hustruens side foreligger klage til det sociale udvalg eller henvendelse, der kan sidestilles hermed, om kommunehjælp under henvisning til, at den frihedsberøvede ikke efter evne bidrager forsvarligt til familiens underhold.«

»En bogstavelig fortolkning af § 313 må formentlig føre til dette resultat. Imidlertid kan lovgivningsmagtens mening næppe tænkes at have været således; det vil nemlig herefter ligge i *deres* magt, som man har tilset til at ramme ved bestemmelsen, de forsømmelige forsørgere, at gøre bestemmelsen ganske illusorisk, blot de selv henvender sig til det sociale udvalg og drager omsorg for, at ikke også ægtefællen gør det.

Er den af underrettsdommen givne fortolkning af § 313 rigtig, vil de sociale udvalg derefter stå ganske magtesløse over for forsømmelige forsørgere.«

Da det sociale udvalg frafaldt anke mod amtets og ministeriets ønske, henstillede amtet til ministeriet, at bestemmelsen søg-

tes ændret således, at det vil blive uden betydning, hvem af ægtefællerne, der retter henvendelse til det sociale udvalg, og sagen blev herefter afgivet til nærværende udvalg.

Han Herreders dom den 7. december 1955:

En forsøger, som af det sociale udvalg var sat i bidrag i henhold til § 7, stk. 1, jfr. § 9, stk. 1, og § 313, stk. 2 og 3, blev anbragt på arbejdsanstalt i henhold til § 313, stk. 4, da han ikke betalte de forfaldne bidrag. Pågældende var gentagne gange udeblevet fra anvist arbejde, hvorfor der var ydet hustruen hjælp.

I dommen udtalt følgende:

»Sagsøgeren ses således ikke at have haft nogen undskyldning for, at han i dagene 7.-11. november 1955, begge dage medregnet, ikke har udført det ham anviste arbejde i grusgraven, hvilket ville have sat ham i stand til at tjene det fornødne til betaling af de den 11. i måneden forfaldne bidrag. Også i de 3 arbejdsdage den 12., 14. og 15. november 1955, inden sagsøgerens indlæggelse i arbejdsanstalten, har han forsømt ved arbejde at skaffe sig indtægt til betaling af de forfaldne bidrag, skønt det havde været ham muligt at få sådant arbejde. Indlæggelsens lovlighed vil herefter være at stadfæste.«

I en dom fra januar 1957 vedrørende samme person blev en anstaltsanbringelse ophævet med følgende begrundelse:

»... Det findes ikke godtgjort, at sagsøgeren er sat i behørig kundskab om den udfærdigede bidragsresolution. Under hensyn hertil vil indlæggelsen af ham i arbejdsanstalten være at ophæve. Det bemærkes herved, at hans indsigelse om, at hans helbredstilstand i forbindelse med vejrliget har forhindret ham i at arbejde på arbejdsdagene i de sidste uger før forfaldsdagen den 28. december 1956, ikke uden videre kan forkastes.« I marts 1957 blev en anbringelse af pågældende stadfæstet. I dommen udtales følgende:

»... Den af N.N. fremsatte udtalelse om bortkomsten af den nævnte høvl findes ikke at afgive tilstrækkelig begrundelse for sagsøgerens ophør med arbejdet i grusgraven. Da udførelsen heraf ville have sat ham i stand til at betale de ham pålagte bidrag, vil indsættelsen af ham i arbejdsanstalt være at stadfæste som lovlig.« Sidstnævnte

dom stadfæstet ved Vestre Landsret den 5. juni 1957 i henhold til de anførte grunde.

Ved disse domme må den i cirkulære 1953 givne fortolkning, hvorefter § 313 også kan anvendes over for personer, hvis manglende betalingsevne skyldes *arbejdsmodvillighed*, formentlig antages at være godkendt, selv om det navnlig er i relation til betalingsevnen *efter* at bidrag er pålagt, at spørgsmålet er behandlet. I lignende retning går en dom fra Københavns amts Sdr. Birk den 2. oktober 1956. Spørgsmålet har ikke foreligget til afgørelse for højesteret.

Mere tvivlsomt er det, hvorvidt kravet om, at der skal ske *henvendelse fra ægtefællen om hjælp*, også i fremtidig praksis må antages at blive fortolket efter bogstaven. Bidragspåleggelse efter § 7, stk. 1, kræver efter denne bestemmelses ordlyd ikke en forudgående henvendelse fra ægtefællen, men blot, at den efter loven forsørgelsespligtige ikke tilbørligt opfylder sine forpligtelser, og de sædvanlige inddrivelsesmidler, herunder afsoning og midlertidig anbringelse på anstalt efter § 200, stk. 3, vil altså kunne anvendes i tilfælde, hvor der må ydes hjælp til arbejdsmodvillige personer, men hvor ægtefællen ikke selv har henvendt sig til det sociale udvalg. Det sociale udvalg står altså ikke magtesløst i disse tilfælde, men det er alene de videregående regler i § 313, der eventuelt er uanvendelige. Situationen kan vel tænkes at foreligge, dels hvor forsøgeren nok er arbejdsuvilig, men ikke unddrager familien dens del af den udbetalte hjælp, dels hvor ægtefællen, skønt hun er i trang, ikke selv vil eller tør henvende sig til det sociale udvalg. I disse tilfælde vil dette udvalg imidlertid også kunne yde naturaliehjælp eller henvisse forsøgeren til anstaltsforsorg efter § 30 og alene udbetale kontant hjælp til ægtefællen. Bemærkningerne til 1930-forslaget til forsørgslovens § 313 (forslagets § 325) tyder imidlertid ikke på, at det er tilsigtet: at give § 313 et snævrere anvendelsesområde end § 7, idet det udtales, at »paragraffen omhandler de tilfælde, hvor et ægtepar lever sammen, men hvor den ene af ægtefællerne, i almindelighed manden, ikke bidrager tilstrækkeligt til familiens underhold, således at der må ydes familien kommune-gæld.

Indtil dette (separationssagen) kan være i

orden, vil det imidlertid kunne være nødvendigt at hjælpe den forsømte ægtefælle, og udvalget kan derfor midlertidig pålægge den anden ægtefælle et ugentligt bidrag til familiens forsørgelse.«

Nærværende udvalg må dog mene, at det vil være ønskeligt at foretage sådanne ændringer, at det i overensstemmelse med det allerede i cirkulære af 25. februar 1953 udtalte *tydeliggøres, at bidragspåleggelse* kan anvendes, selv om der ikke er en *aktuel* arbejdsindtægt (jfr. foran side 60), og at § 313 kan anvendes, *uanset hvem af ægtefællerne, der søger hjælp.*

Hertil sigtende forslag henholdsvis til ændringer af forsørgslovens § 7 og om gennemførelse af en ny § 314, er optaget i lovudkastet i kapitel 12.

/. Følger af forslagene om ændring af arbejdsanstaltens struktur.

Reglerne i kapitel XXV om anbringelse på arbejdsanstalt af forsømmelige forsørgere kan ikke antages at løse spørgsmålet om disse klienters behandlingsbehov, idet disse regler ligesom afsoningsreglerne kun tager sigte på at gøre forsørgelsespligtens opfyldelse effektiv og ikke giver mulighed for at afpasse opholdets varighed ud fra behandlingsmæssige hensyn. Af klientundersøgelsen, der dog kun omfatter et begrænset antal forsømmelige forsørgere, fremgår det, at det drejer sig om ret stærkt belastede personer (jfr. side 172 ff.). En eventuel behandling må imidlertid gennemføres ad frivillighedens vej, efter omstændighederne dog måske efter henvisningsreglen i § 30 eller efter reglerne om indlæggelse af alkohollidende på anstalt, regler, der dog ikke vil være anvendelige i alle tilfælde.

Udvalgets forslag om forbedring af behandlingsmulighederne medfører derfor ingen konsekvenser for §§ 311-313.

Derimod må det erindres, at der i de gældende regler om indlæggelse i arbejdsanstalt ikke sondres mellem indlæggelse i åbne eller lukkede afdelinger, og i det omfang, hvori der er hjemmel til tvungen anbringelse, vil hensættelse derfor kunne ske på lukkede afdelinger, hvor sådanne findes på den anstalt, hvori vedkommende indlægges.

Da det i kapitel 8 foreslås, at der i fremtiden alene indrettes lukkede afdelinger på enkelte anstalter, medens alle de andre anstalter bør drives som åbne anstalter, har man fundet det rettest at indføre en udtrykkelig hjemmel i §§ 311 og 313 til, at anbringelse kan ske på lukket afdeling.

5. Alkohollidende (§§316-317).

Spørgsmålene om eventuelle ændringer i reglerne om tvungen indlæggelse af alkohollidende, jfr. forsørgslovens §§ 316-17, er omhandlet i udvalgets betænkning »Forsorgen for alkohollidende« (betænkning nr. 208) og omtales derfor ikke her.

6. Erhvervs- og subsistensløse (§§321-322).

a. Området for § 321 (begræbet erhvervs- og subsistensløs).

Af de af udvalget i 1948-51 foretagne undersøgelser fremgik det, at bestemmelsen i forsørgslovens § 321 om erhvervs- og subsistensløse er den regel, der i langt det overvejende antal tilfælde - formentlig over $\frac{3}{4}$ — anvendes som indlæggelsesgrundlag ved anbringelse på arbejdsanstalt, og at ca. $\frac{1}{3}$ af de efter § 321 indlagte var afleveret af politiet.¹⁾

Ved lov nr. 33 af 25. februar 1953 undergik § 321 forskellige redaktionelle ændringer i forbindelse med ophævelsen af reglerne i §§ 318-20 om anbringelse på anstalt efter udstået straf i visse tilfælde, og samtidig ophævedes adgangen til direkte indlæggelse på tvangsarbejdsanstalt af erhvervs- og subsistensløse, således at sådan anbringelse nu kun kan ske som disciplinærforanstaltning, jfr. forsørgslovens § 43. Ved lov nr. 176 af 11. juni 1954 om indførelse af domstolsprøvelse ved anbringelse på arbejdsanstalt m. v. blev der endvidere indføjet en mindre ændring i § 321, der gav amtet adgang til at udsætte sin afgørelse om anstaltsanbringelse, når krav om domstolsprøvelse er rejst, til der er faldet endelig dom i sagen.

Ved skrivelser af 29. december 1955 (bilag 4 og 5) anmodede udvalget politidirektøren i København og Københavns magistrat om udtalelser om disse myndigheders syn på §§ 321-22, og over de herefter ind-

1) Udvalgets forsi- betænkning kapitlerne 5 og 7, klientundersøgelsen, kapitel 2 (s. 28-32).

komne besvarelser (bilag 6 og 7, i det væsentlige dog kun aftrykt som ekstrakt af besvarelsernes udtalelser om de i dette kapitel omhandlede spørgsmål) udbad man sig i skrivelse af 20. november 1956 (bilag 8) en udtalelse fra justitsministeriet.

Af de indkomne besvarelser fremgår det, at der er enighed mellem de pågældende myndigheder om, at reglerne i § 321 bør opretholdes; dog stilles der af politidirektøren et ændringsforslag gående ud på, at der i § 321, stk. 2, indføres en udtrykkelig regel om, at erhvervs- og subsistensløse kan ind sættes på arbejdsanstalt af ordensmæssige grunde. Forslaget motiveres i politidirektørens skrivelse med, at det store antal subsistensløse sprittere på Vesterbro er til betydelig gene, og at Københavns forsørgelsesvæsen er tilbageholdende med tvangsindlæggelse på Sundholm. Det er endvidere politidirektørens ønske, at man vender tilbage til den tidligere praksis med at begære politiefterlysning af bortgæede Sundholm-alumner, når de hører til dette særlige klientel. For så vidt angår dette sidste spørgsmål har Københavns magistrats 3. afdeling i sin skrivelse af 20. oktober 1956 (bilag 7) oplyst, at man efter indførelse af reglementsændringer i 1952 har undladt at efterlyse bortgæede eller udeblevne alumner, bortset fra rømminger fra tvahgsafdelingen, men at man ikke føler sig ubetinget tilfreds med denne ordning.

Om efterlysningsspørgsmålet og senere praksis henvises iøvrigt til kapitel 8 (side 49) og til bemærkningerne nedenfor om, hvorvidt en eventuel stramning af praksis ville kræve lovændring.

Justitsministeriet har efter brevveksling med rigsadvokaten og statsadvokaten for København erklæret, at der efter justitsministeriets opfattelse ikke er tilstrækkelig anledning til at søge § 321 ændret i overensstemmelse med det af politidirektøren i København fremsatte forslag (jfr. bilag 9).

Udvalget er enig i, at reglen i § 321 om foranstaltninger mod erhvervs- og subsistensløse bør opretholdes, herunder muligheden for om fornødent at kunne iværksætte en tvangsmæssig anbringelse.

Udvalget er endvidere enig med justits-

ministeriet og anklagemyndigheden i, at en tilføjelse til § 321 som af politidirektøren foreslået ikke kan anses for påkrævet, da § 321 efter den gældende affattelse kan anses for at give den fornødne hjemmel til at tage ordensmæssige hensyn i betragtning ved afgørelsen af forsørgelsesmåden, idet det for anbringelse på arbejdsanstalt kun kræves, at pågældende skal være erhvervs- og subsistensløs som defineret i § 321, stk. 4:

»Som erhvervs- og subsistensløs kan kun en person betragtes, som

1. i længere tid har været og ved forsørgens begyndelse stadig er uden arbejde og ude af stand til ved egen hjælp at skaffe sig sådant,

2. er uden fast bopæl, og

3. mangler tilholdssted hos familie eller andre pårørende i den kommune, hvis sociale udvalg må tage sig af ham.«

Den domstolspraksis, der har foreligget vedrørende § 321 efter 1954 tyder heller ikke på, at § 321 i den nugældende affattelse har voldt tvivl om forsørgelsesmyndighedernes kompetence med hensyn til indlæggelse af erhvervs- og subsistensløse, idet de stedfundne frihedsberøvelser i henhold til § 321 i almindelighed er blevet stadfæstede af domstolene.¹⁾

Det kan således ikke antages at være nødvendigt i loven at indføre en udtrykkelig henvisning til ordensmæssige hensyn for at kunne gribe ind over for erhvervs- og subsistensløse, der er til gene for omgivelserne, og udvalget mener i det hele, at lovens definition af begrebet erhvervs- og subsistensløs bør opretholdes.

Derimod foreslås det, at socialministeriet i et cirkulære uddyber forskellige forhold vedrørende forståelsen af *begrebet fast bopæl*, navnlig med hensyn til, hvorvidt dette krav er opfyldt ved ophold på herberger. Efter udvalgets opfattelse kan det vel ikke altid udelukkes, at dette kan anerkendes, men i modsætning til den fortolkning af begrebet hjemløs, der er fastslået i den i kapitel 4 (side 24) omtalte dagsbefaling om overførelse til politiets hjælpetjeneste af anholdte hjemløse arbejdsledige mænd, bør det ikke i sig selv være nok at have ophold

1) Det kan nævnes, at der i Hjørring købstad rets dom af 25. juli 1955, hvor frihedsberøvelse efter §321 blev stadfæstet, bl.a. var henvist til, at pågældende var til gene for vejfarende og beboere i kommunen som følge af mange års misbrug af kogesprit.

i et herberg, men dette vil f. eks. være utilstrækkeligt, hvis tilknytningen kun består i et natophold, og et sådant betales nat for nat. Der må i det hele tages hensyn til opholdets varighed, pågældendes tilknytning til institutionen og dennes nærmere karakter. Ophold i »Himmel-ekspressen« vil således ikke være tilstrækkeligt¹⁾). I tvivlstilfælde bør afgørelsen først træffes efter forudgående drøftelse med pågældende institution.

Spørgsmålet om en eventuel stramning af praksis med hensyn til efterlysning gennem politiet vil heller ikke kræve lovændring, da der med hjemmel i loven kan ske efterlysning af personer, der opfylder betingelserne for tvungen tilbageholdelse. Om dette spørgsmål henvises iøvrigt til kapitel 8 (side 49-50).

b. Forelæggelse for amtet af sager om indlæggelse efter § 321.

Under udvalgets forhandlinger er der rejst spørgsmål om en *forenkling af fremgangsmåden ved indlæggelse* i henhold til § 321, når indlæggelse sker på *frivilligt* grundlag, således at beslutning om forsørgelsesmåden ikke behøver at træffes af amtet i disse tilfælde.

Et hertil sigtende udkast til ændringsforslag er optaget i kapitel 12.

En bestemmelse som den således foreslåede vil ikke betyde nogen større realitetsændring af den bestående retstilstand, men nærmest være en tydeliggørelse af redaktionel karakter, idet allerede de gældende bestemmelser i forsørgslovens § 30, stk. 1 og 3 om forsørgelsesmåden giver udvalget hjemmel til at forsørge trængende på arbejdsanstalt på frivilligt grundlag, uden at sagen behøver at forelægges for amtet. Uanset dette har udvalget - under hensyn til den i praksis anvendte fremgangsmåde - fundet det naturligt at foreslå den nye bestemmelse givet som en del af § 321. Med hensyn til sagens realitet kan iøvrigt bemærkes, at den særlige regel i § 321, stk. 3, hænger sammen med, at del: i det oprindelige forslag til forsørgsloven var bestemt i § 36, stk. 5, at op-

hold på arbejdsanstalt normalt ikke kunne strække sig over 1 måned.²⁾)

Der er endvidere rejst tvivl om, hvorvidt spørgsmål om tilbageholdelse af erhvervs- og subsistensløse skal forelægges amtmanden til afgørelse af indlæggelseskommunens sociale udvalg eller af arbejdsanstaltens bestyrelse. Efter de gældende regler er det anstaltens ledelse, der skal forelægge spørgsmålet om den fremtidige forsørgelsesmåde.

Da det er foreskrevet i § 321, stk. 3, at amtmanden skal forhandle med vedkommende myndighed, inden afgørelse træffes, altså også med vedkommende sociale udvalg, synes der ikke at være afgørende betænkeligheder ved at opretholde den nu gældende fremgangsmåde. Da det drejer sig om et klientel, der ofte vil være uden større tilknytning til vedkommende opholdskommune, kan det være hensigtsmæssigt, at anstaltsledelsen har et selvstændigt ansvar for pågældendes videre anbringelse.

Udvalget foreslår derfor ingen ændring på dette punkt.

c. Følger af forslagene om ændring af arbejdsanstalternes struktur.

For det klientel på hvilket § 321 anvendes, vil der ofte være grund til at foretage en indlæggelse af hensyn til eventuelle behandlingsmuligheder. Tillige vil det ofte være nødvendigt at foretage anbringelse i en lukket afdeling.

De i kapitel 8 foreslåede ændringer om indførelse af behandlingsprægede afdelinger og om, at der alene skal findes lukkede afdelinger på særskilte anstalter, gør det nødvendigt at foretage forskellige tilføjelser til § 321, stk. 3, jfr. de forslag, der stilles i kapitel 12.

Man har i denne forbindelse fundet det rettest at indføje en udtrykkelig hjemmel til, at en beslutning om anbringelsesmåden kan omgøres, hvis det senere under et anstaltsophold viser sig, at den indlagte vil kunne have bedre gavn af ophold på en anden arbejdsanstalt end den, hvor han i medfør af den først truffne beslutning har fået ophold. Hvis det drejer sig om frivil-

1) Domstolspraksis giver ikke sikker vejledning om dette spørgsmål, men præmisserne i dommen, UFR 1956, 1033 tyder nærmest på en lignende opfattelse; den pågældende, hvis anbringelse efter § 321 ansås lovlig, havde tilhold ved »Himmel-ekspressen«, men havde dog også haft ophold andre steder.

2) Ifølge **udvalgets** første betænkning, s. 93, udgjorde antallet af frivillige indlæggelser efter anstaltens oplysninger i årene 1947-51 ca. 1/3 af samtlige. Det må antages, at en væsentlig del af de øvrige 2/3 selv har anmodet om optagelse gennem politi eller det sociale udvalg, omend ofte, fordi de ikke har andet valg (om klientelundersøgelsen se foran side 58 og 64).

ligt indlagte, må den pågældende selv give sit samtykke til overførelse, med mindre betingelserne for tilbageholdelse er til stede, i hvilket tilfælde de almindelige regler om domstolsprøvelse m. v. finder anvendelse, jfr. forsorgslovens § 52, stk. 3. Hvis det drejer sig om ændring af en af amtmanden (kommunalbestyrelsen) truffen beslutning, må sagen påny forelægges denne myndighed med adgang til fornyet domstolsprøvelse, hvis anbringelsestiden forlænges. Om overførelse til lukket afdeling som disciplinær foranstaltning henvises til bemærkningerne om § 43 (kapitel 8, s. 46 og 47).

d. Ophævelse af § 322.

Denne bestemmelse indeholder en særregel om erhvervs- og subsistensløse prostituerede kvinder, der afleveres af *politiet* til forsørgelsesvæsenet.

Det er her foreskrevet, at udvalget, i alle tilfælde *skal* indlægge den pågældende kvinde på en *arbejdsanstalt*; udvalget kan altså ikke undlade dette, selv om der kan skaffes hende arbejde; om den fremtidige forsørgelse tager amtmanden bestemmelse efter reglerne i § 321, stk. 3.

Dog bør amtmanden, hvis hun en enkelt gang har været straffet for løsgængeri, overtrædelse af tilhold eller lignende, hurtigst muligt søge at få en *privat forening* til at tage sig af hende.

§ 322 er efter sin ordlyd uændret siden 1933, men de i 1953 gennemførte ændringer i § 321 og den i 1954 indførte domstolskontrol gælder også for frihedsberøvelse efter denne bestemmelse. Efter ophævelsen i 1953 af forsorgslovens § 318 om anbringelse på anstalt af personer efter udstået straf for løsgænger m. v., hvilken bestemmelse overvejende blev anvendt på prostituerede kvinder¹), er § 322 den eneste særbestemmelse om anbringelse på arbejdsanstalt af dette klientel.

Bestemmelsen anvendes ikke meget i praksis, men dette kan skyldes, at der ikke altid sondres mellem § 321 og § 322, jfr. herom i udvalgets første betænkning, side 98-100.

For Københavns politis vedkommende er det i politidirektørens (i kapitel 4, side 24-25

nævnte) dagsbefaling af 23. maj 1955 om politiets hjælpetjeneste foreskrevet, at hjemløse, arbejdsledige kvinder og subsistensløse kvinder, der anholdes, straks skal afgives til foranstaltning for III. politiinspektorat (sædelighedspolitiet), men afleveringen finder sted direkte til hjælpetjenesten. Hvis det iøvrigt under en afhøring konstateres, at vedkommende er hjemløs og arbejdsledig, skal hun henvises til hjælpetjenesten. I 1955 blev 12 kvinder henvist fra III. politiinspektorat: til forsorgskontoret (politidirektørens skrivelse af 27. marts 1956, jfr. bilag 6).

Politidirektøren udtaler sig iøvrigt ikke specielt om, hvorvidt der måtte være trang til ændringer i § 322.

Det samme gælder Københavns magistrat (skrivelse af 20. oktober 1956, jfr. bilag 7).

Statsadvokaten for København har udtalt, at denne særregel for prostituerede synes overflødig ved siden af § 321 og da ikke bør opretholdes. Rigsadvokaten, politimesterforeningen og justitsministeriet har erklæret intet at have imod, at bestemmelsen ophæves, jfr. bilag 9.

Da § 322 kun omfatter *erhvervs- og subsistensløse* prostituerede kvinder, vil § 321 give forsorgsmyndighederne tilstrækkelig hjemmel til at tage sig af dette klientel. § 322 giver anvisning på en vis skærpelse ved at foreskrive ubetinget anstaltsanbringelse, men bestemmelsen gælder dog kun for kvinder, der afleveres af politiet, ikke for dem, socialkontoret iøvrigt måtte komme i forbindelse med. Som begrundelse for særeglen er i bemærkningerne henvist til »disse ulykkeligt stillede kvinders særlige forhold.« Man må vel herved have tænkt sig, at det ikke kunne nytte at skaffe disse kvinder arbejde, idet de dog ville fortsætte deres levevis, men skulle der i enkelte tilfælde være en chance for at rette dem op på denne måde, er det lidt vanskeligt at forstå, hvorfor man ikke skulle kunne overlade skønnet over, hvad der skal gøres for de pågældende i første omgang til de sociale udvalg efter de regler, der gælder i § 321, stk. 1. Endvidere forekommer det at være lidt mærkeligt at indskrænke den udtrykkelige forskrift for amtmanden om at

1) Se udvalgets første betænkning, kapitel 7, side 129 ff og side 143 ff.

henvise pågældende til en privat forening til de tilfælde, hvor der ikke foreligger gentagelser. Det bør vel være således, at amtmanden frit skønner over, i hvilke tilfælde denne fremgangsmåde er egnet. Dertil kommer, at de foranstående oplysninger viser, at § 322 i praksis næsten ikke anvendes der, hvor klientellet først og fremmest findes, nemlig i København, idet politiet gennem hjælpetjenesten i reglen direkte drager omsorg for den videre behandling af disse kvinder.

I den i kapitel 6 (side 31-32) omtalte betænkning om foranstaltninger til bekæmpelse af prostitution (afgivet i 1955) findes udkast til lov om særlig forsorg til bekæmpelse af prostitution. Efter dette forslag skal der nedsættes et særligt forsorgsnævn, der under visse nærmere betingelser skal kunne iværksætte forsorgsforanstaltninger af forskellig art for kvinder, der hengiver sig til uordnet og løsagtigt levned.

De foreslåede regler er forskellige for kvinder over og under 21 år og mere vidtgående for den sidstnævnte gruppe.

Om bestemmelsen i forsorgslovens § 322 udtales det i betænkningen (side 67), at bestemmelsen vil kunne have en vis betydning for behandlingen af nogle af de mest forkomne, ældre prostituerede, og at det ville være ønskeligt, om der gennem de ændringer i forsorgslovens regler, der overvejes af nærværende udvalg, tilvejebragtes mulighed for en egnet anbringelse af visse af de ældre prostituerede, ligesom forøvrigt af visse kategorier af psykisk afvigende, prostituerede kvinder.

Vedrørende spørgsmålet om oprettelse af kvindeafdelinger skal man henvise til kapitel 3, side 20-21, og kapitel 8, side 42,

hvor det foreslås, at særskilte kvindeafdelinger indrettes i forbindelse med de anstalter, på hvilke der tænkes tilvejebragt særlige behandlingsmuligheder, der således også vil kunne modtage det i forsorgslovens § 322 omhandlede klientel. Den fornødne hjemmel til en sådan anbringelse vil følge af § 36 sammenholdt med § 321.

Under hensyn til det foran anførte, og idet bemærkes, at det kun kan være forsørgelsesvæsenets opgave at tage sig af prostituerede i trangstilfælde, finder udvalget ikke, at der er grund til at opretholde særbestemmelser i § 322 om erhvervs- og subsistensløse prostituerede kvinder. Man skal derfor foreslå, at bestemmelsen *ophæves*, således at det heromhandlede klientel omfattes af de almindelige regler om erhvervs- og subsistensløse i § 321 sammenholdt med § 36 (anstaltsformerne) og § 43 (reglementerne). Det forudsættes dog herved, at der sker en tilføjelse til § 321, stk. 3, om henvisning til en privat forening. Udkast til forslag herom er optaget i kapitel 12.

Hvis prostitutionsbetænkningens forslag om forsorgsforanstaltninger for prostituerede gennemføres, kan der yderligere blive spørgsmål om at give regler i forsorgslovens kapitel XXVII, der sikrer, at der sker den fornødne koordination af behandlingen mellem forsorgsnævnene og udvalgene.

7. Fattighjælpvirkning af hjælp til anstaltsophold m.v.

Spørgsmålet om ændringer af reglerne i §§ 310, 311, 313 og 323 om fattighjælpvirkningen af hjælp til arbejdsmodvillige personer og anstaltsophold forudsættes løst i forbindelse med en samlet revision af retsvirkningsbestemmelserne.

Kapitel 11.

Forskellige forslag om fremgangsmåden ved indlæggelser og om lægeundersøgelser, indberetninger, opbevaring af akter m. m.

A. De indlæggende myndigheder.

Forsorsloven indeholder enkelte regler om den fremgangsmåde, de indlæggende myndigheder skal anvende ved indlæggelser i arbejdsanstalt, særlig med henblik på reglerne om beskyttelse af personer, som er genstand for en administrativ frihedsberøvelse.

Ifølge forsorslovens § 52 skal den indlagte have meddelelse om hans adgang til at begære sagen forelagt for domstolene samtidig med, at den truffe beslutning om indlæggelsen bliver tilkendegivet for ham, og senest samtidig med indlæggelsen. Tilsvarende gælder ved tvangsmæssig tilbageholdelse af personer, der er indlagt frivilligt. Ifølge socialministeriets cirkulære af 11. juni 1954 skal meddelelsen gives ved en skrivelse, hvis ordlyd er fastlagt i cirkulæret.

Ifølge grundlovens § 71, stk. 7, er de tvangsmæssigt indlagte undergivet et tilsyn valgt af folketinget, og de har adgang til rette henvendelse til dette tilsyn. I socialministeriets cirkulære af 8. juni 1955 er det pålagt de besluttende myndigheder også at give meddelelse om denne adgang i den foran nævnte skrivelse om retten til domstolsprøvelse.

Inden adgangen til domstolsprøvelse blev gennemført, drøftede udvalget forskellige andre muligheder for sikkerhedskauteler i forbindelse med beslutning om indlæggelse på anstalt, men efter gennemførelsen af adgangen til domstolsprøvelse, finder udvalget ikke anledning til at foreslå yderligere forskrifter, jfr. herved også bemærkningerne i kapitel 10 om de enkelte i dette kapitel omtalte regler om indlæggelse.

Ud fra helt andre synspunkter - hensynet til, at anstalterne skal have det bedst

mulige grundlag bl. a. for at bedømme mulighederne for en behandling af de indlagte - foreslås, at man i højere grad pålægger de indlæggende myndigheder at give anstalterne så udførlige oplysninger om de indlagte, som det er muligt, ikke mindst om tidligere anstaltsophold. Såfremt der af andre grunde allerede i det sociale udvalgs forsørgelsessag måtte findes en erklæring om en foretaget psykiatrisk undersøgelse, bør anstalten gøres bekendt med indholdet af denne erklæring. Iøvrigt må til anstalten sendes andre for den indlæggende myndighed foreliggende oplysninger om pågældende og hans trangstiltælde, herunder § 54-afhøring samt oplysning om, hvorvidt han er indforstået med anbringelsen, om han har begæret domstolsprøvelse, og om der er tale om indlæggelse for en bestemt tid, og i så fald hvor længe. De sociale udvalg bør også oplyse f. eks. om man fra udvalgets side mener at kunne skaffe pågældende arbejde eller andet opholdssted, når han skal udskrives.

B. Anstaltens opgaver ved modtagelsen.

Den skriftlige meddelelse om domstolsprøvelse m. v., der er omtalt i de i forrige afsnit nævnte cirkulærer af 11. juni 1954 og 8. juni 1955, skal gives til den indlagte af anstalten, såfremt han ikke inden indlæggelsen har fået den. I tilslutning her til kan nævnes, at det påhviler anstaltens inspektør at videregive en under anstaltsopholdet fremsat begæring om sagens indbringelse for domstolene.

Ved indlæggelsen eller umiddelbart efter

den må anstalterne påse, at der foreligger begæring fra den indlæggende myndighed og oplysninger fra denne om grunden til indlæggelsen, jfr. herved også bestemmelserne i det foran i kapitel 8 omtalte forslag til mønsterreglement. Anstalterne må påse, at disse oplysninger foreligger, uanset om indlæggelsen finder sted med eller uden politiets bistand.

Ifølge de nuværende ordensreglementer vil det sædvanligvis være udelukket at anbringe smittefarlige personer i anstalterne, men ofte foreligger der ikke yderligere forskrifter om helbredsforhold. Som nævnt i kapitel 8, foreslår udvalget, at der fremtidig ved anbringelsen altid foretages en gennemgribende lægeundersøgelse, jfr. herom og om samarbejdet med de psykologer, der i nævnte kapitel foreslås knyttet til et par af **anstalterne**, nærmere i kapitel 8.

De frivilligt indlagte bør ved indlæggelsen underskrive en erklæring om, at de undergiver sig de for anstalten gældende reglementer, herunder bestemmelsen om disciplinære foranstaltninger, jfr. herved § 8 i det foran nævnte mønsterreglement, der er aftrykt som bilag 3, og jfr. forsorgslovens § 43, stk. 2.

C. Registrering i centralt kartotek.

Det er vigtigt for behandlingen af de indlagte personer, at anstaltens ledelse får det bedst mulige kendskab til tidligere anstaltsophold og får kendskab til de oplysninger, der er fremkommet om de indlagte under og i forbindelse med disse ophold.

For den del af klientellet, som er fastboende, rejser dette ikke større problemer, idet man her kan få de fornødne oplysninger ved det sociale udvalgs hjælp, herunder på grundlag af udvalgets registrant over understøttede personer.

For den - langt væsentligere - del af klientellet, som ikke har fast bopæl, d. v. s. vagabonder m. fl., vil det derimod være nødvendigt for at nå det ønskede formål, at man opretter et centralt kartotek, hvorfra oplysning kan fås om eventuelle anstaltsophold andetsteds.

En sådan registrering bør finde sted i socialministeriet. Der findes i forvejen reg-

ler herom i forsorgslovens § 54, stk. 6, jfr. socialministeriets bekendtgørelse af 15. marts 1957. Efter disse regler skal en kommune, der som opholdskommune yder hjælp til en person, der ikke har forsørgelsessted eller fast bopæl i nogen kommune her i landet, anmelde den ydede hjælp til socialministeriet. Ministeriet registrerer disse indberetninger i et særligt kartotek. Da de nuværende indberetningers formål er at sikre, at en kommune, som yder hjælp til sådanne personer, skal kunne få oplysninger af betydning for afgørelsen af en ny hjælps retsvirkninger, er det kun nødvendigt at kunne give oplysninger om hjælp, der er ydet inden for de sidste 3 år, og kartoteket er derfor således indrettet, at oplysninger om hjælp ydet væsentligt tidligere ikke kan meddeles. Hertil kommer, at indberetningerne fra kommunerne langt fra fremsendes i alle tilfælde.

Når formålet med en central registrering skal være at give arbejdsanstalterne et materiale til brug for en behandling af de indlagte, er det ikke tilstrækkeligt at få oplyst, om der inden for de sidste ca. 3 år har været en anden anstaltsanbringelse, men det har interesse at få oplyst ethvert tidligere anstaltsophold for pågældende. Det centrale kartotek, der her omtales, må derfor registrere også ophold for adskillige år siden, og i den bestående form kan socialministeriets nuværende kartotek derfor ikke anvendes. Hertil kommer, at arbejdsanstalterne ikke vil få tilstrækkeligt oplysningsmateriale, såfremt man som hidtil bygger på en registrering efter indberetninger fra de sociale udvalg, da disse indberetninger som nævnt erfaringsmæssigt langt fra fremkommer i alle tilfælde.

Udvalget foreslår derfor, at der pålægges arbejdsanstalterne pligt til at indberette alle indlæggelser til socialministeriet. Pligten bør også påhvile godkendte arbejdskolonier, da det også kan være af betydning under senere indlæggelse i arbejdsanstalt at kende sådanne ophold. Imod en sådan indberetningspligt er der ganske vist yret betænkelighed fra bestyrelsen for Møltrup optagelseshjem, der har peget på, at den strider mod hjemmets private karakter, som man finder det af afgørende betydning at bevare i hidtidigt omfang. Fra Møltrups side har man henvist **til**, at der siden hjem-

mets oprettelse i 1912 er foretaget en registrering af alle optagne mænd, således at man til enhver tid har været i stand til at give oplysninger fra Møl trup til brug for offentlige myndigheder, og at denne fremgangsmåde også fremtidig vil blive opretholdt.

Af hensyn til formålet er det for så vidt ikke nødvendigt at indberette udskrivninger, idet man ved senere indlæggelse på en anden anstalt alene har brug for at få oplyst, at pågældende tidligere har været indlagt, og hvor denne indlæggelse fandt sted, men så længe fattighjælpsvirkning er knyttet til ophold på arbejdsanstalter - jfr. herom side 68 - må dog også udskrivninger fra disse anstalter indberettes, således at denne retsvirkning kan registreres i det centrale kartotek, idet ingen kommune længere vil komme til at foretage registrering efter det foreslåede takstsystem.

Fremgangsmåden kan være den ret enkle, at anstalterne ved enhver indlæggelse straks indsender en kortfattet indberetning, f. eks. på en blanket, der blot summarisk kræver oplyst, at N. N., der er født den ... , er indlagt den ... på X-arbejdsanstalt, og socialministeriet må herefter blot meddele den indberettende anstalt, om pågældende tidligere er indberettet fra nogen anstalt og i så fald, hvor han senest er meldt indlagt. I praksis vil en anstalt tillige ofte have grund til at formode, at pågældende ikke har haft ophold på andre anstalter siden det ophold, han tidligere havde på samme anstalt, og man kan derfor lette socialministeriets svarpligt ved at foreskrive, at anstalten, når den således har begrundet formodning om, hvor pågældende senest var anbragt, skal oplyse dette over for ministeriet, der i så fald kun skal svare, hvis det centrale kartoteks oplysninger afviger herfra.

For at sikre imod unødvendige gentagelser af psykiatiske undersøgelser bør anstalterne ikke alene indberette, at indlæggelse har fundet sted, men de bør også sende indberetning om, at der er foretaget eller vil blive foretaget en sådan undersøgelse. I socialministeriets underretninger om tidligere anstaltsophold må udtrykkeligt oplyses, om der i forbindelse hermed er givet indberetninger om psykiatiske undersøgelser. Udvalget har drøftet, om der til social-

ministeriet også bør indsendes genpart af sådanne erklæringer og andre akter af lignende betydning, men da et sådant krav formentlig ville volde praktiske vanskeligheder, går man ud fra, at spørgsmålet om fornødent overvejes af socialministeriet, når erfaringer er indhentet om indberetningssystemet.

D. Aktpakker eller lægelig journal.

Udvalget har drøftet forskellige muligheder for at fremskaffe oplysninger fra tidligere anstaltsophold til brug ved et nuværende ophold. Man har herved lagt vægt på, at kun de mere væsentlige oplysninger om pågældendes forhold er af betydning under senere anbringelser andetsteds, og på, at det vil være upraktisk at fjerne akter vedrørende en tidligere indlagt person fuldstændigt fra anstalten, også hvis en anden anstalt senere måtte få brug for oplysningerne. Man bør derfor ikke gå den vej altid at oversende alle akter til den nye anstalt.

Udvalget har drøftet, om man på anstalterne for enhver indlagt burde oprette en særlig »aktpakke«, der er beregnet til at følge ham under eventuelle andre anstaltsophold, således at der i denne aktpakke blev henlagt genpart af alle væsentlige dokumenter til belysning af den indlagtes forhold herunder ikke mindst lægeerklæringer, erklæringer om psykiatiske undersøgelser m. m.

Udvalget mener imidlertid, at besværlighederne ved et sådant system vil stå i misforhold til dets værdi, og man mener, at samarbejdet med de psykologer, der i kapitel 8 foreslås knyttet til et par af anstalterne, vil være tilstrækkeligt i de fleste tilfælde. Hertil kommer de forbedrede muligheder, en effektiv registrering af tidligere ophold vil give for at få oplysninger på anden vis fra de andre anstalter, hvor pågældende har været.

Man foreslår derfor alene, at der på anstalterne sørges for, at der føres en egentlig lægelig journal, og at der i samarbejdet med en anstalt, der har et særligt behandlingspersonale, sikres tilstrækkelig orientering til denne anstalt om journalens oplysninger.

E. Resocialiseringsforanstaltninger under opholdet.

Som nævnt i kapitel 8 bør anstalterne søge de indlagtes sygekasseforhold m. m. bragt i orden, **jfr.** side 50.

Herudover kan det forekomme, at det under opholdet er nødvendigt at forsyne en indlagt med fornøden beklædning, briller, kunstige tænder, bandager og lignende.

Sådanne udgifter er **hidtil** oftest afholdt efter aftale med den indlæggende kommune, der har afholdt udgifterne som en hjælp til pågældende. Efter forslagene foran i kapitel 9 om en ny betalingsordning, vil det imidlertid fremtidig ikke være en bestemt kommune, der afholder selve **anstaltsudgiften**, og muligt bør man derfor

heller ikke søge disse udgifter afholdt af den indlæggende kommune, men udgifterne må eventuelt forudsættes afholdt over anstalternes drift.

En forudsætning for den sidstnævnte ordning må være, at sådanne udgifter tages med **i** betragtning ved den side 55 omtalte fastsættelse af refusionstakst.

I udvalget har man drøftet muligheden af at optage bestemmelser herom **i** mønsterreglementet, men man har undladt dette, da det eventuelt enkelte steder vil være praktisk at lade de indlagte selv afholde udgifterne af deres tilgodehavende arbejdsvederlag, **jfr.** side 44.

Der henvises iøvrigt til bemærkningerne i kapitel 8 om efterforsorgsproblemet (side 50).

Kapitel 12.

Lovforslag.

(Til nedenstående forslag er alene knyttet de bemærkninger, der er skønnet nødvendige til supplerings af udtalelserne i betænkningens foranstående kapitler.

En del af ændringerne er rent redaktionelle og er en følge af, at forpligtelsen til at inddele arbejdsanstalterne i forsørgelses-

og arbejdsafdelinger ophæves, og af, at tvangsarbejdsanstalterne ophæves. I bilag 1 findes ordlyden af forsørgslovens nugældende hovedbestemmelser om arbejdsanstalter samt disse bestemmelsers ordlyd efter de nedenfor foreslåede ændringer).

Forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsorg

I lov om offentlig forsorg, jfr. bekendtgørelse nr. 329 af 19. november 1958, foretages følgende ændringer og tilføjelser:

Til § 7.

I stk. 1, 2. punktum, tilføjes efter ordene »den forpligtedes« »arbejdsmuligheder«.

(Jfr. foran side 64 og allerede gældende praksis, jfr. socialministeriets cirkulære af 25. februar 1953. § 7, stk. 1 vil herefter få følgende ordlyd: »I tilfælde af, at den efter loven forsørgelsespligtige ikke tilbørlig opfylder sine forpligtelser, sættes han i bidrag til pågældendes forsørgelse. Ved fastsættelsen af sådanne bidrag vil der - bortset fra de i stk. 3 nævnte tilfælde — være at tage hensyn til den forpligtedes arbejdsmuligheder, kår, vandel og andre omstændigheder, der herved egner sig til at tages i betragtning, derunder omfanget af den hjælp, det offentlige må yde. Socialministeren fastsætter årligt vejledende takster for forældrenes betaling for børn, der er anbragt uden for deres hjem i henhold til kapitel IX.«)

Til § 23.

Stk. 1, 2. og 3. punktum affattes således: »Hvor den trængende for kommunens regning henligger til behandling i eller er anbragt i et i en anden kommune beliggende sygehus, alderdomshjem, opdragelseshjem, plejehjem for kronisk syge eller lignende eller i et privat plejehjem, bevares forsørgelsesstedet dog, indtil trangen til hjælp må betragtes som ophørt, selv om bopælen

forinden er opgivet. Det samme gælder, hvor en trængende er anbragt i en i en anden kommune beliggende arbejdsanstalt samt i tilfælde, hvor en kommune i strid med denne lovs regler om ydelse af hjælp har medvirket til pågældendes flytning til en anden kommune.«

(Ændringen er redaktionel, jfr. forslaget til ændring af § 71).

Til § 30.

I stk. 3 ændres ordet »forsørgelsesanstalter« til »anstalter«, og i stk. 4 ændres ordet »forsørgelsesanstalts« til »arbejdsanstalts«.

Til § 31.

I stk. 1 ændres ordet »forsørgelsesanstalt« til »anstalt«.

Til § 32.

Paragraffen affattes således:

»I alderdomshjem og i plejehjem for kronisk syge må ikke indlægges personer, som ved ufordragelighed, dovenskab, drikfældighed eller lignende kan befrygtes at ville volde forstyrrelse eller give et slet eksempel.«

(Ændringens begrundelse: det nuværende 1. pkt. i § 32 må anses for at være overflødig bortset fra arbejdsanstalterne. For disse er reglen flyttet til § 36, stk. 5).

Til § 36.

Paragraffen affattes således:

Stk. 1. Det påhviler enhver kommunalbestyrelse at sikre kommunen ret til i fornødent omfang at disponere over pladser på en kommunal arbejdsanstalt. Forpligtelsen påhviler, for så vidt angår landkommunerne, vedkommende amtsråd. Såfremt der i denne anledning slttes overenskomst mellem flere amts- eller købstadskommuner, skal den forelægges socialministeren til godkendelse.

Stk. 2. En arbejdsanstalt kan inddeles i flere afdelinger. Der skal på anstalten findes en eller flere sygestuer, beregnet på de indlagte, der trænger til sygebehandling, uden at trænge til indlæggelse på hospital eller på plejehjem for kronisk syge.

Stk. 3. Inden en arbejdsanstalt tages i brug, skal socialministeren have godkendt den, jfr. § 43, stk. 1. I forbindelse med godkendelsen kan socialministeren stille fordringer med hensyn til anstaltens nærmere indretning m. v., herunder om eventuel opdeling i flere afdelinger. På anstalterne skal være mulighed for at give de indlagte en passende beskæftigelse, og til anstalterne skal knyttes personale, der har forudsætninger for at udføre et forsorgsarbejde blandt de indlagte.

Stk. 4. Socialministeren drager omsorg for, at der ved enkelte arbejdsanstalter kan drives en særlig lægelig og social behandling. Det hertil fornødne personale skal i det omfang, hvori det er muligt, tillige drive en rådgivende virksomhed for de øvrige arbejdsanstalter. Endvidere drager socialministeren omsorg for, at der ved nogle arbejdsanstalter indrettes lukkede afdelinger til modtagelse af de personer, der i medfør af denne lov skal anbringes i en sådan afdeling.

Stk. 5. I arbejdsanstalter må børn kun rent midlertidigt optages og kun i forbindelse med indlæggelse af deres forældre.

(Jfr. foran side 41-44. Stk. 2-3 indeholder minimumskravet om inddeling af de almindelige anstalter; at der må findes sygestuer, samt en bemyndigelse for socialministeren til som vilkår for godkendelse at kræve eventuelt nødvendig yderligere inddeling. [loven foreslås alene fastsat pligt til ansættelse af forsorgsmedarbejder og til at give de indlagte be-

skæftigelse, medens de nærmere regler herom forudsættes givet ved et cirkulære fra socialministeriet, hvori bl. a. bør udtales, at beskæftigelsen må gives med henblik på at fremme de indlagtes resocialisering i det omfang, hvori det skønnes muligt. Herudover forudsættes i et cirkulære pålagt anstalterne pligt til at sørge for muligheder for behandling af de indlagtes alkohol lidelse. Stk. 4, 3. pkt., er affattet således, at man ikke er *bundet* til at indrette de lukkede afdelinger ved de anstalter, hvortil der knyttes et særligt personale, der kan give en social-psykiatrisk behandling, selv om det foran i kapitel 8 forudsættes, at dette bliver tilfaldet).

Til 40.

Paragraffen udgår.

(Jfr. foran side 44).

Til § 43.

Stk. 2, 2. pkt., affattes således:

»Der skal derhos i reglementerne optages bestemmelser om disciplinære foranstaltninger og om sikringsmidler, der ikke må gå ud over de i §§ 47 og 48 i borgerlig straffelov givne rammer, bortset fra, at det i reglementer for arbejdsanstalter og arbejdskolonier kan bestemmes, at de indlagte i tilfælde af grove ordensforseelser, med samtykke af amtmanden (i de i § 50, stk. 1, 2. pkt., omhandlede kommuner¹⁾) af kommunalbestyrelsen) kan overføres til en lukket afdeling i indtil 3 måneder.«

(Jfr. foran side 44-47).

Til § 45.

I stk. 3 ændres ordet »forsørgelsesanstalt« til »anstalt«.

Til § 46.

I stk. 1 ændres ordene »en arbejdskoloni, en arbejdsanstalt eller en tvangsarbejdsanstalt« til »en arbejdsanstalt eller en arbejdskoloni«.

Til § 47.²⁾

I stk. 1 ændres ordet »disciplinærstraffe« til »disciplinære foranstaltninger«.

(Ændringen er redaktionel og er en følge af den foran foreslåede ændring af §43).

Til § 52.

I stk. 3 ændres ordene »arbejds- eller tvangsarbejdsanstalt, arbejdskoloni eller afvænningshjem« til »arbejdsanstalt eller arbejdskoloni eller i behandlingsinstitution for alkohollidende«.

1) D. v. s. København og Frederiksberg.

Til § 57.

I stk. 1 ændres ordet »forsørgelsesanstalt« til »anstalt«.

Til § 60.

I nr. 1 udgår ordet »forsørgelsesanstalt«.

I nr. 2 tilføjes efter ordet »tuberkulose-sanatorium« »arbejdsanstalt«, og ordet »tvangsarbejdsanstalt« udgår.

Til nr. 3 føjes som nyt punktum: »Ved beregningen af de forannævnte tidsfrister bortses fra ophold i arbejdsanstalt«.

(Ændringen har til formål at undgå, at det får indflydelse på opholdskommunereglene, at der fremtidig ikke længere foretages indlæggelse for en bestemt kommunes regning).

Til § 70 A.

Som ny § 70 A tilføjes:

»De med bestemmelse i § 36, stk. 4, forbundne udgifter til behandling m. v. og til lukkede afdelinger på arbejdsanstalter afholdes af statskassen i det omfang, hvori de ikke dækkes af den i medfør af § 43 fastsatte takst for opholdet.«

(Jfr. foran side 56. Bestemmelsen er affattet således, at socialministeren er frit stillet med hensyn til, om de særlige udgifter ved disse afdelinger skal dækkes ved statstilskud eller ved en højere takst. Det forudsættes, at der under de særlige udgifter, som dækkes på en af disse måder, også medregnes bygningsudgifter efter nærmere aftale med de kommuner, der ejer disse anstalter).

Til § 71.

Som nyt stk. 2 tilføjes:

»Af de takster for ophold på arbejdsanstalter, der fastsættes af socialministeren i medfør af § 43, refunderer statskassen 3/10 til anstalterne, medens de øvrige 7/10 refunderes af kommunerne, således at udgiften fordeles mellem dem efter reglerne i § 77¹⁾. Refusionen beregnes efter opgørelser fremsendt til socialministeriet af anstaltens bestyrelser efter regnskabsårets afslutning og inden en af socialministeren fastsat frist. Opgørelsen forsynes med attestation af anstaltens revisor. Refusionen anvises herefter af socialministeriet, således at statskassen forlods udreder den kommunerne påhvilende andel.«

Stk. 2 ændres til stk. 3, og ordene heri »Udgifterne ved driften af arbejdsanstalter fordeles« ændres til »Den del af udgifterne

ved driften af arbejdsanstalter, som ikke dækkes ved refusion fra statskassen efter § 70 A eller af den i medfør af § 43 fastsatte takst fordeles«.

Stk. 3 ændres til stk. 4.

(Jfr. foran side 54-56. I foranstående forslag er alene angivet principperne med hensyn til fremgangsmåden ved refusionsanvisningen, men udvalget har ikke taget stilling til mulige tekniske enkeltheder herom).

Til § 74.

Paragraffen udgår.

(Jfr. foran side 44).

Til § 298.

Til stk. 1 føjes: »Dog kan der efter anmodning ydes en person under 25 år rejsehjælp til en kommune, hvortil pågældende har haft tilknytning gennem ophold og arbejde i længere tid, eller hvortil han har tilknytning gennem derboende nære pårørende, f. eks. forældre, plejeforældre eller søsken, hos hvem det må antages, at pågældende vil kunne få ophold.«

I stk. 2 udgår i 1. linie ordet »herefter«.

(Jfr. foran side 33. Det forudsættes, at socialministeriet i et cirkulære fremhæver, at der ikke er tale om en genoplivelse af tidligere tiders hjemsendelsesregler, og at det forudsættes, at der så vidt muligt - evt. telefonisk - træffes forudgående aftale mellem kommunerne om hjemrejsen).

Til § 311.

I stk. 3 tilføjes efter ordet »arbejdsanstalt« »om fornødent på lukket afdeling«.

(Jfr. foran side 64).

Til § 313.

I stk. 4 tilføjes efter ordet »arbejdsanstalt« »om fornødent på lukket afdeling«.

(Jfr. foran side 64).

Til § 314.

Som ny § 314 tilføjes:

»Efter tilsvarende regler, som i § 313 bestemt, forholdes der, hvis der må ydes samlevende ægtefæller offentlig hjælp, og trængen viser sig i det væsentlige at være begrundet i, at den ene ægtefælle ikke efter evne bidrager forsvarligt til familiens underhold.«

(Jfr. foran side 62-64).

1) D. v. s. forsørgelseslovens regler om mellemkommunal refusion.

Til § 321.

I stk. 2 tilføjes efter ordet »arbejdsanstalt« »om fornødent på lukket afdeling«.

Stk. 3 affattes således:

»Ved anbringelse på arbejdsanstalt i henhold til stk. 2 skal de oplysninger, som det sociale udvalg har vedrørende den indlagte, medfølge, og anstaltens ledelse skal da inden 14 dage efter indlæggelsen indstille spørgsmålet om den fremtidige forsørgelsesmåde til amtmanden. Denne afgør efter forudgående forhandling med vedkommende myndigheder og institutioner og efter at have indhentet erklæring fra pågældende selv, om pågældende foreløbig skal forblive på arbejdsanstalten, eller om han skal udskrives, eventuelt dimitteres til et arbejdssted eller privat arbejdshjem, eventuelt henvises til en privat forening, eller om han skønnes bedst egnet til optagelse på en arbejdskoloni eller bør overføres til en anstalt med særlige behandlingsmuligheder eller en lukket afdeling, eventuelt en behandlingsinstitution for alkohollidende, jfr. § 317. Amtmandens afgørelse skal træffes snarest muligt og inden 14 dage fra sagens forelæggelse for amtet.

Amtet er dog, såfremt den indlagte har begæret sagen forelagt for retten i medfør af bestemmelsen i § 52, stk. 3, berettiget til at udsætte sin afgørelse, indtil der er faldet endelig dom i sagen. Der vil under et anstaltsophold kunne træffes beslutning af amtet om overflytning til en anden institution af ovennævnte art, hvis det skønnes ønskeligt af behandlingsmæssige grunde.«

Som nyt stk. 5 tilføjes:

»Hvis en erhvervs- og subsistensløs person selv har anmodet om optagelse i arbejdsanstalt, forelægges spørgsmålet om pågældendes forbliven i anstalten ikke for amtmanden, medmindre et socialt udvalg, politiet, anstaltens bestyrelse eller vedkommende selv fremsætter begæring herom.«

(Jfr. foran side 63 og 68).

Til § 322.

Paragraffen udgår.

(Jfr. foran side 67-68).

Til § 323.

Ordene »arbejdskoloni, arbejdsanstalt eller tvangsarbejdsanstalt« ændres til »arbejdsanstalt eller arbejdskoloni«.

Kapitel 13.

Resumé.

1. De bestående arbejdsanstalter.

I betænkningens kapitel 2 omtales de bestående arbejdsanstalter og de *afdelinger*, de er inddelt i. I en oversigt nævnes de nuværende anstalter og hver enkelts geografiske område, størrelse m. m. I længere tid har flere anstalters *kapacitet* været for stor, selv om dog en del pladser i de senere år er nedlagt. Lukkede afdelinger (tvangsarbejdsafdelingerne og nogle af arbejdsafdelingerne) findes på 9 anstalter. Udvalgets samlede indtryk af standarden er, at *behandlingen* og anstalternes ydre *standard* ikke er fulgt med i den almindelige udvikling på det socialpolitiske område, omend en del forbedringer dog efterhånden er indført (side 12-13).

Yderligere omtales de gældende *ordensreglementer*, særlig med henblik på de ændringer, der i 1952 indførtes i arbejdsanstalten Sundholms reglement m. v. (bl. a. med friere udgangsforhold fra anstaltens arbejdsafdeling og den samtidig dermed indførte praksis, at efterlysning af udeblevne m. 11. blev undladt), og de mindre gode erfaringer, Københavns magistrat har gjort med disse ændringer. Herudover gøres rede for det *psykiatriske tilsyn m. m.*, der er indført på Sundholm og på arbejdsanstalten i Århus (side 13-15).

2. Klientellet.

Til ajourføring af klientelundersøgelsen (betænkning nr. 102, 1955) og i et summarisk uddrag af denne nævnes i kapitel 3 nogle tal for belægningens størrelse, klientellets aldersfordeling, det samlede personal, der passerer anstalterne, og de defekter, der findes hos klientellet (side 16-17). *Sammenfattende* udtales (side 18), at klientellet viser et meget broget billede, og at det fælles særpræg måske alene er, at *mange af*

dem er asociale: vagabondering, større eller mindre lovovertrædelser og drikkeri er karakteristisk for de fleste; hertil kommer enkelte plejepatienter.

Særlige bemærkninger knyttes til nogle specielle grupper inden for klientellet: a) *folke- og invalidepensionister*, af hvilke der fremdeles befinder sig en del på anstalterne, b) *de unge*, hvis officielle antal ikke er stort, men blandt hvem man finder dem, hvis der ofte bliver den alvorligste, samt c) *kvinderne*, blandt hvem man finder tre forskellige grupper: plejepatienter på Set. Jørgens Stiftelse i Aalborg, de unge prostituerede og endelig en mere broget skare, der alle er relativt gamle; alt i alt synes arbejdsanstalterne i deres nuværende skikkelse ikke at være de rette anbringelsessteder for de kvinder, der faktisk indlægges.

3. Andre institutioner med et beslægtet klientel.

I kapitel 4 omtales *herberger* og *arbejdshjem* og disses begrænsede muligheder for at rette asociale beboere op; nogle særlige bemærkninger gøres om den såkaldte »Himmelekspressen«. Yderligere omtales *Møltrup optagelseshjem* og landsforeningen »*Arbejde Adler*«s tre kolonier for hjemløse mænd samt disse institutioners ansøgninger om anerkendelse som arbejdskoloni og om offentlig støtte. Retningslinierne for *Københavns politis sociale hjælpetjeneste* nævnes, og forskellige udtalelser om hjælpetjenestens virksomhed refereres. Endelig nævnes klientelundersøgelsens redegørelse for klientellet på *Kofoeds Træningsskole*.

4. Størrelsen af det fremtidige behov for pladser i arbejdsanstalt.

Der synes at være tale om et latent klientel

af betydelig størrelse, og man må formentlig regne med, at arbejdsanstaltnernes klientel og antallet af de indlagte i de kommende år vil være *nogenlunde konstant*. Der nævnes dog en række faktorer, der hver kan bevirke ændringer i den ene eller anden retning. (Side 27-28).

5. Forebyggelse af de sociale derouter, der slutter med anbringelse på arbejdsanstalt.

Udvalget anviser ikke særlige skridt, der kan tjene til forebyggelse af de sociale derouter, der slutter med arbejdsanstaltsophold, men man peger på, at en forudsætning for en tidlig indgriben ved bistand fra den offentlige forsorg er, at der udvikles effektive organer og dermed en sådan tillid til disses effektivitet, at personer med tilknytning til dem, der trænger til hjælp, føler sig tilskyndet til at skabe kontakt med de sagkyndige organer. Der peges derfor på udvalgets nedenfor nævnte forslag om *øgede behandlingsmuligheder inden for anstaltsforsorgen*, og der peges på betydningen af, at *socialkontorernes hele virksomhed* gøres velegnet for resocialisering, jfr. her ved værdien af en *sociallægeinstitution*, kombineret med effektiv behandling af *alkoholisme* (herunder gennemførelse af udvalgets forslag i betænkningen »Forsorgen for Alkoholikere« om støtte til ambulatorier for alkoholistbehandling), værksteder for erhvervshæmmede, muligheder for logi under en vis kontrol m. m. Udvalget anbefaler tillige, at *Københavns politis sociale hjælpjetjenestes* arbejde fremdeles fortsættes. (Side 29-30). Det nævnes endelig, at en effektiv forebyggelse vil kunne kræve større indgreb i den *personlige frihed*, end man ud fra hensynet til individets frihed til at bestemme over sin person anser for ønskeligt.

En særlig opmærksomhed må rettes mod *de unge* aldersklasser, hvor derouten endnu kun er en mulighed, eller hvor den endnu ikke har haft en lang varighed. I betænkningen nævnes derfor en række forslag fra forskellige andre kommissioner og udvalg, og der tages stilling til et fra flere sider rejst spørgsmål om muligheden for at yde offentlig hjælp til hjemrejse for unge, der er flyttet fra land til by, og for hvem fortsat ophold i større byer ikke synes at give

mulighed for indpasning i bysamfundet. Med henblik herpå stilles forslag om en lempelse i forsorgslovens forbud mod *rejsehjælp* (side 33).

6. Sortering af klientellet.

Udvalget mener ikke, der er mulighed for overflytning til andre institutioner af nogen større del af de *gamle* eller af de *unge* på arbejdsanstalterne.

For de *kronisk syge* menes problemet, at være, at der endnu er for få pladser i plejehjem for kronisk syge.

For de *sindslidendes* vedkommende synes der ikke at være mulighed for, at der foreløbig kan påregnes overflyttet nogen væsentlig del af de senilt demente eller andre sindssyge til institutioner under sindssygeforsorgen, skønt disse personer efter udvalgets opfattelse principielt hører hjemme under denne. Da det ikke kan være forsvarligt at undlade psykiatrisk behandling af denne ikke helt lille gruppe, må der efter udvalgets opfattelse sikres en specialbehandling inden for den sociale forsorg, hvis man ikke eller ikke i fornødent omfang tager opgaven op inden for sindssygevæsenet, en specialbehandling der ofte må være ret hospitalmæssigt præget og i alt væsentligt må være af samme karakter som den, der ydes i sindssygehospital til dettes plejepatienter (side 35-36).

Nogen mulighed for at ændre forholdene for de *psykopatisk prægede* indlagte synes ikke at foreligge, da kommissionen om sindssygevæsenet regner med, at psykopaterne kun i samme beskedne omfang som hidtil skal behandles på de psykiatriske hospitaller, og der må derfor fortsat påregnes indlagt psykopatisk prægede personer i arbejdsanstalterne, et klientel der ligesom de sindslidende motiverer, at der til arbejdsanstaltsforsorgen knyttes et behandlingsapparat (side 36).

De særlige problemer, der forekommer for de indlagte, der ligger i den laveste del af *sinkegruppen*, bør derimod efter udvalgets opfattelse ordnes i forbindelse med åndssvageforsorgen, og særlige forslag stilles derfor ikke om disse (side 36-37).

Sammenfattende bemærkes (side 37), at man må regne med, at der fremdeles i anstalterne må påregnes indlagt en række per-

soner, som Ad vilde større behandlingsmæssige vanskeligheder, men som alligevel bør bevare deres tilknytning til deres hjemegn, herunder f. eks. en del karakterologisk afvigende, som ikke kan anbringes andetsteds, og hvis problemer heller ikke kan klares af et ambulatorium for alkohollidende, samt f. eks. gamle, der er uegnede til anbringelse i et almindeligt alderdomshjem.

7. Forslag om social-psykiatriske behandlingsmuligheder på nogle arbejdsanstalter.

Efter en omtale af de forslag om en behandling af arbejdsanstaltens klientel, der er stillet i klientelundersøgelsen, bemærker udvalget, at det i princippet kan tiltræde, at det almindelige synspunkt for en behandling på arbejdsanstalterne må være, at der gives klientellet et *tilbud om behandling*, uanset om det på forhånd måtte anses for mere eller mindre håbløst at foretage en egentlig behandling (side 39). Særlig vigtigt er her en behandling af *de drikfældige* på anstalterne, i forbindelse med hvilket der nævnes et af overlæge Stiirup fremsat forslag om en særlig afdeling til modtagelse af personer, der anholdes i beruset tilstand (side 40).

Ved udformningen af udvalgets forslag har man lagt vægt på, at *klientellet er relativt lille*, medens en radikal omlægning af hele anstaltsforsorgen som foreslået i klientelundersøgelsen ud fra behandlingssynspunkter ville kræve *betydelige investeringer*. Endvidere er taget i betragtning, at indlæggelserne fremdeles påregnes foretaget på den almindelige anstalt, der er bestemt for det sted, hvor pågældende optages, d. v. s., at forslagene bygger på, at man stadig anvender de bestående anstalter (side 41).

Heroverfor står det *behov for en behandling*, der foreligger såvel i almindelighed som for de foran omtalte særlige grupper såsom de *sindslidende og de psykopatisk prægede*, samt det behov, der er for at behandle *alkohollidelser*. Om de sidste henvises tillige til bemærkningerne i betænkningen om Forsorgen for Alkohollidende, hvori det påpeges, at gennemførelse af en tvungen alkoholistbehandling forudsætter, at de fornødne institutioner findes, hvis positive resultater skal ventes.

Udvalget foreslår, at der til løsning af de

således foreliggende opgaver til nogle få - foreløbig formentlig et par - arbejdsanstalter knyttes et *særligt behandlingspersonale*, bestående af en *psykiater*, en særligt uddannet *psykolog* og en dagligt medvirkende *forsorgsmedarbejder*; den sidste findes særlig nødvendig. Den ene af disse anstalter forudsættes beliggende på Sjælland, den (eventuelt de) andre i Jylland-Fyn. (Side 41). De særligt uddannede psykologer og eventuelt de psykiatere, der knyttes til disse anstalter skal i det nødvendige omfang *besøge de andre anstalter* og bistå disse med at afgøre, om en indlagt person eventuelt bør overflyttes til en anden afdeling (side 42).

8. Forslag om de almindelige anstalter.

Stort set bør de anstalter (afdelinger) hvortil der ikke knyttes et særligt behandlingspersonale som det foran nævnte, drives som hidtil. Dog foreslås, at alle disse anstalter drives som *åbne anstalter*, d. v. s., at portene kun skal være lukkede om aftenen og natten, og der skal ikke være særligt bevogtningsmandskab, men der skal dog sikres samtykke fra inspektøren eller hans stedfortræder, for at en indlagt skal kunne forlade anstaltens område. På alle større anstalter bør ansættes en særlig *forsorgsmedarbejder*, og hertil kommer den ovenfor nævnte mulighed for samarbejde med de særlige afdelingers psykologer og eventuelt psykiatere, et samarbejde, der er vigtigt, fordi en afgørelse om overflytning til en behandlingsafdeling af hensyn til en behandlings gunstige resultat bør træffes i tide. Yderligere foreslås ved indlæggelsen foretaget en gennemgribende *lægeundersøgelse* og optagelse af en social anamnese, og i nødvendigt omfang må foretages en *social-psykiatrisk undersøgelse*. Under opholdet er det vigtigt at give en *beskæftigelse*, der har henblik på resocialisering, og det er derfor af betydning, at der bygges tidssvarende *moderne værksteder* med maskiner, der kan give mulighed for at fremme tilpasning til nutidens arbejdsforhold. Anstaltens *bygningsmæssige standard* bør flere steder forbedres, f. eks. med flere eneværelser end hidtil og med bedre spise- og dagligstuer. Derimod finder udvalget ingen anledning til af principielle grunde at fore-

slå, at man fremmer en udvikling bort fra de *mindre anstalter*, der drives forskellige steder. Forsorgslovens nuværende krav om inddeling i særskilte *arbejds- og forsørgelsesafdelinger* foreslås ophævet, således at det beror på nødvendigheden på den enkelte anstalt, om de indlagte skal opdeles, og hvorledes dette skal ske. Sådanne opdelinger skal dog godkendes af socialministeriet som led i dettes godkendelse af anstalterne. (Side 42-43).

9. Forslag om lukkede afdelinger og om op-hævelse af tvangsarbejdsanstalterne.

Udvalget finder det urimeligt at opretholde de særlige *tvangsarbejdsanstalter* af hensyn til det lille klientel, for hvem anbringelse i disse hidtil er kommet på tale, en urime-lighed der yderligere understreges af, at man som foran nævnt foreslår de almindelige anstalter indrettet som åbne anstalter.

Da det imidlertid i nogle tilfælde er påkrævet at indlægge i en *lukket afdeling* enten direkte som følge af pågældendes forhold eller som en disciplinær foranstaltning, foreslås indrettet lukkede afdelinger ved enkelte anstalter - formentlig de samme som dem, hvor der ansættes et særligt behandlingspersonale.

Herudover må der ved alle anstalter være mulighed for en *midlertidig isolering* f. eks. af indlagte, der kommer berusede hjem. (Side 41 og 43-44).

10. Forslag om kvindeafdelinger.

Da antallet af indlagte kvinder kun er meget lille, foreslås det, at *særlige kvindeafdelinger* kun indrettes ved de få anstalter, hvor der i forvejen - af behandlingshensyn - ansættes et større personale, herunder et kvindeligt plejepersonale. Dette udelukker dog ikke, at man på de andre anstalter *midlertidigt* for et døgn eller to kan modtage og »opbevare« indlagte kvinder, og formentlig kan *ældre kvinder*, der ikke giver behandlingsmæssige problemer, modtages i de almindelige anstalter, uden at der af den grund bliver brug for mere kvindeligt personale end iøvrigt nødvendigt. (Side 42 og 49).

11. Forslag om ordensreglementer og disciplinære foranstaltninger m.v.

Udvalget har i samarbejde med landsfor-

eningen af ledere med flere ved forsorgsinstitutioner i Danmark udarbejdet et udkast til et *mønsterreglement*, hvis hovedbestemmelser forudsættes gennemført ved alle anstalter, dog med fornødne afvigelser af behandlingsmæssige grunde ved de anstalter, hvortil der knyttes et særligt behandlingspersonale. (Side 44-48) samt betænkningens bilag 3, jfr. side 98-102).

Der foreslås stort set anvendt samme *disciplinære foranstaltninger* som hidtil, men udvalget går ud fra, at man i praktiseringen heraf tager hensyn til, at man eventuelt i de foreliggende tilfælde snarere *bør søge behandling iværksat* ved overførelse til en af de særlige afdelinger. Udvalget fremhæver i det hele *betænelighederne* ved disciplinære foranstaltninger i form af *begrænsning af de indlagtes frihed*, og det går ud fra, at de kommende års udvikling holdes under observation også med henblik på dette spørgsmål.

Udvalget har drøftet *sikkerhedshensyne*ne ved ikendelse af disciplinære foranstaltninger og har her foreslået, at *inspektørens beføjelse* til at ikende nægtelse af udgangstilladelse begrænses til nægtelser, som kun varer i indtil 3 uger, medens længere varende nægtelser skal ikendes af en anden i reglementet angivet, f. eks. bestyrelsens formand eller socialdirektøren. Derimod har man ikke fundet anledning til at foreslå hele disciplinærområdet henlagt til f. eks. en uden for anstalten stående jurist.

Anbringelse i *lukket afdeling* (i indtil 3 måneder) som disciplinær foranstaltning foreslås begrænset til de grovere af de i reglementet nævnte forseelser, således at foranstaltningen tillige i disse kun kan anvendes, når der foreligger gentagelsestilfælde eller iøvrigt skærpende omstændigheder, så at andre foranstaltninger ikke skønnes tilstrækkelige. Til sådan anbringelse må fremtidig være særlig lovhjælp, da de foran nævnte forslag går ud på, at de almindelige anstaltsafdelinger ikke som nu kan indrettes som lukkede afdelinger. Hertil sigtende forslag om ændring af forsorgsloven stilles derfor.

Med hensyn til *efterlysning* efter udeblivelse og bortgang foreslår udvalget, at praksis fastlægges efter forholdene det enkelte sted, idet man peger på, at de ordens-

mæssige hensyn i storbyer stiller særlige krav. (Side 50).

12. Særlige forslag om de private arbejdskolonier.

Udvalget anbefaler, at der meddeles anerkendelse som arbejdskoloni til *Møltrup optagelseshjem* og til *Arbejde Adler's* kolonier for hjemløse mænd. Tillige anbefaler udvalget, at der ydes sådan støtte til disse institutioner - fra statskassen - at det bliver muligt for dem at fortsætte deres arbejde efter samme retningslinier som hidtil (side 48-49).

13. Særlige forslag om herbergerne.

Da der blandt herbergernes klientel findes en del personer, der kan karakteriseres som et potentielt arbejdsanstaltsklientel, anbefales det, at der søges drevet et vist resocialiseringsarbejde ved herbergerne, f. eks. ved passende støtte til en ordning med en *forsorgsmedarbejder* (side 51).

14. Forslag om finansieringen af arbejdsanstalterne» drift.

I kapitel 9 foreslås *taksten* for ophold på arbejdsanstalterne *fastsat individuelt* for hver anstalt, og således at der ved disse takster søges dækket ca. 90 pct. af driftsudgifterne, herunder efter særlige regler og så godkendte udgifter til forrentning og afskrivning af nye investeringer. Denne takst foreslås betalt direkte til anstalterne af socialministeriet, således at udgiften bæres af *statskassen* (med samme andel som af den hidtil af kommunerne ydede takstbetaling) og iøvrigt af alle landets kommuner gennem det *mellem kommunale refusionsforbund*. Resten af driftsudgifterne foreslås som hidtil båret af anstaltsejerne, d. v. s. kommunerne i det område, for hvilket anstalten er bestemt.

De særlige udgifter til *behandling* m. v. og til *lukkede afdelinger* foreslås afholdt af statskassen.

15. Forskellige andre forslag vedrørende arbejdsanstalterne.

Det foreslås i kapitel 11, at de indlæggende myndigheder af hensyn til behandlingsmulighederne i højere grad skal give anstalterne udførlige *oplysninger om de indlagte*.

Ved indlæggelsen skal som ovenfor omtalt altid foretages en gennemgribende *lægeundersøgelse*. Desuden foreslås indlæggelse indberettet til et *centralt kartotek* for at sikre, at det kan oplyses, om pågældende tidligere har været på en arbejdsanstalt, så at nødvendige oplysninger om ham kan indhentes derfra. Særlig indberetning til dette kartotek må foretages om *psykiatriske undersøgelser* for at hindre unødvendige gentagelser af disse. På anstalterne må føres en egentlig *lægelig journal*.

16. Efterforsorgsproblemer.

Under opholdet må anstalterne sørge for at få forholdene til sygekasse, arbejdsløsheds-kasse og folkerregister i orden. Hertil kan komme spørgsmål om beklædning, briller, kunstige tænder og andet, men udvalget har ment, at spørgsmålene herom, især finansieringsformen, må bero på den videre udvikling. Inden udskrivning bør (i samarbejde med det sociale udvalg) så vidt muligt sørges for arbejde og logi. Et *kontaktarbejde efter udskrivning* ville være ønskeligt, men vil formentlig kun være muligt efter en udbygning af hele det apparat, der står til forsørgelsesmyndighedernes rådighed. Herved fremhæves særlig sociallægeinstitutionen m. v. (side 50 og 72).

17. Forslag til regler om indlæggelse.

I kapitel 10 findes udvalgets forslag om ændringer i de gældende regler om, hvornår indlæggelse i arbejdsanstalt kan finde sted.

Spørgsmålet om formen for *domstolsprøvelse* på dette område anser udvalget for løst ved den ved lov nr. 176 af 11. juni 1954 foretagne ændring af forsorgslovens § 52 (side 58).

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå ændringer i bestemmelserne i forsorgslovens § 30, jfr. § 45, om *henvisning til anstaltsfor sorg* og om indlæggelse af personligt understøttede i *sygdomstilfælde* (side 58).

Bestemmelsen i forsorgslovens § 200 om adgang til under visse betingelser midlertidig i arbejdsanstalt at indlægge *forsømmelige bidragsskyldige*, der skal indsættes til afsoning, anser udvalget for at være nødvendig som supplement til afsoningsregler-

ne, og bestemmelsen foreslås derfor opretholdt, skønt den ikke anvendes særlig hyppigt. Udvalget foreslår imidlertid, at loven om inddrivelse og sikring af underholdsbidrag søges ændret, således at den tid, hvori pågældende er indlagt i arbejdsanstalt, kan fradrages i afsoningstiden (side 59).

Udvalget har overvejet, om der fremdeles er behov for at opretholde §§ 311-313 om indlæggelse i arbejdsanstalt af *forsømmelige forsørgere* ved siden af de almindelige bidragsregler, men man mener, at disse regler sikrer en påkrævet adgang til at gribe tidligere ind end efter bidragsreglerne, og man mener tillige, at reglerne kan virke alment præventivt (side 60). Omvendt mener man, at det ville være uheldigt, om man i stedet for at opretholde reglerne skulle skærpe de regler, der findes i straffeloven, regler som det dog anses for at være af værdi at opretholde ved siden af forsorgslovens regler med henblik på de mere graverende tilfælde (side 61). Nogen fordel ved at samle de nugældende §§ 311-313 i een paragraf synes ikke at foreligge (side 62). Derimod finder udvalget det ønskeligt, at forsorgslovens § 7 ændres således, at den udtrykkeligt hjemler den allerede gældende praksis om, at bidragspåleggelse kan anvendes, selv om der ikke er en aktuel arbejdsindtægt, og det foreslås, at der tillige gives udtrykkelig hjemmel for, at reglerne om indlæggelse af forsømmelige forsørgere kan anvendes, uanset hvem af ægtefællerne der søger hjælp (side 64).

Om de *alkohollidende* henvises til betænkningen om forsorg for disse.

Udvalget finder, at forsorgslovens § 321 om indlæggelse af *erhvervs- og subsistensløse* bør opretholdes, og man mener, at den allerede efter gældende affattelse også giver den fornødne hjemmel til at tage ordensmæssige hensyn i betragtning ved afgørelsen om forsørgelsesmåden (side 65). Derimod foreslås nærmere retningslinier fast-

sat for, hvornår ophold i herberger kan anerkendes som fast bopæl (side 65-66). Den i § 321 foreskrevne forelæggelse for amtet til beslutning om forsørgelsesmåden foreslås undladt, når indlæggelse sker frivilligt, selv om der i sådanne tilfælde henvises til § 321; udvalget finder ingen grund til at ændre den nuværende regel om, at det er anstaltens ledelse, der skal foranledige foretaget sådanne forelæggelser, når de skal ske (side 66).

De særlige regler i § 322 om erhvervs- og subsistensløse *prostituerede kvinder* foreslås ophævet, da § 321 giver tilstrækkelig hjemmel til indlæggelse; en enkelt regel i § 322 om anbringelsesmulighederne foreslås samtidig tilføjet i § 321 (side 67-68).

Udvalgets forslag om ændringer i *arbejdsanstaltens struktur* ved indførelse af afdelinger for en *social-psykiatrisk behandling* giver ikke anledning til særlige forslag for de forsømmelige forsørgere, da varigheden af disses ophold ikke kan afpasses efter behandlingsmæssige hensyn. Derimod foreslås § 321 om erhvervs- og subsistensløse ændret med henblik herpå. Forslaget om, at anstaltsforsorgen i almindelighed skal udøves ved åbne anstalter, således at *lukkede afdelinger* alene findes ved nogle få anstalter, kræver, at der fremtidig gives udtrykkelig hjemmel til anbringelse i sådanne afdelinger (side 64 og 66-67).

Spørgsmålet om eventuel ændring af reglerne om *fattighjælpsvirkningen* af hjælp til anstaltsophold forudsættes løst i anden sammenhæng (side 68).

18. Lovforslag.

I kapitel 12 findes forslag til de ændringer i forsorgsloven, der er nødvendige for at gennemføre udvalgets forslag. Hertil slutter sig betænkningens bilag 1, hvori de vigtigere bestemmelser om arbejdsanstalter i den gældende form er gengivet ved siden af den foreslåede nye form.

For sorgslovens bestemmelser vedrørende arbejdsanstalter og tvangsarbejdsanstalter m. v.

A. Gældende formulering.

(De ord, der udgår eller ændres ifølge udvalgets forslag i betænkningens kapitel 12, er trykt med kursiv).

§ 30

Stk. 3. . . . og understøttelse i hjemmet går, hvor forholdene tillader dette, forud for anbringelse i pleje eller indlæggelse i forsørgelsesanstalter. Hvor særlige forhold taler derfor, er kommunalbestyrelsen berettiget til at yde hjælpen som naturalforplejning i stedet for i kontante tilskud.

Stk. 4. Det sociale udvalg kan i sygdomstilfælde med lægens samtykke indlægge enhver personlig understøttet på sygehus, alderdomshjem, plejestiftelse eller i en forsørgelsesanstalts sygeafdeling, jfr. § 45, stk. 3; men ingen kan tvinges til at lade sig underkaste nogen operation, der kan medføre fare for hans liv eller førlighed. Udskrivning fra sygehus m. v. af en mod det sociale udvalgs kaution henliggende patient må først ske efter 24 timers varsel over for udvalget.

§ 32

I alderdomshjem, plejehjem for kronisk syge eller på en arbejdsanstalts forsørgelsesafdeling, hvor gamle eller svagelige personer anbringes, må børn kun rent midlertidigt optages. Dog kan i plejehjem for kronisk syge optages børn, der opfylder betingelserne i § 39, stk. 4, 1. punktum. I intet tilfælde må der på de nævnte hjem indlægges personer, som ved ufordragelighed, dovenskab, drikfældighed eller lignende kan befrygtes at ville volde forstyrrelse eller give et slet eksempel.

B. Foreslået formulering.

(De ord, der tilføjes eller ændres ifølge udvalgets forslag i betænkningens kapitel 12, er trykt med kursiv).

Af forslagene i kapitel 12 er i bilaget ikke medtaget §§ 7, 23, 31, 47, 57, 60, 298, da disse bestemmelser ikke direkte vedrører arbejdsanstalter).

§ 30

Stk. 3. . . . og understøttelse i hjemmet går, hvor forholdene tillader dette, forud for anbringelse i pleje eller indlæggelse i anstalter. Hvor særlige forhold taler derfor, er kommunalbestyrelsen berettiget til at yde hjælpen som naturalforplejning i stedet for i kontante tilskud.

Stk. 4. Det sociale udvalg kan i sygdomstilfælde med lægens samtykke indlægge enhver personlig understøttet på sygehus, alderdomshjem, plejestiftelse eller i en arbejdsanstalts sygeafdeling, jfr. § 45, stk. 3; men ingen kan tvinges til at lade sig underkaste nogen operation, der kan medføre fare for hans liv eller førlighed. Udskrivning fra sygehus m. v. af en mod det sociale udvalgs kaution henliggende patient må først ske efter 24 timers varsel over for udvalget.

§ 32

I alderdomshjem og i plejehjem for kronisk syge må ikke indlægges personer, som ved ufordragelighed, dovenskab, drikfældighed eller lignende kan befrygtes at ville volde forstyrrelse eller give et slet eksempel.

§ 36

Stk. 1. Det påhviler enhver kommunalbestyrelse inden 2 år efter demie lovs ikrafttræden at have sikret kommunen ret til i fornødent omfang at disponere over pladser på en kommunal arbejdsanstalt. Forpligtelsen påhviler dog, for så vidt angår landkommunerne, vedkommende amtsråd. Såfremt der i denne anledning slutes overenskomst mellem flere amts- eller købstadkommuner, skal den forelægges socialministeren til godkendelse.

Stk. 2. Til enhver arbejdsanstalt knyttes en forsørgelsesafdeling med en eller flere sygestuer, beregnet på dem af afdelingens beboere, der tiltrænger egentlig sygebehandling, men som ikke trænger til eller egner sig til indlæggelse på hospital eller på amtsplejestiftelsen for kronisk syge, jfr. § 39.

Stk. 3. Forinden en arbejdsanstalt tages i brug, skal socialministeren have godkendt denne; det skal herved iagttages, at de nu bestående arbejdsanstalter (fattiggårde) så vidt muligt anvendes.

§ 40

Stk. 1. Socialministeren påser, at der findes det fornødne antal tvangsarbejdsanstalter med en i forhold til hver anstalts område tilstrækkelig plads til at modtage de personer, som i medfør af denne lov skal anses med tvangsarbejde eller modtage offentlig hjælp gennem anbringelse på tvangsarbejdsanstalt. Socialministeren træffer nærmere

§ 36

Stk. 1. Det påhviler enhver kommunalbestyrelse at sikre kommunen ret til i fornødent omfang at disponere over pladser på en kommunal arbejdsanstalt. Forpligtelsen påhviler, for så vidt angår landkommunerne, vedkommende amtsråd. Såfremt der i denne anledning slutes overenskomst mellem flere amts- eller købstadkommuner, skal den forelægges socialministeren til godkendelse.

Stk. 2. En arbejdsanstalt kan indeles i flere afdelinger. Der skal på anstalten findes en eller flere sygestuer, beregnet på de indlagte, der trænger til sygebehandling uden at trænge til indlæggelse på hospital eller på plejehjem for kronisk syge.

Stk. 3. Inden en arbejdsanstalt tages i brug, skal socialministeren have godkendt den, jfr. § 43, stk. 1. I forbindelse med godkendelsen kan socialministeren stille fordringer med hensyn til anstaltens nærmere indretning m. v., herunder om eventuel opdeling i flere afdelinger. På anstalterne skal være mulighed for at give de indlagte en passende beskæftigelse, og til anstalterne skal knyttes personale, der har forudsætninger for at udføre et forsørgsarbejde blandt de indlagte.

Stk. 4. Socialministeren drager omsorg for, at der ved enkelte arbejdsanstalter kan drives en særlig lægelig og social behandling. Det hertil fornødne personale skal i det omfang, hvori det er muligt, tillige drive en rådgivende virksomhed for de øvrige arbejdsanstalter. Endvidere drager socialministeren omsorg for, at der ved nogle arbejdsanstalter indrettes lukkede afdelinger til modtagelse af de personer, der i medfør af denne lov skal anbringes i en sådan afdeling.

Stk. 5. I arbejdsanstalter må børn kun rent midlertidigt optages og kun i forbindelse med indlæggelse af deres forældre.

40

(Paragraffen udgår).

bestemmelse om anstaltens beliggenhed og om, hvilket område hver enkelt anstalt skal omfatte, og afgør derhos, hvorvidt de bestående tvangsarbejdsanstalter kan benyttes.

Stk. 2. Pligten til at oprette de nævnte anstalter påhviler de amter (amtskommuner og købstæder), for hvilke anstalten er bestemt. Flere amter kan med socialministerens godkendelse slutte overenskomst om indretning af en fælles tvangsarbejdsanstalt.

§ 41

Stk. 1. Socialministeren kan meddele godkendelse af arbejdskolonier på de i det følgende anførte betingelser.

Stk. 2. Ved en arbejdskoloni forstås i denne forbindelse en af private - forening eller enkeltmand — oprettet og dreven virksomhed, der ikke har interessenternes økonomiske vinding som formål, men som er oprettet i velgørende hensigt for at vænne arbejdsføre personer, der på grund af hang til omstrejfen, betleri, drikkeri eller lignende mangler arbejdslyst til regelmæssigt arbejde og en rolig, ædruelig livsførelse.

Stk. 3. For at opnå statsanerkendelse må en arbejdskoloni være knyttet til et isoleret beliggende landbrug med dertil hørende skov eller havebrug samt de for de almindeligste håndværk og særlig egnede småindustrier fornødne værksteder.

Stk. 4. Planer, reglementer og vedtægter for arbejdskolonier samt bestyrelsens sammensætning skal godkendes af socialministeren.

Stk. 5. Det bliver på de årlige finanslove at afgøre, om og i hvilken udstrækning der kan ydes en statsanerkendt arbejdskoloni statsstøtte.

§ 43.

Stk. 1. Når et af de i de foregående paragraffer omhandlede hjem eller anstalter agtes anlagt, nedlagt, forandret eller udvidet, indsendes behørig overslag og beskrivelser samt øvrige fornødne oplysninger til vedkommende myndigheds godkendelse. Planerne vedrørende de i § 39, stk. 1, omhandlede plejehjem vil i alle tilfælde være at godkende af socialministeren.

Stk. 2. For samtlige de i §§ 34-42 nævnte anstalter og hjem skal der forefindes reglementariske bestemmelser om deres belæg-

41

(Uændret).

§43

Stk. 2. Når et af de i de foregående paragraffer omhandlede hjem eller anstalter agtes anlagt, nedlagt, forandret eller udvidet, indsendes behørig overslag og beskrivelser samt øvrige fornødne oplysninger til vedkommende myndigheds godkendelse. Planerne vedrørende de i § 39, stk. 1, omhandlede plejehjem vil i alle tilfælde være at godkende af socialministeren.

Stk. 2. For samtlige de i §§ 34-42 nævnte anstalter og hjem skal der forefindes reglementariske bestemmelser om deres belæg-

ning og benyttelse, takster, bestyrelse og dennes myndighed over for beboerne, om disses rettigheder, forpligtelser og forplejning m. v. Der skal derhos i reglementerne optages bestemmelser om disciplinære *straffe* og om sikringsmidler, der ikke må gå ud over de i §§ 47 og 48 i borgerlig straffelov givne rammer, bortset fra, at det i reglementer for *arbejdskolonier, arbejdsanstalter og tvangsarbejdsanstalter* kan bestemmes, at grove ordensforseelser, *derunder flugt, fra pågældende anstalt eller bortgang uden tilladelse*, med samtykke af den myndighed, der har indlagt vedkommende, kan straffes med hensættelse til tvangsarbejde i indtil 3 måneder. For de i § 34 nævnte alderdomshjem og for de i § 39 nævnte plejehjem for kronisk syge indsendes reglementerne til godkendelse af vedkommende amt i overensstemmelse med retningslinier fastsat af socialministeren. For de øvrige af de nævnte anstalter og hjem - for så vidt angår de i § 50, stk. 1, 2. punktum, nævnte kommuner for alle de nævnte anstalter og hjem — indsendes reglementerne til godkendelse af socialministeren. Et efter amtets (ministeriets) skøn passende uddrag af reglementet ophænges i vedkommende hjem eller anstalt på en sådan måde, at beboerne let kan gøre sig bekendt med indholdet.

Stk. 3.

§ 45

Stk. 1. Ingen offentlig understøttet kan vægre sig ved at lade sig forsørge uden for sin opholdskommunes grænser, hvor denne lov hjemler eller forudsætter, at dette kan ske, eller hvor den til formålet svarende forsorg i modsat fald ikke eller kun ved væsentlig forøgede udgifter ville kunne finde sted.

Stk. 2.

Stk. 3. Hvis udvalget i henhold til kapitlerne XXV-XXVII er berettiget til at lade pågældende indlægge i en *forsørgelsesanstalt*, kan om fornødent politiets bistand til hans anbringelse kræves. Det samme gælder for de i § 30, stk. 4, nævnte tilfælde, såfremt det ved lægeerklæring godtgøres, at den understøttede er i en abnorm sindstilstand, og at det ville være til åbenbar ulempe for ham selv, om indlæggelse ikke fandt sted.

ning og benyttelse, takster, bestyrelse og dennes myndighed over for beboerne, om disses rettigheder, forpligtelser og forplejning m. v. Der skal derhos i reglementerne optages bestemmelser om disciplinære *foranstaltninger* og om sikringsmidler, der ikke må gå ud over de i §§ 47 og 48 i borgerlig straffelov givne rammer, bortset fra, at det i reglementer for *arbejdsanstalter og arbejdskolonier* kan bestemmes, at *de indlagte i tilfælde af grove ordensforseelser*, med samtykke af amtmanden (i de i § 50, stk. 1, 2. pkt., omhandlede kommuner af kommunalbestyrelsen) kan overføres til en lukket afdeling i indtil 3 måneder. For de i § 34 nævnte aldersdomshjem og for de i § 39 nævnte plejehjem for kronisk syge indsendes reglementerne til godkendelse af vedkommende amt i overensstemmelse med retningslinier fastsat af socialministeren. For de øvrige af de nævnte anstalter og hjem - for så vidt angår de i § 50, stk. 1, 2. punktum, nævnte kommuner for alle de nævnte anstalter og hjem - indsendes reglementerne til godkendelse af socialministeren. Et efter amtets (ministeriets) skøn passende uddrag af reglementet ophænges i vedkommende hjem eller anstalt på en sådan måde, at beboerne let kan gøre sig bekendt med indholdet.

Stk. 3.

§ 45

Stk. 1. Ingen offentlig understøttet kan vægre sig ved at lade sig forsørge uden for sin opholdskommunes grænser, hvor denne lov hjemler eller forudsætter, at dette kan ske, eller hvor den til formålet svarende forsorg i modsat fald ikke eller kun ved væsentlig forøgede udgifter ville kunne finde sted.

Stk. 2.

Stk. 3. Hvis udvalget i henhold til kapitlerne XXV-XXVII er berettiget til at lade pågældende indlægge i en anstalt, kan om fornødent politiets bistand til hans anbringelse kræves. Det samme gælder for de i § 30, stk. 4, nævnte tilfælde, såfremt det ved lægeerklæring godtgøres, at den understøttede er i en abnorm sindstilstand, og at det ville være til åbenbar ulempe for ham selv, om indlæggelse ikke fandt sted.

§ 46

Stk. 1. Den trængende, som er anbragt på en *arbejdskoloni, en arbejdsanstalt eller en tvangsarbejdsanstalt*, er forpligtet til også uden for anstalten efter bestyrelsens bestemmelse at udføre ethvert arbejde, som ikke overstiger hans evner og kræfter. Dog kan han ikke mod sin vilje udlejes til arbejde for private. Regler om arbejdsvederlag skal fastsættes i reglementerne.

Stk. 2. Ingen, der forsørges som i stk. 1 art-givet, må uden ledelsens samtykke forlade det sted, hvor han er anbragt.

§ 52

Stk. 3. Er der i medfør af denne lov truffet bestemmelse om tvangsmæssig anbringelse på arbejds- eller tvangsarbejdsanstalt, arbejdskoloni eller *afvænningshjem* eller eventuelt i medfør af § 30, stk. 4, jfr. § 45, stk. 3, på andre anstalter, skal spørgsmålet om lovligheden af den pågældende frihedsberøvelse på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges retten til prøvelse i overensstemmelse med de i retsplejelovens kapitel 43 a derom givne regler. Om adgangen til at begære sagen forelagt for domstolene skal pågældende have meddelelse samtidig med, at den truffede beslutning tilkendegives ham, og senest ved indlæggelsen. Tilsvarende regler gælder ved tvangsmæssig tilbageholdelse af frivilligt indlagte personer.

Stk. 4. Er lovligheden af den pågældende frihedsberøvelse stadfæstet ved dom, kan fornyet prøvelse for retten ikke kræves af klageren, før der er forløbet et tidsrum af 6 måneder fra dommens afsigelse, medmindre der i dommen er fastsat en kortere frist. Er frihedsberøvelsen fastsat til et bestemt tidsrum, kan klageren kun kræve retlig prøvelse af afgørelsen een gang.

Stk. 5.

§ 46

Stk. 1. Den trængende, som er anbragt på en *arbejdsanstalt eller en arbejdskoloni*, er forpligtet til også uden for anstalten efter bestyrelsens bestemmelse at udføre ethvert arbejde, som ikke overstiger hans evner og kræfter. Dog kan han ikke mod sin vilje udlejes til arbejde for private. Regler om arbejdsvederlag skal fastsættes i reglementerne.

Stk. 2. Ingen, der forsørges som i stk. 1 angivet, må uden ledelsens samtykke forlade det sted, hvor han er anbragt.

§ 52

Stk. 3. Er der i medfør af denne lov truffet bestemmelse om tvangsmæssig anbringelse på arbejdsanstalt eller arbejdskoloni eller *i behandlingsinstitution for alkohollidende* eller eventuelt i medfør af § 30, stk. 4, jfr. § 45, stk. 3, på andre anstalter, skal spørgsmålet om lovligheden af den pågældende frihedsberøvelse på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges retten til prøvelse i overensstemmelse med de i retsplejelovens kapitel 43 a derom givne regler. Om adgangen til at begære sagen forelagt for domstolene skal pågældende have meddelelse samtidig med, at den truffede beslutning tilkendegives ham, og senest ved indlæggelsen. Tilsvarende regler gælder ved tvangsmæssig tilbageholdelse af frivilligt indlagte personer.

Stk. 4. Er lovligheden af den pågældende frihedsberøvelse stadfæstet ved dom, kan fornyet prøvelse for retten ikke kræves af klageren, før der er forløbet et tidsrum af 6 måneder fra dommens afsigelse, medmindre der i dommen er fastsat en kortere frist. Er frihedsberøvelsen fastsat til et bestemt tidsrum, kan klageren kun kræve retlig prøvelse af afgørelsen een gang.

Stk. 5.

§ 70 A

De med bestemmelserne i § 36, stk. 4, forbundne udgifter til behandling m. v. og til lukkede afdelinger på arbejdsanstalter afholdes af statskassen i det omfang, hvori de ikke dækkes af den i medfør af § 43 fastsatte takst for opholdet.

§ 71

Stk. 1. Amtet (amtskommunen og amtets købstæder i forening) overtager den direkte forsorg for dem, der anbringes på de i § 36 omhandlede arbejdsanstalter.

Stk. 2. Udgifterne ved driften af arbejdsanstalter fordeles efter udløbet af hvert regnskabsår efter at være godkendt af amtmanden på amtsråds kredsen og de i forbindelse med samme stående købstæder efter folketal. På Bornholm påhviler udgifterne den for øens købstæder og landdistrikter fælles reparationsfond, og i København afholdes de af stadens kasse.

Stk. 3. Udgifterne påhviler amtet fra den dato, henvisningen til arbejdsanstalten er sket.

§ 74

Udgifterne ved driften af de i § 40 nævnte tvangsarbejdsanstalter fordeles efter folketal mellem vedkommende amtskommuner og købstadkommuner efter at være godkendt af amtmanden for det amt, i hvilket anstalten er beliggende.

§ 200

Stk. 1. Betales bidraget ikke af den bidragsskyldige, foretages der skridt til inddrivelse af bidraget ved udpantning eller tilbageholdelse af den bidragsskyldiges arbejds- eller tjenesteløn, ligesom der, hvis bidraget ikke indgår, træffes bestemmelse om, hvorvidt den bidragsskyldige skal søges hensat til afsoning

Stk. 3. I de tilfælde, hvor det sociale udvalg indstiller, at afsoning skal ske, er udvalget berettiget **til**, om fornødent ved politiets bistand, at sikre sig den bidragsskyldige.

§ 71

Stk. 1. Amtet (amtskommunen og amtets købstæder i forening) overtager den direkte forsorg for dem, der anbringes på de i § 36 omhandlede arbejdsanstalter.

Stk. 2. Af de takster for ophold på arbejdsanstalter, der fastsættes af socialministeren i medfør af § 43, refunderer statskassen $\frac{3}{10}$ til anstalterne, medens de øvrige $\frac{7}{10}$ refunderes af kommunerne, således at udgiften fordeles mellem dem efter reglerne i §§ 76-78. Refusionsbegæringen fremsendes af anstaltens bestyrelser til socialministeren efter regnskabets afslutning og inden en af socialministeren fastsat frist. Begæringen forsynes med attestation af anstaltens revisor. Refusionen anvises herefter af socialministeriet, således at statskassen forlods udreder den kommunerne påhvillende andel.

Stk. 3. Den del af udgifterne ved driften af arbejdsanstalter, som ikke dækkes ved refusion fra statskassen efter § 70 A eller af den i medfør af § 43 fastsatte takst fordeles efter udløbet af hvert regnskabsår efter at være godkendt af amtmanden på amtsråds kredsen og de i forbindelse med samme stående købstæder efter folketal. På Bornholm påhviler udgifterne den for øens købstæder og landdistrikter fælles repartitionsfond, og i København afholdes de af stadens kasse.

Stk. 4. Udgifterne påhviler amtet fra den dato, henvisningen til arbejdsanstalten er sket.

§ 74

(Paragraffen udgår).

§ 200

(Uændret).

diges tilstedeværelse, til endelig afgørelse træffes, og kan, hvis det skønnes nødvendigt, lade ham midlertidig indlægge i en arbejdsanstalt, dog kun for så vidt den bidragskyldiges tidligere forhold som sådan lader befrygte, at han vil søge at unddrage sig betaling eller afsoning ved at forlade kommunen.

§ 310

For så vidt en person uafbrudt i længere tid udelukkende eller næsten udelukkende har opretholdt livet ved kommunehjælp, og det må antages, at hans krav om hjælp skyldes åbenlys arbejdslede eller lyst til at ligge det offentlige til byrde, skal den hjælp, der ydes ham eller de personer, han skal forøge, betragtes som fattighjælp for ham, jfr. dog § 309, stk. 1, nr. 3, indtil kommunalbestyrelsen på hans begæring måtte træffe bestemmelse om, at han ikke længere skal betragtes som oppebærende fattighjælp. Kommunalbestyrelsens afgørelse kan indankes for amtmanden, i de i § 50, stk. 1, 2. pkt., nævnte kommuner for socialministeren, hvilke myndigheders afgørelse er endelig.

§ 311

Stk. 1. Må der ydes en ikke rent forbigående kommunehjælp til en person, som ikke samlever med sin legale forsørger, vil sidstnævnte være at sætte i bidrag i henhold til reglerne i kapitel I, medmindre han straks selv overtager den direkte forsørgelse, jfr. § 15. Viser det sig ved de anstillede undersøgelser, at forsørgeren modvillig har unddraget sig efter evne at fyldestgøre sin forsørgelsespligt, kan det sociale udvalg i hans opholdskommune straks på begæring af den kommune, der har måttet træde til, fastsætte et ugentligt bidrag, som den forsørgelsespligtige vil have at udrede, indtil overøvrighedens afgørelse af den endelige bidragspligt foreligger. Meddelelse om det således fastsatte foreløbige bidrag tilstilles straks vedkommende overøvrighed.

Stk. 2. Over den foreløbige bidragsansættelse i henhold til stk. 1 kan forsørgeren klage til overøvrigheden, men er indtil videre forpligtet til at rette sig efter det sociale udvalgs beslutning.

Stk. 3. Betaler forsørgeren ikke de foreløbig fastsatte bidrag, skønt han må antages

§ 310

(Uændret).

§ 311

Stk. 1. Må der ydes en ikke rent forbigående kommunehjælp til en person, som ikke samlever med sin legale forsørger, vil sidstnævnte være at sætte i bidrag i henhold til reglerne i kapitel I, medmindre han straks selv overtager den direkte forsørgelse, jfr. § 15. Viser det sig ved de anstillede undersøgelser, at forsørgeren modvillig har unddraget sig efter evne at fyldestgøre sin forsørgelsespligt, kan det sociale udvalg i hans opholdskommune straks på begæring af den kommune, der har måttet træde til, fastsætte et ugentligt bidrag, som den forsørgelsespligtige vil have at udrede, indtil overøvrighedens afgørelse af den endelige bidragspligt foreligger. Meddelelse om det således fastsatte foreløbige bidrag tilstilles straks vedkommende overøvrighed.

Stk. 2. Over den foreløbige bidragsansættelse i henhold til stk. 1 kan forsørgeren klage til overøvrigheden, men er indtil videre forpligtet til at rette sig efter det sociale udvalgs beslutning.

Stk. 3. Betaler forsørgeren ikke de foreløbig fastsatte bidrag, skønt han må antages

at være i stand hertil, kan det sociale udvalg straks lade ham indlægge i en arbejdsanstalt, hvor han kan forblive, indtil de skyldige bidrag er betalt, dog længst indtil den endelige bidragsresolution foreligger. Den hjælp, der indtil da ydes ham eller de personer, han forsørger, betragtes som fattighjælp for ham. Overøvrigheden meddeler straks forsørgerens opholdskommune, såsnart den endelige bidragspligt er fastsat.

§ 313

Stk. 1. Hvor den ene af 2 samlevende ægtefæller søger kommunehjælp under henvisning til, at den anden ikke efter evne bidrager forsvarlig til familiens forsørgelse, har det sociale udvalg nøje at undersøge sagen, derunder om muligt at forhandle med begge parter i forening. Viser det sig da, at klagen findes berettiget, og at klageren samtidig søger separation (eller skilsmisse), afgør udvalget, om det skønnes tilstrækkeligt indtil videre at pålægge den forsømmelige forsørger et bestemt ugentligt bidrag til familiens forsørgelse, eller om der tillige vil være at yde kommunehjælp, jfr. § 311.

Stk. 2. Ønsker klageren i de i stk. 1, angivne tilfælde ikke separation (eller skilsmisse), afgør det sociale udvalg bidragspligten endelig i henhold til § 9, nr. 1, for så vidt klageren ikke ønsker at afbryde samlivet, i hvilket tilfælde bidraget fastsættes af overøvrigheden i medfør af § 10.

Stk. 3. Det sociale udvalg kan bestemme, at såvel de i henhold til stk. 1 pålagte foreløbige bidrag som de endelige bidrag efter stk. 2 skal indbetales til udvalget for af dette at stilles til familiens rådighed.

Stk. 4. Betaler forsørgeren ikke de således pålagte bidrag, skønt han må antages at være i stand hertil, kan det sociale udvalg straks lade ham indlægge i en arbejdsanstalt, hvor han kan forblive, indtil enten de skyldige bidrag er betalt, eller sagen om separation eller skilsmisse er i orden, dog ikke udover 3 måneder. Opholdet på arbejdsanstalten såvel som den hjælp, der må ydes de personer, over for hvem han har forsørgelsespligt, som følge af hans fortsatte undladen af at opfylde denne, betragtes som fattighjælp.

at være i stand hertil, kan det sociale udvalg straks lade ham indlægge i en arbejdsanstalt, *om fornødent på lukket afdeling*, hvor han kan forblive, indtil de skyldige bidrag er betalt, dog længst indtil den endelige bidragsresolution foreligger. Den hjælp, der indtil da ydes ham eller de personer, han forsørger, betragtes som fattighjælp for ham. Overøvrigheden meddeler straks forsørgerens opholdskommune, såsnart den endelige bidragspligt er fastsat.

§ 313

Stk. 1. Hvor den ene af 2 samlevende ægtefæller søger kommunehjælp under henvisning til, at den anden ikke efter evne bidrager forsvarlig til familiens forsørgelse, har det sociale udvalg nøje at undersøge sagen, derunder om muligt at forhandle med begge parter i forening. Viser det sig da, at klagen findes berettiget, og at klageren samtidig søger separation (eller skilsmisse), afgør udvalget, om det skønnes tilstrækkeligt indtil videre at pålægge den forsømmelige forsørger et bestemt ugentligt bidrag til familiens forsørgelse, eller om der tillige vil være at yde kommunehjælp, jfr. § 311.

Stk. 2. Ønsker klageren i de i stk. 1, angivne tilfælde ikke separation (eller skilsmisse), afgør det sociale udvalg bidragspligten endelig i henhold til § 9, nr. 1, for så vidt klageren ikke ønsker at afbryde samlivet, i hvilket tilfælde bidraget fastsættes af overøvrigheden i medfør af § 10.

Stk. 3. Det sociale udvalg kan bestemme, at såvel de i henhold til stk. 1 pålagte foreløbige bidrag som de endelige bidrag efter stk. 2 skal indbetales til udvalget for af dette at stilles til familiens rådighed.

Stk. 4. Betaler forsørgeren ikke de således pålagte bidrag, skønt han må antages at være i stand hertil, kan det sociale udvalg straks lade ham indlægge i en arbejdsanstalt, *om fornødent på lukket afdeling*, hvor han kan forblive, indtil enten de skyldige bidrag er betalt, eller sagen om separation eller skilsmisse er i orden, dog ikke udover 3 måneder. Opholdet på arbejdsanstalten såvel som den hjælp, der må ydes de personer, over for hvem han har forsørgelsespligt, som følge af hans fortsatte undladen af at opfylde denne, betragtes som fattighjælp.

§ 314

Efter tilsvarende regler, som i § 313 bestemt, forholdes der, hvis der må ydes samlevende ægtefæller offentlig hjælp, og trangen viser sig i det væsentlige at være begrundet i, at den ene ægtefælle ikke efter evne bidrager forsvarligt til familiens underhold.

§ 316

Stk. 1. Hvis en person er forfalden til drik, og der fra hans familie eller andre pårørendes side eller fra politi eller anden offentlig myndighed sker henvendelse til det sociale udvalg om at undergive ham en kur for alkoholisme, undersøger udvalget sagen, og hvis det ved denne undersøgelse viser sig at pågældende ligger familie eller pårørende til byrde og iøvrigt ikke vil kunne klare sig uden hjælp, samt hvis det efter indhentet lægeskøn anbefales at forsøge en afvænningskur, kan det sociale udvalg, eventuelt efter en tvangsindlæggelse til observation, forlange, at pågældende skal underkastes kur på et afvænningshjem for alkoholister, dog ikke udover 1½ år.

Stk. 2. Nægter udvalget at tage affære, kan den, som patienten ligger til byrde, politiet eller anden offentlig myndighed, hvis henvendelse ikke er taget til følge, forelægge sagen for amtmanden, i de i § 50, stk. 1, 2. punktum, omhandlede kommuner for socialministeren.

Stk. 3. Er der ikke straks plads på afvænningshjemmet, eller trækker anbringelsen af andre grunde ud, kan det sociale udvalg midlertidig anbringe ham i en arbejdsanstalt.

Stk. 4. Forlader pågældende i utide det hjem, hvor han er anbragt, eller sker der inden 1 år efter hans udskrivning på ny med rette henvendelse til udvalget som angivet i stk. 1, kan det sociale udvalg bestemme, at pågældende skal anses med tvangsarbejde fra 3 måneder til 2 år. Nægter udvalget at foretage videre, kan den, som patienten ligger til byrde, politiet eller anden offentlig myndighed, hvis henvendelse ikke er taget til følge, forelægge sagen for de i stk. 2 nævnte myndigheder.

Stk. 5. Udgifterne ved patientens indlæggelse til observation eller på et afvænningshjem for alkoholister betragtes, for så vidt og i den udstrækning, de ikke kan afholdes

§ 316

(Angående eventuel ændring af denne bestemmelse henvises til udvalgets betænkning om forsorgen for alkohollidende side VI og 76-83.

Ordet »tvangsarbejde« i stk. 4 og stk. 6 må under alle omstændigheder ændres til »anbringelse i arbejdsanstalt (eventuelt i behandlingsafdeling eller lukket afdeling)«.

af patienten selv eller bæres af andre, som fattighjælp.

Stk. 6. Den modtagne fattighjælp skal først kunne eftergives, når der er gået 1 år efter udskrivningen fra hjemmet eller anstalten. Afbryder han kuren i utide, vil hjælpen, for så vidt han ikke i anledning af sin rømning er blevet straffet med tvangsarbejde, jfr. nærværende paragrafs stk. 4, først kunne eftergives 1 år, efter at kuren ifølge den trufne bestemmelse skulle have været tilendebragt.

§ 317

Efter tilsvarende regler som i § 316 bestemt, lorholdes der, hvis der må ydes en enlig person eller en familie offentlig hjælp, og trangen viser sig i det væsentlige at være begrundet i pågældende trængendes eller dennes forsørgers drikfældighed, forudsat at patienten ikke straks erkender dette og selv erklærer sig villig til at lade sig undergive kur efter § 315.

§ 321

Stk. 1. Hvis en person af politiet eller fængselsmyndighederne afleveres som erhvervs- og subsistensløs til det sociale udvalg, eller hvis udvalget i andre tilfælde anser det for nødvendigt at tage sig af en erhvervs- eller subsistensløs person, er udvalget, hvis det kender pågældende og efter sit kendskab til ham kan anse det for forsvarligt, berettiget til at ekvipere ham og yde ham hjælp til logi, forudsat at der kan skaffes ham arbejde. Rejsehjælp kan af udvalget kun ydes efter reglerne i §§ 298-99.

Stk. 2. Kender det sociale udvalg ikke pågældende, tør det efter sit kendskab til ham ikke stole på ham, eller kan der ikke skaffes ham arbejde, er udvalget ansvarligt for, at han straks indlægges på vedkommende arbejdsanstalt, hvortil politiets bistand om fornødent kan forlanges.

Stk. 3. Ved anbringelse på arbejdsanstalt i henhold til stk. 2, skal de oplysninger, som det sociale udvalg har vedrørende *pågældende*, medfølge, og anstaltens ledelse skal da indtil 14 dage efter indlæggelsen indstille spørgsmålet om den fremtidige forsørgelsesmåde til amtmanden. Denne afgør efter forudgående forhandling med vedkommende myndigheder og efter at have indhentet erklæring fra pågældende selv, om pågæl-

§ 317

(Angående eventuel andring af denne bestemmelse henvises til udvalgets betænkning om forsorgen for alkohollidende side VI og 76-83.)

§ 321

Stk. 1. Hvis en person af politiet eller fængselsmyndighederne afleveres som erhvervs- og subsistensløs til det sociale udvalg, eller hvis udvalget i andre tilfælde anser det for nødvendigt at tage sig af en erhvervs- eller subsistensløs person, er udvalget, hvis det kender pågældende og efter sit kendskab til ham kan anse det for forsvarligt, berettiget til at ekvipere ham og yde ham hjælp til logi, forudsat at der kan skaffes ham arbejde. Rejsehjælp kan af udvalget kun ydes efter reglerne i §§ 298-99.

Stk. 2. Kender det sociale udvalg ikke pågældende, tør det efter sit kendskab til ham ikke stole på ham, eller kan der ikke skaffes ham arbejde, er udvalget ansvarligt for, at han straks indlægges på vedkommende arbejdsanstalt, *om fornødent på lukket afdeling*, hvortil politiets bistand om fornødent kan forlanges.

Stk. 3. Ved anbringelse på arbejdsanstalt i henhold til stk. 2, skal de oplysninger, som det sociale udvalg har vedrørende *den indlagte*, medfølge, og anstaltens ledelse skal da inden 14 dage efter indlæggelsen indstille spørgsmålet om den fremtidige forsørgelsesmåde til amtmanden. Denne afgør efter forudgående forhandling med vedkommende myndigheder og *institutioner*

elende foreløbig skal forblive på arbejdsanstalten, eller om han kan udskrives, eventuelt dimitteres til et arbejdssted eller privat arbejdshjem, eller om han skønnes bedst egnet til optagelse på en arbejdskoloni eller eventuelt *et afvænningshjem for alkoholister*, jfr. § 317. Amtmandens afgørelse skal træffes snarest muligt og inden 14 dage fra sagens forelæggelse for amtet. Amtet er dog, såfremt den indlagte har begæret sagen forelagt for retten i medfør af bestemmelsen i § 52, stk. 3, berettiget til at udsætte sin afgørelse, indtil der er faldet endelig dom i sagen.

Stk. 4. Som erhvervs- og subsistensløs kan **kun** en person betragtes, som

1) i længere tid har været og ved for sorgens begyndelse stadig er uden arbejde og ude af stand til ved egen hjælp at skaffe sig sådant,

2) er uden fast bopæl og

3) mangler tilholdssted hos familie eller andre pårørende i den kommune, hvis sociale udvalg må tage sig af ham.

§ 322

Når en prostitueret kvinde af politiet afleveres til forsørgelsesvæsenet som erhvervs- og subsistensløs, skal hun i alle tilfælde straks indlægges på vedkommende arbejdsanstalt, hvorefter der iøvrigt forholdes som i § 321 anført, dog at amtmanden, såfremt hun kun en enkelt gang har været straffet for løsgængeri, overtrædelse af tilhold eller lignende, hurtigst muligt bør søge at få en privat forening til at tage sig af hende.

og efter at have indhentet erklæring fra pågældende selv, om pågældende foreløbig skal forblive på arbejdsanstalten, eller om han skal udskrives, eventuelt dimitteres **til** et arbejdssted eller privat arbejdshjem, eventuelt *henvises til en privat forening*, eller om han skønnes bedst egnet til optagelse på en arbejdskoloni eller *bør overføres til en anstalt med særlige behandlingsmuligheder eller en lukket afdeling, eventuelt en behandlingsinstitution for alkoholidende*, jfr. § 317. Amtmandens afgørelse skal træffes snarest muligt og inden 14 dage fra sagens forelæggelse for amtet. Amtet er dog, såfremt den indlagte har begæret sagen forelagt for retten i medfør af bestemmelsen i § 52, stk. 3, berettiget til at udsætte sin afgørelse, indtil der er faldet endelig dom i sagen. *Der vil under et anstaltsophold kunne træffes beslutning af amtet om overflytning til en anden institution af ovennævnte art, hvis det skønnes ønskeligt af behandlingsmæssige grunde.*
Stk. 4. Som erhvervs- og subsistensløs kan **kun** en person betragtes, som

1) i længere tid har været og ved for sorgens begyndelse stadig er uden arbejde og ude af stand til ved egen hjælp at skaffe sig sådant,

2) er uden fast bopæl og

3) mangler tilholdssted hos familie eller andre pårørende i den kommune, hvis sociale udvalg må tage sig af ham.

Stk. 5. *Hvis en erhvervs- og subsistensløs person selv har anmodet om optagelse i arbejdsanstalt, forelægges spørgsmålet om pågældendes forbliven i anstalten ikke for amtmanden, medmindre et socialt udvalg, politiet, anstaltens bestyrelse eller vedkommende selv fremsætter begæring herom.*

§ 322

(Paragraffen udgår).

§ 323

Den hjælp, det offentlige afholder med hjemmel i §§ 321-22, betragtes, bortset fra ophold i arbejdsanstalt på under 14 dage, som fattighjælp. Denne fattighjælp kan eftergives, når der er forløbet 1 år efter udskrivning af *arbejdskoloni, arbejdsanstalt eller tvangsarbejdsanstalt*.

§ 323

Den hjælp, det offentlige afholder med hjemmel i §§ 321-22, betragtes, bortset fra ophold i arbejdsanstalt på under 14 dage, som fattighjælp. Denne fattighjælp kan eftergives, når der er forløbet 1 år efter udskrivning af *arbejdsanstalt eller arbejdskoloni*.

Det gældende reglement for arbejdsanstalten Sundholm.

1.

Københavns kommunes arbejdsanstalt Sundholm er beregnet til at modtage personer som efter reglerne i lov nr. 181 af 20. maj 1933 om offentlig forsorg med senere ændringer anbringes i arbejdsanstalt. Anstalten er godkendt af arbejds- og socialministeriet i henhold til lov om offentlig forsorg § 43, jfr. § 36.

Arbejdsanstalten er delt i

1. en arbejdsafdeling,
2. en forsørgelsesafdeling,
3. en sygeafdeling,
4. et plejefsnit.

I arbejdsafdelingen anbringes arbejdsføre personer.

I forsørgelsesafdelingen anbringes fortrinsvis personer, som må anses for at være i mindre grad arbejdsdygtige.

Sygeafdelingen modtager efter henvisning fra anstaltens læge de indlagte personer i sygdomstilfælde. Sygeafdelingens læge træffer afgørelse vedrørende nødvendigheden af patienters overlæggelse til almindeligt sygehus.

Plejefsnittet er beregnet til modtagelse af personer, der må være under stadigt tilsyn og pleje, men som ikke opfylder betingelserne for indlæggelse på plejestiftelse.

2.

Anstaltens administration er underlagt magistratens 3. afdeling og varetages gennem Københavns kommunes socialdirektorat.

Den daglige ledelse forestås af inspektøren.

Den lægelige behandling af de indlagte personer varetages af anstaltens læge.

Til anstalten skal der være knyttet en psykiatrisk speciallæge.

En tjenestemand, der direkte sorterer

under magistratens 3. afdeling, socialdirektoratet, skal have daglig træffetid på anstalten på samtlige ugens hverdage. De på anstalten indlagte personer skal have lejlighed til at rådføre sig med denne tjenestemand, som skal vejlede de indlagte og have opmærksomheden henvendt på disses forhold i det hele, herunder også mulighederne for deres dimission fra anstalten til arbejde eller anbringelse.

3.

Magistratens 3. afdeling, socialdirektoratet, træffer om fornødent efter indstilling af inspektøren, eventuelt tillige fra anstaltens læge - afgørelse om, på hvilken afdeling (arbejdsafdeling, forsørgelsesafdeling eller plejefsnit) en person skal anbringes, eller senere overflyttes. Spørgsmålet om en indlagt persons overflytning til sygeafdeling afgøres af anstaltens læge.

4.

Ved optagelse på anstalten bliver de indlagte badet og underkastet lægeundersøgelse. Arbejdsanstaltens tøj udleveres dem, og der anvises dem sovested med tilhørende garderobeplads.

5.

De indlagte skal stå op kl. 6 og straks vaske sig og rede deres senge.

De indlagte skal være i seng kl. 22, med mindre udgangstilladelse efter kl. 22 er indrømmet, jfr. nedenfor under afsnit 9.

De indlagte skal efterkomme de påtøg, som gives dem af anstaltens personale med hensyn til orden og renlighed.

De indlagte kan kræve sig fremstillet for inspektøren og anstaltens læger samt for den i afsnit 2, 5. stk. nævnte tjenestemand.

6.

Nydelse af berusende drikke på anstalten eller under arbejde for anstalten uden for denne er ikke tilladt, ligesom det ikke er tilladt at indbringe eller på anstalten sætte sig i besiddelse af sådanne drikke.

Tobaksrygning under arbejde, i sovestuer samt på de steder, hvor opslag herom forefindes, er ikke tilladt.

Kortspil, tærningsspil o. l. om penge er ikke tilladt.

7.

Spisetiderne er:

Morgenmad	kl. 6 ¹ / ₂
Middag	kl. 11 ¹ / ₂ -12 ¹ / ₂
Aftensmad	kl. 17.

8.

Besøgstiderne er:

Afdelingerne for mænd:

Arbejdsafdelingen	} onsdag kl. 17 ¹ / ₂ - 18 ¹ / ₂
Forsørgelsesafdelingen	
	} søn- og helligdage kl. 13-14
Sygeafdelingen med plejefsnittet	daglig kl. 12-13

Afdelingerne for kvinder:

Arbejdsafdelingen	} torsdag kl. 17 ¹ / ₂ - 18 ¹ / ₂
Forsørgelsesafdelingen	
	} søn- og helligdage kl. 12-13
Sygeafdelingen med plejefsnittet	daglig kl. 12-13

9.

Bortset fra personer, der er anbragt på arbejdsanstalten i henhold til lov om offentlig forsorg §§ 30, stk. 4, 200, 311, 313-314 og 316, eller som ikke må forlade anstalten som følge af disciplinær straf, jfr. afsnit 13, har de indlagte på arbejdsafdelingen, når 14 dage efter indlæggelsen er forløbet, udgangstilladelse hver lørdag kl. 12-22 samt hver søn- og helligdag fra kl. 7-22.

Indlagte på forsørgelsesafdelingen har efter 14 dages forløb fra indlæggelsen udgangstilladelse hver dag efter arbejdstidens ophør til kl. 22 samt hver søn- og helligdag fra kl. 7-22.

Til personer, der er indlagt i sygeafdelin-

gen eller i plejefsnittet, tilstås udgangstilladelse efter lægens indstilling.

Inspektøren kan, når forholdene taler derfor, tilstå de indlagte udgangstilladelse uden for de foran anførte tider.

Udover de anførte regler skal der, når den i afsnit 2, sidste stk., omhandlede tjene-stemand - efter forhandling med inspektøren - finder det formålstjenligt, tilstås udgangstilladelse een gang ugentlig til arbejdsøgende.

Udgangstilladelse kan i det enkelte tilfælde nægtes, når ganske særlige omstændigheder gør det påkrævet.

10.

Enhver på anstalten anbragt person er forpligtet til i og uden for anstalten at udføre det arbejde, som under hensyntagen til hans evner og kræfter pålægges ham. Arbejdstiden er fra kl. 7¹/₂ til kl. 17 med 1 times middag. Om lørdagen ophører arbejdet kl. II V2. Arbejde kræves i reglen kun på hverdage, men kan kræves udført også på søn- og helligdage samt på hverdage uden for normal arbejdstid, hvis anstaltens interesse kræver det.

11.

Under hensyntagen til arbejdsudygtighed, evner og villighed indeles de indlagte af inspektøren i 2 arbejdsklasser.

I 1. arbejdsklasse er vederlaget 2,50 kr. pr. arbejdsdag.

I 2. arbejdsklasse er vederlaget 2,00 kr. pr. arbejdsdag.

For arbejde af særlig karakter og for arbejde på søn- og helligdage og uden for den sædvanlige arbejdstid ydes ekstra vederlag, hvis størrelse fastsættes af inspektøren. Hvor akkordarbejde er muligt og hensigtsmæssigt, ydes akkordbetaling efter inspektørens skøn under hensyntagen til de fastsatte dagducører.

Til indlagte arbejdsudygtige personer ydes lommepenge med 70 øre daglig.

Til sådanne indlagte personer, som oppebærer lommepenge, men som dog evner at udføre lettere arbejde i mindre omfang, kan der udover lommepenge efter inspektørens skøn ydes et arbejdsvederlag, der dog iberegnet lommepenge ikke må overstige vederlaget i 2. arbejdsklasse.

12.

Arbejdsvederlaget udbetales een gang ugentlig med halvdelen, medens resten udbetales ved normal dimission fra anstalten. Når særlig grund taler derfor, kan der dog under opholdet ske udbetaling af tilgodehavende helt eller delvis. Vederlag for arbejde af særlig karakter og for arbejde uden for den sædvanlige arbejdstid kan efter inspektørens skøn udbetales med det fulde beløb ved førstkommende udbetaling.

Ved bortgang fra anstalten eller fra arbejde uden for denne fortabes tilgodehavendet, medmindre andet i det enkelte tilfælde bestemmes.

13.

Over for indlagte personer, som overtræder reglementets bestemmelser, kan følgende straffe bringes i anvendelse, jfr. herved også bestemmelsen i afsnit 12, stk. 2:

1) Nægtelse af udgangstilladelse i indtil 4 uger, i gentagelsestilfælde inden for 2 måneder, i indtil 6 uger.

2) Nedsættelse i lavere arbejdsklasse, el-

ler nedsættelse af arbejdsvederlag, jfr. afsnit 11.

3) Tvangsarbejde i indtil 3 måneder.

14.

Straf i henhold til afsnit 13, nr. 1 og 2, ikendes af magistratens 3. afdeling, socialdirektoratet, efter motiveret indstilling fra inspektøren, og efter at den pågældende har haft lejlighed til at udtale sig, jfr. afsnit 2, 5. stk.

Straf i henhold til afsnit 13, nr. 3, ikendes af borgmesteren for magistratens 3. afdeling efter indstilling fra inspektøren og socialdirektoratet, og efter at den pågældende har haft lejlighed til at udtale sig, jfr. afsnit 2, 5. stk.

Inspektøren kan dog iværksætte de i afsnit 13, nr. 1 og 2 angivne disciplinærstraffe som en foreløbig foranstaltning samt i påtrængende tilfælde foretage fornøden isolering af urostiftere, men sagen skal derefter omgående forelægges magistratens 3. afdeling, socialdirektoratet.

Der skal føres en protokol over de ikendte straffe.

Udkast til mønsterreglement.

Reglement for

1. Om anstaltens bestemmelse.

Anstalten er indrettet i (en del af) ejendommen matr. nr. tilhørende Anstaltens navn er Anstalten drives for 's regning. Anstalten er beregnet til at modtage, personer, som efter reglerne i lov nr. 181 af 20. maj 1933 om offentlig forsorg med senere ændringer indlægges i arbejdsanstalten fra kommunerne i

I anstalten må ikke indlægges personer, der lider af smittefarlig tuberkulose i lunge eller strubehoved. Heller ikke må indlægges personer, for hvem der er mulighed for anbringelse under særforsorg eller i andre særlige anstalter eller hjem.

§ 2.

Anstalten er indrettet til at modtage personer (eventuelt: mænd og kvinder).

Anstalten skal indeholde sygestuer samt rum til isolering i særlige tilfælde.

(Anstalten kan med socialministeriets godkendelse være opdelt i f. eks. en arbejdsafdeling, en forsørgelsesafdeling, en sygeafdeling fælles for de 2 førstnævnte afdelinger, et plejeafsnit og eventuelt en lukket afdeling).

2. Bestyrelse og daglig ledelse.

§ 3.

Anstalten administreres af en bestyrelse på medlemmer, hvoraf medlemmer vælges af og medlemmer vælges af

Den daglige ledelse af anstalten forestås af en af udnævnt inspektør.

Bestyrelsen fastsætter selv sin forretnings-

orden og vælger en sekretær samt udarbejder de fornødne instrukser for personalet.

§ 4.

For hver indlagt skal forefindes en aktmappe, hvori opbevares al korrespondance vedrørende den indlagte samt oplysning om:

- a) dato for indlæggelsen,
- b) indlæggende kommune,
- c) hjemmel for indlæggelsen,
- d) dato for afgang,
- e) tidligere ophold i andre anstalter,
- f) disciplinære forseelser og foranstaltninger,
- g) særydelser (beklædning),
- h) hvilke af den indlagtes ejendele, der opbevares i depotet (jfr. § 8, stk. 2),
- i) udført arbejde og indtjente og udbetalte beløb samt tilgodehavender.

Endvidere skal der for hver indlagt føres en lægejournal.

§ 5.

Det påhviler anstalten

- a) at føre nøjagtige fortegnelser over alle indlæggelser og udskrivninger samt over den daglige belægning, specificeret for de forskellige afdelinger,
- b) at føre en oversigt over de indlagtes beskæftigelse og dennes art og omfang,
- c) at føre de fornødne specificerede regnskaber over anstaltens drift,
- d) at føre et inventarregnskab,
- e) at føre fortegnelse over iværksatte disciplinære foranstaltninger, jfr. § 34,
- f) samt iøvrigt at føre sådanne bøger og fortegnelser, som foreskrives af bestyrelsen.

§ 6.

Lægetilsynet med de indlagte føres af en af

bestyrelsen antaget læge. Lægen og inspektøren kan, hvor det skønnes nødvendigt, søge sagkyndig bistand, herunder psykiater, psykolog m. v.

3. De i anstalten indlagte.

§ 7.

Ved indlæggelse må det påses, at der foreligger de fornødne oplysninger om grunden til indlæggelse, en afhøring af den indlagte (§ 54-afhøring) samt andre for det sociale udvalg foreliggende oplysninger om pågældende og hans trangstilfælde.

Anstalten indsender meddelelse om indlæggelser til socialministeriets centralkartotek.

§ 8.

Når en person indlægges i anstalten, foretages en undersøgelse af hans person og medbragte ejendele. Hvis det skønnes fornødent, forsynes han med tøj fra anstalten.

Ejendele, der medbringes ved ankomsten, kan opbevares i depot, indtil den pågældende udskrives af anstalten. En fortegnelse over de deponerede ejendele affattes samtidig med indlæggelsen (depotkort, jfr. § 4). Fortegnelsen underskrives af den indlagte og af den vagthavende funktionær.

§ 9.

Ved indlæggelse af personer, der tvangs-mæssigt anbringes på anstalten, skal denne påse, at pågældende har fået eller får skriftlig meddelelse om sin ret til at begære spørgsmålet om frihedsberøvelsens lovlighed indbragt for domstolene.

Tilsvarende gælder med hensyn til meddelelse til de indlagte om deres adgang til at rette henvendelse til det af folkettinget i medfør af grundlovens § 71, stk. 7, nedsatte tilsyn angående behandlingen under opholdet i anstalten.

En genpart af meddelelsen underskrives af den indlagte og den vagthavende funktionær og opbevares i den indlagtes aktmappe.

Den frivilligt indlagte må underskrive en erklæring om, at han undergiver sig anstaltens reglement og husorden og bestemmelserne vedrørende overtrædelse af disse.

§ 10.

Såfremt lægen ikke har haft lejlighed til at undersøge pågældende samtidig med ind-

læggelsen, skal den indlagte snarest fremstilles for lægen til eftersyn.

Ved det første lægeeftersyn udfyldes et lægekort for pågældende. Kortet påføres oplysninger om senere lægeeftersyn, ordinationer, sygdomsbeskrivelser m. v.

Lægen afgør i givet fald, om en indlagt person må anses for arbejdsudygtig.

§ 11.

De i anstalten indlagte personer er pligtige til at efterkomme de af inspektøren, eller på dennes vegne af en af anstaltens øvrige funktionærer givne forskrifter og anvisninger. De skal stedse udvise en sømmelig adfærd.

Anser en af de på anstalten indlagte personer sig forurettet ved en given ordre, må vedkommende ikke destomindre efterkomme ordren, men kan klage til inspektøren, eller såfremt klagen vedrører denne, til bestyrelsen.

§ 12.

De i anstalten indlagte kan, når de fremsætter begæring derom, blive fremstillet for anstaltens læge eller for (f. eks. for psykiater, forsorgsmedarbejder m. m.).

§ 13.

Det er forbudt de i anstalten indlagte personer at indbringe eller lade indbringe og at nyde spirituøse drikke på anstalten eller på de under anstalten hørende arbejdspladser. Medicin m. v. må ikke indbringes på anstalten af de indlagte og må kun indtages efter ordination af anstaltens læge.

De indlagte er forpligtet til at lade sig underkaste visitation af anstaltens funktionærer. Visitation af kvinder må kun foretages af kvinder.

§ 14.

Tobaksrygning er forbudt på arbejdspladserne, i sovestuer og sygestuer, samt hvor inspektøren iøvrigt finder et forbud påkrævet.

15.

De på anstalten indlagte personer er forpligtet til såvel i som uden for anstalten at udføre ethvert for deres evner og kræfter passende arbejde, som anvises dem af inspektøren eller på dennes vegne af en af anstaltens øvrige funktionærer.

§ 16.

En indlagt person kan normalt først få udgangstilladelse efter 4 ugers ophold. (. . . De nærmere regler om udgangstilladelsens hyppighed m. m. angives herefter i reglementet for hver enkelt anstalt. . .). Løvrigt kan der gives udgangstilladelse, når inspektøren finder en anmodning derom rimelig.

De på sygestue (sygeafdeling) indlagte kan kun få udgangstilladelse med inspektørens og lægens samtykke.

§ 17.

Besøg på anstalten kan finde sted med inspektørens tilladelse. (. . . Hvis der for den enkelte anstalt skal gælde bestemte besøgstider, skal de fastsættes i reglementet. . .).

§ 18.

Dagens inddeling (vækning, spisetider, arbejdstider, sengetid o. l.) fastsættes i en af bestyrelsen godkendt husorden.

§ 19.

Forplejningen af de i anstalten indlagte personer sker i henhold til et af socialministeriet godkendt kostreglement, dog at der for de enkelte personer kan gøres afvigelser efter lægens anvisning.

§ 20.

Arbejdet skal udføres med flid og nøjagtighed efter de givne anvisninger. Materiale og redskaber skal omgås ved omhu og forsigtighed.

§ 21.

Arbejdet skal såvidt muligt udføres som akkordarbejde efter nærmere af bestyrelsen i samråd med inspektøren fastsatte sats.

§ 22.

Arbejdsvederlaget til de i anstalten indlagte personer udbetales ugentlig. Udbetalingen sker med halvdelen, dog med mindst et fastsat beløb, svarende til det i henhold til stk. 3 fastsatte beløb for ikke arbejdsdygtige. Resten af det fortjente arbejdsvederlag udbetales ved den indlagtes lovlige udtræden af anstalten, eller når inspektøren meddeler samtykke hertil.

I tilfælde af bortgang eller udeblivelse bortfalder den indlagtes krav på det beløb, der indestår på hans konto, medmindre in-

spektøren skønner, at forholdene taler for, at kravet bevares indtil videre, dog længst i et år efter bortgangen eller udeblivelsen.

Til de på anstalten indlagte, som ikke er arbejdsdygtige, skal der efter satsen fastsat af socialministeriet udbetales et beløb ugentlig eller månedlig til anvendelse til småfornödenheder.

§ 23.

Enhver skade, som en indlagt forsætligt eller af mangel på almindelig agtpågivenhed påfører anstalten eller dens ejendele, er han pligtig at erstatte, også hvis skaden er sket under udgangstilladelse eller bortgang. Han er erstatningspligtig med hensyn til beklædning ydet ham af anstalten, som han måtte ødelægge, bortgive, bortkaste eller sælge. Beløbet fradrages i hans tilgodehavende eller påføres hans konto som skyld.

Beslutning om erstatning efter denne bestemmelse træffes af inspektøren. Pågældende kan uden opsættende virkning forlange beslutningen forelagt for (. . . bestyrelsens formand eller f. eks. socialdirektøren . . .).

Under særlige omstændigheder kan (. . . f. eks. bestyrelsen . . .) frafaldet kravet om erstatning.

§ 24.

Den, der selv har begæret sig indlagt i anstalten, kan kun udtræde efter forudgående henvendelse til inspektøren eller dennes stedfortræder.

Den tvangsanbragte kan kun udskrives med samtykke af den indlæggende myndighed.

Ved den indlagtes udtræden skal der såvidt muligt være sikret ham arbejde og logi.

Under opholdet skal anstalten — efter nærmere aftale med det sociale udvalg — søge at bringe den indlagtes forhold til sygekasse, arbejdsløshedskasse og folkeregister i orden.

§ 25.

Bortgår eller udebliver en på anstalten tvangsanbragt person, kan inspektøren lade foretage efterlysning gennem politiet, for at pågældende kan føres tilbage til anstalten.

Efterlysningen bortfalder, såfremt den efterlyste ikke er tilbageført inden 3 måneder, eller såfremt pågældende er indlagt i en anden anstalt eller har fået fast arbejde.

4. Disciplinære foranstaltninger.

§ 26.

Disciplinære foranstaltninger kan bestå i

- a) Overførelse til andet arbejde.
- b) Nægtelse af udgangstilladelse.
- c) Hensættelse i isoleringsrum.
- d) Anbringelse i lukket afdeling.

§ 27.

Udgangstilladelse kan nægtes i indtil 4 uger for nedennævnte forseelser:

- 1) Tobaksrygning på steder, hvor sådant er forbudt.
- 2) For sen hjemkomst efter meddelt udgangstilladelse.
- 3) Udeblivelse efter meddelt udgangstilladelse.

Er udeblivelsen forårsaget ved hospitalsindlæggelse, som ikke skyldes beruselse, eller ved politiforanstaltninger, for hvilke pågældende ikke bærer skylden, kan der ikke besluttes nægtelse af udgangstilladelse i anledning af udeblivelsen.

§ 28.

Udgangstilladelse kan nægtes i indtil 6 uger for nedennævnte forseelser:

- 1) Bortgang fra anstalten eller fra transport til eller fra anstalten eller forsøg herpå.
- 2) Opnåelse af eller forsøg på at opnå udskrivning ved hjælp af falsk arbejdsbevis.
- 3) Overtrædelse af forbudet i § 13 mod at indbringe eller lade indbringe og at nyde spirituøse drikke eller mod at indtage sådan uden ordination af anstaltens læge.
- 4) Når en indlagt under udgangstilladelse er blevet beruset, og han af denne grund enten
 - a) indbringes af politiet eller private i anstalten,
 - b) ved hjemkomst er så beruset, at hans ophold på sovestuen vil virke forstyrrende, og han derfor anbringes i isoleringsrum, eller
 - c) på anstalten gør sig skyldig i uorden ved at nægte derstedes ansatte funktionærer behørig lydighed.
- 5) Uretmæssig benyttelse af anstaltens materiale.

- 6) Udvist trods eller opsætsighed mod foresatte.
- 7) Forsætlig påførelse af skade på anstalten eller dens ejendele.
- 8) Overfald på en anden indlagt eller vold mod en foresat.
- 9) Gentagne forseelser af de i § 27 nævnte arter.

I de i nr. 5) nævnte tilfælde bliver den eller de forfærdigede genstande konfiskeret til fordel for anstalten.

§ 29.

Er der forløbet 6 måneder efter pågældendes seneste udeblivelse eller bortgang, og han har været på fri fod i hele dette tidsrum, bortfalder en i henhold til §§ 27-28 besluttet nægtelse af udgangstilladelse.

§ 30.

En indlagt kan anbringes i lukket afdeling i indtil 3 måneder, når han i gentagelsestilfælde gør sig skyldig i de i § 28 nævnte forseelser, eller når en af disse forseelser iøvrigt er begået under sådanne skærpende omstændigheder, at de i denne bestemmelse hjemlede foranstaltninger ikke skønnes tilstrækkelige.

§ 31.

Beslutning om overførelse til andet arbejde og om nægtelse af udgangstilladelse i indtil 3 uger træffes af inspektøren.

Beslutning om nægtelse af udgangstilladelse udover 3 uger træffes af (. . . bestyrelsens formand eller f. eks. socialdirektøren

Beslutning om anbringelse i lukket afdeling træffes af amtmanden.

Inden beslutning træffes om nægtelse af udgangstilladelse eller om anbringelse i lukket afdeling, skal den indlagte have lejlighed til at udtale sig over for den til anstalten knyttede forsorgsmedarbejder.

§ 32.

Inspektørens afgørelse i henhold til § 31 kan af pågældende uden opsættende virkning forlanges forelagt for (. . . bestyrelsens formand eller f. eks. socialdirektøren . . .).

Amtmandens beslutning om anbringelse i lukket afdeling kan af pågældende indbringes for domstolene, jfr. forsorgslovens § 52, stk. 3.

§ 33.

I tilfælde, hvor inspektøren anser det for nødvendigt for at sikre fred og orden i anstalten, kan han straks lade vedkommende urostifter hensætte i isoleringsrum, dog ikke udover 24 timer. Indberetning herom må omgående afgives til (. . . bestyrelsens formand eller f. eks. socialdirektøren . . .).

§ 34.

Der skal af anstalten føres en protokol over disciplinære foranstaltninger, og denne pro-

tokol skal til enhver tid stå til rådighed for anstaltens bestyrelse.

Enhver foranstaltning skal straks ved beslutning indføres i protokol,

§ 35.

Et efter socialministeriets skøn passende uddrag af dette reglement samt anstaltens husorden ophænges i anstaltens lokaler på en sådan måde, at de i anstalten indlagte personer let kan gøre sig bekendt med indholdet.

København, den 29. december 1955

I skrivelser af 28. februar 1950 anmodede udvalget politidirektøren og samtlige politimestre om forskellige oplysninger vedrørende politiets anvendelse af reglerne i forsorgslovens §§ 318-22 om forsorgen for omstrejfer, erhvervs- og subsistensløse m. fl., og i skrivelse af 26. maj 1950 (j.nr. 1945/1950) samt i en herfra gennem justitsministeriet indhentet erklæring af 26. september 1951 fremsendte politidirektøren nærmere redegørelse for anvendelsen af de omhandlede bestemmelser og betydningen af deres opretholdelse.

En redegørelse for den af politiet m. fl. fulgte praksis er optaget i kapitel 7 i vedlagte af udvalget afgivne betænkning, 1.del, 1952, hvori den førte korrespondance er optaget som bilag 1-11.

Som det vil være bekendt, er reglerne i §§ 318-20 om hensættelse på arbejds- eller tvangsarbejdsanstalt i visse tilfælde efter udstået straf ophævet ved lov nr. 33 af 25. februar 1953, medens adgangen til tvangsmæssig hensættelse på arbejdsanstalt af de i forsorgslovens §§ 321-22 omhandlede erhvervs- og subsistensløse personer er opretholdt.

Udvalget står nu foran afgivelse af den afsluttende betænkning og skal i denne forbindelse tage stilling til spørgsmålet om den fremtidige udformning af bestemmelserne om erhvervs- og subsistensløse mænd og kvinder, herunder prostituerede, i forsorgslovens §§ 321-22.

Idet man henviser til den ovennævnte brevveksling, herunder justitsministeriets erklæring af 8. oktober 1951 (bilag 8), skal man udbede sig en udtalelse fra hr. politidirektøren om, hvorvidt der i den forløbne tid måtte være indtruffet ændringer i politiets praksis med hensyn til forholdsregler over for erhvervs- og subsistensløse, herunder i hvilket omfang unge erhvervs- og sub-

sistensløse måtte frembyde særlige problemer, samt hvorvidt der efter politidirektørens skøn måtte være trang til ændringer i de gældende bestemmelser i forsorgslovens §§ 321-22 om behandlingen af det omhandlede klientel.

Man kan i denne forbindelse oplyse, at forstander Krabbe, Kristeligt Studenter-settlement, over for udvalgets formand har henledt opmærksomheden på, at det store antal subsistensløse, som holder til i porte, kældre og trappegange i Vesterbros slumkvarterer, er til betydelig gene.

I tilslutning til politidirektørens udtalelse vil man sætte pris på at modtage oplysninger om den nuværende virksomhed i Københavns politis sociale hjælpetjeneste, jfr. betænkningens kapitel 6, afsnit VII, og politidirektørens redegørelse af 15. august 1953 til justitsministeriet (H. I. J. nr. 460/1953), samt oplysninger om politiets erfaringer med hensyn til den såkaldte »Himmelekspres«.

Endelig skal man anmode om oplysning om, hvor mange personer der af politiet er afleveret til forsørgelsesvæsenet som erhvervs- og subsistensløse i 1954.

Til belysning af problemet vedrørende forsorgen for de erhvervs- og subsistensløse skal man derhos udbede sig en udtalelse om, hvorledes politiets samarbejde med forsørgelsesvæsenet efter politidirektørens skøn fungerer.

Man vedlægger en afskrift af udvalgets skrivelse af dags dato til Københavns magistrat.

P. U. V.

V. Wedell-Wedellsborg

/B. W. Bentzon,
sehr.

Politidirektøren i København.

København, den 29. december 1955

I skrivelse af dags dato, hvoraf en afskrift vedlægges, har udvalget udbedt sig en udtalelse fra politidirektøren i København med hensyn til spørgsmålet om den fremtidige udformning af reglerne om behandling af erhvervs- og subsistensløse personer, jfr. forsorgslovens §§ 321-22.

Idet man henviser til nævnte skrivelse, skal man i tilslutning hertil udbede sig en udtalelse om magistratens syn på de omhandlede spørgsmål, herunder en udtalelse om, hvorledes forsørgelsesvæsenets samarbejde med politiet efter magistratens skøn fungerer.

Til brug for udvalgets arbejde skal man endvidere anmode om en udtalelse om, hvorledes de i 1952 gennemførte nye regler på arbejds- og tvangsarbejdsanstalten Sundholm har virket, samt hvilken praksis der efter reglementets ikrafttræden er fulgt med hensyn til efterlysning og til bageførelse af bortgæede alumner.

P. U. V.

V. Wedell-Wedellsborg

IB. W. Bentzon,
sekr.

Københavns magistrat.

København V., den 27. marts 1956

I skrivelse af 29. december 1955 har udvalget vedrørende forsorgen for de i forsorgslovens kapitler XXIV-XXVII omhandlede personer udbedt sig en udtalelse om følgende spørgsmål:

- 1) hvorvidt der i den forløbne tid måtte være indtruffet ændringer i politiets praksis med hensyn til forholdsregler over for erhvervs- og subsistensløse, herunder i hvilket omfang unge erhvervs- og subsistensløse måtte frembyde særlige problemer,
- 2) hvorvidt der efter politidirektørens skøn måtte være trang til ændringer i de gældende bestemmelser i forsorgslovens §§ 321-22 om behandlingen af det omhandlede klientel,
- 3) oplysninger om den nuværende virksomhed i Københavns politis sociale hjælpetjeneste, jfr. betænkningens kap. 6, afsnit VII, og politidirektørens redegørelse af 15. august 1953 til justitsministeriet (H. I. jr. 460/53),
- 4) oplysninger om politiets erfaringer med hensyn til den såkaldte »Himmelekspres«,
- 5) hvor mange personer der af politiet er afleveret til forsørgelsesvæsenet som erhvervs- og subsistensløse i 1954, og
- 6) hvorledes politiets samarbejde med forsørgelsesvæsenet efter politidirektørens skøn fungerer.

Ud fra de erfaringer, Københavns politi - herunder navnlig Københavns politis sociale hjælpetjeneste - har indhøstet gennem årene, skal jeg udtale følgende:

ad 1. Om den almindelige praksis over for erhvervs- og subsistensløse henvises til besvarelsen under punkt 2 og 3.

... (Denne del af skrivelsen udelades,

idet indholdet i fornødent omfang er refereret i betænkningens kapitel 6 (side 33)).

ad 2. § 321, stk. 1, 3 og 4 synes fyldestgørende, hvorimod stk. 2 kunne ønskes omredigeret som følger:

Kender det sociale udvalg ikke pågældende, tør det efter sit kendskab til ham ikke stole på ham, kan der ikke skaffes ham arbejde, eller findes det af ordensmæssige hensyn påkrævet, er udvalget ansvarlig for, at han straks indlægges på vedkommende arbejdsanstalt, hvortil politiets bistand om fornødent kan forlanges.

Motivering:

Som forstander Krabbe, Kristeligt Studenter settlement, meget rigtigt oplyser over for udvalget, er det store antal subsistensløse, som holder til i porte, kældre, trappegange på Vesterbro til betydelig gene for kvartets beboere, og politikommissær Gredsted, der er leder af Vesterbros politistation, har ligeledes givet udtryk for, at dette spørgsmål virkelig er et betydeligt problem, eftersom disse subsistensløse er egentlig »spritere«, der i deres påvirkede tilstand udøver grove former for betleri, ofte tiltaler de forbipasserende - deriblandt børn - med sjofel tale, samt jævnligt lader deres vand for øjnene af de legende børn.

Når personer af denne kategori indbringes, og de iøvrigt opfylder kriteriet i § 321, stk. 4, er man tilbøjelig til at lade klienten fremstilles i forsorgskontoret mod begæring om indlæggelse på *Sundholm*. Man har imidlertid set, at sådanne personer er dimitteret fra forsorgskontoret eller henvist herfra til selv at gå på *Sundholm*, og man har indtryk af, at forsorgskontoret har principiel modvilje mod indlæggelse ved tvang.

Skal Københavns politi ved siden af de almindelige ordenspolitimæssige opgaver tillige røgte det hverv at befri offentligheden og de københavnske politistationer for dette meget besværlige klientel af portdrankere og parksprittere, vil det være hensigtsmæssigt, at politiet får lejlighed til at gøre rede for de særlige forhold, der gør det påkrævet, at den pågældende af hensyn til ro og orden på offentlige steder tvangsindlægges, samt at forsorgsmyndighederne begærer politiefterlysning i tilfælde af bortgang fra arbejdsanstalten af dette særlige klientel.

Der har fra hjælpetjenesten været iværksat en observationstjeneste i disse af »sprittere« særligt yndede kvarterer på Vesterbro. De indtryk, man har gjort sig der, er nedfældet i en observationsrapport, hvoraf en afskrift vedlægges som bilag 2¹).

ad 3. Den 14. februar 1950 oprettedes på initiativ af politikommissær Svend Gredsted, Vesterbros politistation, Københavns politis sociale hjælpetjeneste. Efter forhandling med Københavns kommunes socialdirektorat udsendte politidirektøren dagsbefaling nr. 30 af 5. april 1950, senere ophævet og afløst af dagsbefaling nr. 39 af 23. maj 1955. . . . (Denne del af skrivelsen udelades, idet indholdet i fornødent omfang er refereret i betænkningens kapitel 4, side 24-25.

ad 4. . . . (Denne del af skrivelsen, der handler om »Himmelekspressen«, udelades i det væsentlige, jfr. om »Himmelekspressen« iøvrigt i betænkningens kapitel 4 (side 23-24)).

Det må her anføres, at det i høj grad er »Himmelekspressen«s gamle »sprittere«, der er til gene for beboerne på Vesterbro, idet de erfaringsmæssigt er tilbøjelige til at tilbringe deres dagtimer i portene i Vesterbros sidegader, på bænkenene på Sdr. Boulevard og i anlægget ved Matthæuskirken.

ad 5. Fra hjælpetjenesten er der i 1954 afleveret 69 personer til forsørgelsesvæsenet som erhvervs- og subsistensløse, hvortil kommer 45 fra politistationerne direkte til forsorgskontoret afgivne personer.

I 1955 er 67 personer fra hjælpetjenesten henvist til selv at henvende sig på forsorgskontoret, medens 142 er overført dertil under bevogtning. Endelig er 12 kvinder henvist fra III. politiinspektorat til forsorgskontoret.

Når tallet for overførte i 1955 er større end i 1954, skyldes det, at stationerne siden maj 1955 har overført personer af den her omhandlede kategori til hjælpetjenesten til videre foranstaltning.

ad 6. Når bortses fra forsorgskontorets tilbageholdenhed med tvangsindlæggelse på *Sundholm*, kan man kun være tilfreds med samarbejdet med forsørgelsesvæsenet. Dette kommer tydeligst til udtryk i samarbejdet med socialkontorerne, idet disse næsten altid følger de begrundede henvendelser om hjælp til klientellet. Til gengæld er man ofte i stand til at forsyne socialkontorerne med værdifulde oplysninger, f. eks. om personer, om hvem man ved, at de forbruger kommunehjælp til hasardspil, drikkeri o. lign. På hjælpetjenestens initiativ er således af Københavns politi pr. 1. januar 1956 oprettet et kartotek over alle, som i København indbringes for beruselse. Gennem dette materiale kan man senere analysere alle berusede og herunder navnlig finde frem til alkoholikere, der helt eller delvis lever af offentlig hjælp. Om sådanne personer vil der ske indberetning til forsørgelsesvæsenet.

Ejvind Larsen

/Underskrift.

Til udvalget vedrørende forsorgen for de i forsorgsloven kap. XXIV-XXVII omhandlede personer, Socialministeriet, Slots-holmsgade 6, K.

1) Udelades her.

København V., den 20. oktober 1956

Ved skrivelse af 29. december 1955 har det ærede udvalg udbedt sig en udtalelse om magistratens syn på visse overfor politidirektøren i København rejste spørgsmål angående dels reglerne om behandlingen af erhvervs- og subsistensløse personer m. v., dels om forsørgelsesvæsenets samarbejde med politiet, og endelig om visse forhold efter ændringen i 1952 af reglementerne på arbejds- og tvangsarbejdsanstalten Sundholm.

Med hensyn til samarbejdet mellem politiet og forsørgelsesvæsenet kan magistraten henviser til vedlagte genpart af politidirektørens dagsbefaling af 23. maj 1955¹⁾, der er udfærdiget efter forudgående forhandlinger med forsørgelsesvæsenet. . . . (Det følgende udelades, da indholdet i fornødent omfang er refereret i betænkningens kapitel 4 (side 25-26) og i kapitel 6 (side 33)). . . .

Når talen er om subsistensløse personer, er magistraten tilbøjelig til at nære den opfattelse, at der gør sig en forskel gældende, eftersom det drejer sig om personer af en vis højere eller vis lavere alder. For så vidt vægten lægges på den rent menneskelige side af sagen, er der vel grundlag for at træffe positive rednings- og genopbygningsforanstaltninger for den enkelte person uanset pågældendes alder og hele situation — derunder også årsagerne til pågældendes deroute. Men hvis der må anlægges mere samfundsøkonomiske betragtninger med henblik på, hvorledes økonomiske og andre midler, der står til rådighed for et genopbygningsarbejde, mest hensigtsmæssigt anvendes, er det magistratens opfattelse, at kræfterne stort set fortrinsvis bør sættes ind i arbejdet for de yngre alders-

klasser, idet tiden formentlig er en væsentlig faktor i et resocialiseringsarbejde. Personer af en vis højere alder vil utvivlsomt ofte være så stærkt påvirkede af mange års indgribende social og personlig nedgang og vil have så liden vilje til egen indsats, at der på forhånd må næres tvivl om sandsynligheden for et positivt resultat. Magistraten vil finde det rigtigt, om der ved udformningen af eventuelle forslag til nye lovbestemmelser om forsorg m. v. for de herhen hørende grupper af personer tages betragtninger af denne art under overvejelse.

Man nærer ingen tvivl om, at drikfældighed er en af de faktorer, som oftest - i hvert fald umiddelbart - fører til menneskeligt forlis, men på den anden side er drikfældigheden utvivlsomt netop kun den umiddelbare årsag. Dybere liggende forhold spiller ikke sjældent ind, og udredningen af disse forhold er af den allerstørste betydning. Det må formentlig erkendes, at hverken den sociale forsorgslovgivning eller praksis i tilstrækkelig grad har været opmærksom herpå, og man må håbe, at der gennem fremtidige foranstaltninger sker ændringer på dette område, f. eks. ved, at der i et vist omfang knyttes sagkyndig lægelig bistand til arbejdet på forsorgsanstalterne.

Da drikfældigheden imidlertid rent umiddelbart falder stærkt i øjnene, og selv hos personer af ung alder kan være meget udpræget og give sig dybt tragiske udslag - ja, man finder endog udprægede »spritere« blandt unge, der endnu ikke har passeret de 30 år - finder magistraten det af stor vigtighed, at der træffes modforanstaltninger på dette område, således at der ska-

1) Jfr. betænkningens kapitel 4 (side 24-25).

bes mulighed for en effektiv afvænnning af alkoholister, navnlig sådanne der i en yngre alder falder det offentlige til byrde.

Magistraten finder ikke forsorgslovens nugældende bestemmelser om behandlingen af alkoholister fyldestgørende. Dette gælder navnlig reglerne om tvungen anbringelse til afvænnning, hvortil kommer, at de eksisterende afvænningshjem - efter det indtryk magistraten har - dels ikke i almindelighed er villige til og dels ikke skønnes egnede til at modtage patienter til tvungen afvænnning. Dette spiller utvivlsomt en betydelig rolle; ganske vist nærer man ikke tvivl om, at en afvænningsbehandling, der gennemføres frivilligt og under patientens positive medarbejde, har størst mulighed for at føre til et heldigt resultat; men man må gang på gang i praksis konstatere, at forudsætningerne for gennemførelse af en frivillig kur ikke er til stede, men at tvangsmæssige foranstaltninger i et vist omfang burde iværksættes.

Man anser det derfor for ønskeligt, at fremtidige regler udformes med henblik herpå, idet bemærkes, at de personer, som anbringes - eller burde anbringes - på arbejdsanstalt - i hvert fald i København - i overvejende grad er alkoholister, og at foranstaltninger, der tager sigte på en rationel behandling af alkoholismen som transgårsag samtidig vil have betydning for spørgsmålet i det hele om forsorgen for erhvervs- og subsistensløse personer.

For så vidt udvalget dernæst har udbedt sig en udtalelse om, hvorledes de i 1952 gennemførte nye reglementer på arbejds- og tvangsarbejdsanstalten Sundholm har virket, samt om hvilken praksis, der efter reglementernes ikrafttræden er fulgt med hensyn til efterlysning og tilbageførelse af bortgæede alumner, skal man udtale følgende:

Reglementsændringerne bestod til en vis grad i en ajourføring af gældende praksis; dette var således tilfældet med det særlige kostreglement for tvangsarbejdsanstalten og giver ikke anledning til bemærkninger. De ved ændringerne indførte højere arbejdsvederlag og lømpenge har vakt tilfredshed og må utvivlsomt betragtes som et fremskridt. Særligt må fremhæves den samtidig med reglementsændringerne gennemførte ordning med ansættelse såvel af en

speciallæge i psykiatri som af en særlig »forsorgsleder«, der har til opgave på forskellig måde at vejlede alumnerne og være dem behjælpelig med ordning af deres forhold i det hele, derunder også med i egnede tilfælde at skaffe arbejde og eksistensmuligheder uden for anstalten.

I almindelighed kan det siges, at forsorgslederens virksomhed har bevirket en større tillidsfuldhed mellem de indlagte og anstalten i det hele, og man har indtryk af, at det for visse af de indlagte er af værdi, at de kan henvende sig til forsorgslederen og tale ud om deres personlige problemer.

Med hensyn til den psykiatriske speciallæge er forholdet det, at denne læges udtalelser er af værdi for administrationen i dennes dispositioner vedrørende de indlagte, derunder også ved udskrivning. Egentlig specialbehandling har det kun i mindre grad været muligt at gennemføre, bl. a. også fordi de indlagte har rig mulighed for at udeblive eller bortgå fra anstalten og kun sjældent viser personlig interesse for gennemførelse af behandling.

Ved reglementsændringerne gennemførtes også udvidet tilladelse til udgang fra anstalten. Reglerne herom går for så vidt angår arbejdsafdelingen ud på, at personer, bortset fra sådanne, som er anbragt i henhold til forsorgslovens §§ 30, stk. 4, 200, 311, 313 (tidl. også 314) og 316, eller som ikke må forlade anstalten som følge af disciplinær straf, har udgangstilladelse, når der er forløbet 14 dage efter indlæggelsen, hver lørdag kl. 12-22 samt hver søn- og helligdag fra kl. 7-22.

Inspektøren kan, når forholdene taler derfor, tilstå udgangstilladelse uden for de anførte tider.

Herudover skal der, når den til anstalten knyttede forsorgsleder finder det formålstjenligt - efter forhandling med inspektøren - tilstå udgangstilladelse een gang ugentlig til arbejdsøgende.

Der skete herved en væsentlig lempelse af de tidligere regler, og dette hilstes ganske naturligt med tilfredshed hos de indlagte. Man tør dog næppe påstå, at en sådan tilfredshed er til stede nu, hvor de gældende regler ikke længere sammenlignes med de tidligere.

De friere udgangsforhold har bevirket flere udeblivelser og navnlig stigning af

antallet af tilfælde, hvor indlagte personer kommer beruset hjem efter udgang eller bringes tilbage til arbejdsanstalten i beruset - ofte meget stærkt beruset - tilstand ved politiets foranstaltning. De højere arbejdsvederlag har jo også skabt bedre muligheder for indkøb af spiritus.

Magistraten tør efter de indhøstede erfaringer ikke gå ind for, at reglerne om den udvidede udgangstilladelse har virket ubetinget heldigt; dette gælder ikke mindst reglen om, at der gives udgangstilladelse 14 dage efter indlæggelsen i modsætning til tidligere, da udgangstilladelse først blev givet 4 uger efter indlæggelsen; man har dog endnu ikke fundet anledning til at tage reglerne op til revision.

Om udblivelse og bortgang fra arbejdsanstalten kan det siges, at disse tiltog mærkbart efter reglementsændringernes gennemførelse. En sammenligning mellem antallet af udblivelser set i forhold til belægningsdagens antal i året umiddelbart før og umiddelbart efter reglementsændringerne - nemlig henholdsvis 1951/52 og 1952/53 - viser en stigning på ca. 40 %. En tilsvarende samlet sammenligning mellem de sidste 4 år efter de nævnte ændringer viser også en stigning, omend ikke så stor, nemlig ca. 12-13 %.

Tilsvarende sammenligninger af antallet af bortgange viser stigninger på henholdsvis ca. 50 % og ca. 100 %.

Bortset fra de sjældne tilfælde af rømning fra tvangsarbejdsanstalten har man -

iøvrigt i forbindelse med socialministeriet - fra ikrafttrædelsen af reglementsændringerne undladt at efterlyse personer, der under udgang udebliver eller iøvrigt rømmer fra anstalten. Man var i sin tid fra magistratens side indstillet på, at der måtte være tale om en forsøgsordning, og efter de gjorde erfaringer kan man ikke ubetinget føle sig tilfreds med den stedfundne ændring af praksis. Man henviser i denne henseende til foranstående oversigt, hvortil kommer, at der er al mulig grund til at formode, at opholdet i arbejdsanstalten - der byder på en ordnet tilværelse under gode sundhedsmæssige forhold - i det overvejende antal tilfælde afløses af en ganske anden og betydeligt ringere tilværelse. . . . (Det følgende om »Himmelekspressen« udelades, jfr. om denne institution i betænkningens kapitel 4 (side 23-24)). . . .

Med bemærkning, at sagens behandling har været vanskeliggjort bl. a. på grund af sygdom og dødsfald i arbejdsanstalten Sundholms ledelse, beklager magistraten den sene fremkomst af nærværende besvarelse.

Urban Hansen

*//. Seest-Sørensen,
vktc.*

*Til udvalget vedrørende forsorgen for de i forsorgslovens kap XXIV-XXVII omhandlede personer, Socialministeriet, Slots-
holmegade 6, K.*

København, den 20. november 1956

Under henvisning til udvalgets skrivelser af 29. december 1955 vedrørende reglerne i forsorgslovens §§ 316-17¹⁾ og 321-22 om alkoholister og erhvervs- og subsistensløse skal man hoslagt oversende afskrifter af de af udvalget fra politidirektøren i København og Københavns magistrat modtagne besvarelser med bilag, idet man skal anmode justitsministeriet om at ville fremkomme med de bemærkninger,

som de omhandlede spørgsmål måtte give anledning til.

Med svaret bedes bilagene tilbagesendt hertil.

P. U. V.

V. Wedell-Wedellsborg

/B. W. Bentzon,

sekr.

Justitsministeriet

1) Skrivelserne herom er ikke medtaget i nærværende betænkning.

København K., den 6. december 1957

I skrivelse af 20. november 1956, hvormed fulgte afskrifter af nogle af politidirektøren i København og af Københavns magistrat om forsorgslovens §§ 316-17 og 321-22 afgivne erklæringer, har Udvalget vedrørende forsorgen for de i forsorgslovens kapitler XXIV-XXVII omhandlede personer, efter den således givne anledning udbedt sig en udtalelse fra justitsministeriet.

Foranlediget heraf skal man efter brevveksling med rigsadvokaten og med Foreningen af politimestre i Danmark, af hvis udtalelser afskrift vedlægges, meddele, at justitsministeriet intet har at indvende imod, at forsorgslovens §§ 316, 317 og 322 ophæves.

Det tilføjes, at der ikke efter justitsministeriets opfattelse er tilstrækkelig anledning til at søge § 321 ændret i overensstemmelse med det af politidirektøren i København fremsatte forslag.

P. M. V.

E. B.

A. Grathe

fg-

Udvalget vedrørende forsorgen for de i forsorgslovens kapitler XXIV-XXVII omhandlede personer, adr. Socialministeriet.

Tilbagesendes *justitsministeriet* under vedlæggelse af en herfra indhentet erklæring fra statsadvokaten for København med bilag.

Det bemærkes, at jeg for mit vedkommende ikke skal udtale mig imod, at bestemmelserne i forsorgslovens §§ 316-317 og 322 ophæves.

Hvad angår § 321, som også efter min opfattelse bør bevares, kan jeg henholde mig

til det af statsadvokaten for København anførte.

Med hensyn til retningslinierne for en eventuel kommende lovgivning om alkoholistforsorg kan jeg i det væsentlige tiltræde synspunkterne i statsadvokatens erklæring, men den foreliggende sag giver ikke anledning til en nærmere stillingtagen på indeværende tidspunkt, idet jeg forudsætter, at jeg får lejlighed til at afgive en udtalelse, når der måtte være udarbejdet et forslag til en lovgivning.

Rigsadvokaten, København, den 19. august 1957.

Olafsen.

Tilbagesendes hr. *rigsadvokaten*, idet jeg skal udtale:

ad §§ 316-17:

... (Udelades her, jfr. om disse bestemmelser kapitel 7 i udvalgets betænkning »Forsorgen for alkohollidende«). . .

ad § 321 :

Jeg finder at måtte udtale mig imod det af politidirektøren fremsatte forslag til ændret affattelse af § 321, stk. 2; på den ene side synes ændringen overflødig, hvis den gældende bestemmelse anvendes fuldt ud (politidirektørens bemærkninger er jo i virkeligheden ikke en kritik af loven, men af magistratens praksis, der jo imidlertid må vurderes på baggrund af de eksisterende begrænsede institutionelle muligheder) og på den anden side er det principielt forkert at hjemle en langvarig administrativ frihedsberøvelse af ordensmæssige hensyn (hvilket i praksis vil sige på grund af vedvarende politivedtægts-overtrædelser), og da navnlig når talen er om et klientel, der i vidt omfang må anses for utilgængeligt for

behandling; sammenlign bemærkningerne ovenfor vedrørende alkoholistforsorgen.

løvrigt finder jeg ikke anledning til at fremkomme med bemærkninger om udformningen af § 321, men skal pege på betydningen af, at behandlingen af arbejdsanstaltsklientellet gøres mere effektiv og mere differentieret. Personer, der kan anses for tilgængelig for alkoholbehandling, bør udskilles og overføres til alkoholistforsorg, og behandlingsmodtagelige unge bør søges holdt adskilt fra det mere forhærdede, ældre vanskeligt behandlelige klientel og underkastes et effektivere resocialiseringsarbejde.

ad § 322:

Jeg henviser til min foranstående brevveksling med politidirektøren.

Denne særregel for prostituerede synes overflødig ved siden af § 321 og bør da ikke opretholdes.

Statsadvokaten for København, den 28. maj 1957.

Bech.

Rigsadvokaten.

Tilbagesendes med bilag til *justitsministeriet*, idet man skal udtale følgende:

I ingen af de af bestyrelsesmedlemmerne ledede kredse anvendes forsorgslovens §§ 316, 317 og 322, hvorfor man intet har at Indvende mod disse bestemmelsers bortfald.

Derimod bør efter bestyrelsens formening bestemmelsen i § 321 opretholdes, idet den stadig - omend ikke særligt hyppigt - anvendes overfor erhvervs- og subsistensløse personer, enten således at de af politiet afleveres til det sociale udvalg eller efter dets anvisning direkte til en arbejdsanstalt. Eksempelvis kan anføres, at der i året 1956 i Ålborg politikreds er afleveret 15 personer, heraf 5 kvinder, til socialkontoret der under henvisning til § 321.

Foreningen af politimestre i Danmark

Frederiksberg, den 22. november 1957.

P. B. V.

Stavnstrup.